

Raport diagnostyczny obszaru powiatu brzozowskiego

OPEN THE BOX

OPRACOWANIE W ZAKRESIE:

Raport diagnostyczny obszaru powiatu brzozowskiego w ramach Strategii Rozwoju Powiatu Brzozowskiego do roku 2030

WYKONANY NA ZLECENIE:

Powiat brzozowski
ul. Armii Krajowej 1
36-200 Brzozów

PRZEZ ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

OPEN THE BOX:

Jakub Jaźwiec, MBA, ekspert strategiczny (kierownik zespołu),
Piotr Górka, ekspert strategiczny,
Paweł Kowalski, ekspert strategiczny,
Kamil Niklewicz, DBA, ekspert strategiczny

MAJ 2024

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp	4
1.1.	Metodologia prac	4
2.	Charakterystyka obszaru	9
2.1.	Podstawowe informacje.....	9
2.2.	Charakterystyka obszaru	9
3.	Portret statystyczny	15
3.1.	Ogólny wskaźnik rozwoju obszaru	16
3.2.	Wymiar społeczny	17
3.3.	Wymiar gospodarczy	35
3.4.	Wymiar środowiskowo-przestrzenny	50
4.	Wyniki badań i analiz	67
4.1.	Wymiar instytucjonalny	67
4.2.	Wyniki badań społecznych	69
5.	Analiza potencjałów, problemów i potrzeb rozwojowych.....	73
5.1.	Kluczowe potencjały	73
5.2.	Kluczowe problemy	76
5.3.	Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)	79
5.4.	Kluczowe potrzeby rozwojowe	81
	Wykaz tabel i ilustracji.....	84

1. WSTĘP

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Powiatu brzozowskiego obrazuje potencjał społeczno-ekonomiczny stanowiący sumę z wszystkich samorządów tego obszaru, z zachowaniem uwarunkowań środowiskowo-infrastrukturalnych oraz identyfikuje główne kierunki rozwojowe, będące podstawą jego konkurencyjności.

Dokument został opracowany w ramach procesu przygotowania Strategii Rozwoju Powiatu Brzozowskiego, która obejmuje również zasadniczy proces wprowadzający w postaci syntezy diagnozy obszaru wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych. Materiał został opracowany przez ekspertów Open the BOX.

Celem dokumentu jest ukazanie deficytów Powiatu brzozowskiego ograniczających jego rozwój oraz zidentyfikowanie potencjałów wewnętrznych będących podstawą dla ukierunkowania rozwoju. Raport diagnostyczny jest dokumentem identyfikującym kluczowe bariery hamujące rozwój społeczno-gospodarczy obszaru, jednocześnie otwierającym pracę nad strategią określającą możliwe kierunki rozwojowe, poprawę jakości życia jej mieszkańców, a także wzrost konkurencyjności samorządu.

Przeprowadzona diagnoza ma na celu odpowiednio przygotować samorząd do opracowania strategii rozwoju, w tym wsparcia na realizację przedsięwzięć, na najbliższy okres – do roku 2030. Diagnoza ma charakter obszarowy i każdorazowo kończy się podsumowaniem i wnioskami. W opracowaniu uwzględniono dostępne dane źródłowe, statystyczne, oraz wygenerowane w trakcie procesu (badania, ankiety, warsztaty). Przygotowano również matrycę logiczną (drzewo problemów) oraz krótkie rekomendacje w zakresie zidentyfikowanych obszarów interwencji, które odpowiadają wymaganiom interwencji.

1.1. METODOLOGIA PRAC

Niniejsze opracowanie jest wynikiem prac diagnostycznych, analitycznych i badawczych, które trwały od marca do maja 2024 roku i objęły szeroki obszar zagadnień i zasób źródeł: danych, informacji i dokumentów, z wykorzystaniem specjalnie dedykowanych temu procesowi narzędzi badawczych i analitycznych.

Niniejszy raport został opracowany na podstawie kilku zasadniczych grup źródeł oraz narzędzi (pozyskania) i danych do diagnozy:

Dane statystyczne

Ogólnodostępne zastane, dotychczas istniejące dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym (strategie, opracowania diagnostyczne, badania, raporty, sprawozdania, bilanse, itd.). Podstawowymi

kryteriami ich wykorzystania były: aktualność, merytoryczny związek z problematyką diagnozy oraz jakość – rzetelność źródła. Dostępne na moment opracowania części statystycznej diagnozy.

Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL)

Specjalnie przygotowane, uzupełnione i zasilone danymi na potrzeby procesu, dostępne pod adresami: <https://gminy.monitorrozwoju.pl/> (MRL Gminy) i <https://analizy.monitorrozwoju.pl/> (MRL Analizy).

MRL stanowi kompleksową bazę statystyczną pogrupowaną w kluczowe kategorie i obszary rozwojowe skupione wokół trzech wymiarów: gospodarczego, społecznego i środowiskowo-przestrzennego. MRL zawiera najbardziej aktualne dane dostępne w źródłach publicznych, zebrane dla poszczególnych lat, w celu wykazania aktualnej sytuacji, ale również dynamiki zmian.

MRL umożliwia prezentację danych z poziomu wartości nominalnych, procentowych, strukturalnych (kategorii bezwzględnych) – dla komponentu MRL Analizy, lub wartości syntetycznych (kategorii względnych) – dla komponentu MRL Gminy.

Analiza z wykorzystaniem MRL Gminy jest dokonywana w kategoriach względnych, w ramach tzw. wskaźników syntetycznych, co stanowi syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gmin w czasie i w relacji do innych jednostek samorządu terytorialnego, stanowiących grupę porównawczą (obszar podobny). Grupę odniesienia stanowią gminy o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, a zatem o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych.

Wskaźniki syntetyczne wskazują na to, jak dana sfera (ogólny poziom rozwoju, wymiar, obszar, podobszar) prezentuje się w stosunku do średniego poziomu grupy porównawczej. Wartości dodatnie oznaczają „lepszą” sytuację (przewagę) niż średnia w grupie porównawczej, a wartości ujemne „gorszą” sytuację (stratę) niż średnia w grupie porównawczej.

Badanie opinii mieszkańców

Przeprowadzone online w kwietniu 2024 roku, w którym wzięły udział łącznie 183 osoby deklarujące zamieszkanie na terenie powiatu. Badanie było ogólnodostępne dla wszystkich zainteresowanych.

Głównym celem badania było poznanie opinii mieszkańców obszaru o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie. W efekcie badanie zostanie wykorzystane przy planowaniu kierunków rozwoju.

Raport z badania stanowi załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu.

Badanie opinii lokalnych liderów

Przeprowadzone online w kwietniu 2024 roku, w którym wzięło udział łącznie 16 osób, wyselekcjonowanych z grupy interesariuszy w ramach Zespołu Doradczego (94% wszystkich zaproszonych do badania).

Głównym celem badania było poznanie opinii liderów obszaru, z czterech grup interesów (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów opinii), o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie. W efekcie badanie zostanie wykorzystane przy planowaniu kierunków rozwoju.

Raport z badania stanowi załącznik nr 2 do niniejszego dokumentu.

Ankieta potencjału instytucjonalnego

Przeprowadzona w kwietniu 2024 roku, jako pomocnicze narzędzie diagnostyczne w obszarze instytucjonalnym powiatu, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału i możliwości współpracy. Kwestionariusz stanowił narzędzie samooceny i był wypełniany indywidualnie.

Głównym celem ankiety było uzyskanie podstawowych informacji w zakresie potrzeb i zasobów ludzkich oraz infrastrukturalnych, jako zaplecza administracyjnego do prowadzenia procesów strategicznych na poziomie powiatu, ale także doświadczeń, warunków i możliwości wzajemnej współpracy pomiędzy poszczególnymi samorządami obszaru.

Raport z badania stanowi załącznik nr 3 do niniejszego dokumentu.

Matryca kluczowych potencjałów

Przygotowana w maju 2024 roku, jako narzędzie diagnostyczne w obszarze strategicznym powiatu. Matryca stanowiła narzędzie wypracowane w formule warsztatowej z różnymi sektorami i grupami interesów, w tym interesariuszami kluczowymi, w ramach Zespołu Doradczego, i służyła do zidentyfikowania oraz selekcji kluczowych zasobów i produktów na poziomie lokalnym oraz poziomie powiatu.

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie i ocena potencjału zasobów, które mogą być wykorzystane dla generowania łańcuchów produktów, zidentyfikowanie kluczowych produktów o największym potencjale rozwoju i generujących największe korzyści dla lokalnej społeczności oraz samosprawdzenie w zakresie potencjału obszaru.

Drzewo problemów

Narzędzie pozwalające na zidentyfikowanie kluczowych problemów wspólnych dla obszaru w formie matrycy logicznej. Matryca wypracowana w toku prac warsztatowych w maju 2024 roku wspólnie z przedstawicielami powiatu, w tym interesariuszy zewnętrznych w ramach Zespołu Doradczego.

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie kluczowych i wstępnych wyzwań i deficytów (problemów) wspólnych dla całego obszaru, uzupełnionych o kluczowe zależności przyczynowo-skutkowe dla poszczególnych problemów. Pozwala to na zobrazowanie faktycznego ciągu logicznego dla wybranych wyzwań.

Matryca SWOT

Przygotowana w maju 2024 roku, jako podsumowujące narzędzie diagnostyczne w obszarze strategicznym powiatu. Matryca stanowiła narzędzie identyfikacji kluczowych determinantów (czynników) wpływających pozytywnie lub negatywnie na rozwój obszaru oraz na analizie powiązań pomiędzy tymi czynnikami.

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie wspólnych dla obszaru kategorii czynników, które mają największy wpływ na rozwój strategiczny oraz analiza zależności pomiędzy tymi czynnikami. Pozwala to zidentyfikować obszary strategicznej interwencji i zasadnicze potencjały do wykorzystania w tym procesie.

Kluczowi interesariusze

Wstępnie wyselekcjonowana w marcu 2024 roku grupa osób do współpracy dostarczająca wiedzy i informacji o sytuacji na obszarze powiatu, zapewniając różnorodność wniosków i ocen w trakcie całego procesu – łącznie 17 osób.

Głównym celem narzędzia była identyfikacja i zaproszenie do współpracy partnerskiej najważniejszych przedstawicieli, reprezentantów, liderów obszaru, z czterech grup interesów (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów opinii) w ramach Zespołu Doradczego¹. Pozwala to na uzyskanie zróżnicowanych ocen i opinii od reprezentantów kluczowych środowisk w zakresie rozwoju powiatu.

¹ Zespół Doradczy powołany Zarządzeniem Nr 22/2024 Starosty Brzozowskiego z dnia 26 marca 2024 r. w sprawie powołania Zespołu Doradczego partnerów społeczno-gospodarczych dla realizacji Strategii Rozwoju Powiatu Brzozowskiego

Spotkania robocze

Cykliczne narzędzie pomocnicze, w formie spotkań bezpośrednich i zdalnych odbywających się w pełnej reprezentacji i w stałych terminach z udziałem kluczowych przedstawicieli powiatu.

Głównym celem narzędzia była ciągła i transparentna komunikacja, współuczestniczenie wszystkich stron w procesie diagnostycznym oraz sprawne wykorzystanie pozostałych narzędzi, wypracowanie kluczowych wniosków oraz zatwierdzanie poszczególnych zadań.

2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

2.1. PODSTAWOWE INFORMACJE

Obszar objęty procesem strategicznym, czyli Powiat brzozowski, obejmuje niżej wymienione samorządy:

- Gmina miejsko-wiejska Brzozów
- Gmina Domaradz
- Gmina Dydnia
- Gmina Haczów
- Gmina Jasienica Rosielna
- Gmina Nozdrzec

Tabela 1: Podstawowe dane liczbowe dotyczące samorządów

Nazwa samorządu	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (osoby)	Gęstość zaludnienia (osoby/km ²)
Powiat brzozowski	539,5	63591	117,9
W tym:			
Gmina miejsko-wiejska Brzozów	103,1	25995	252,1
Gmina Domaradz	56,5	5854	103,6
Gmina Dydnia	130,3	7557	58,0
Gmina Haczów	71,7	9026	125,9
Gmina Jasienica Rosielna	57,1	7582	132,8
Gmina Nozdrzec	120,8	7577	62,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (2022)

2.2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

Powiat brzozowski położony jest na obszarze południowo-wschodniej Polski w środkowej części województwa podkarpackiego, w obrębie Pogórza Dynowskiego. Od północy sąsiaduje z powiatami rzeszowskim i strzyżowskim, od wschodu z powiatem przemyskim, od południa z powiatem sanockim, zaś od zachodu z powiatem

kościńskim. Zajmuje on obszar 539,5 km², który zamieszkuje około 63,6 tysiąca mieszkańców. Powiat brzozowski położony jest na Pogórzu Dynowskim (teren między Wisłokiem, a Sanem) – od strony południowej Pogórze to łączy się z zapadliskiem kotlin podkarpackich zwanych Dołami Jasielsko-Sanockimi. Ciągające się pasma wzgórz poprzedzielane są rzekami i potokami.

Rysunek 1: Położenie obszaru powiatu brzozowskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

Im bardziej na południe, wzniesienia stają się coraz bardziej ostre i strome, sięgające niejednokrotnie 500 i więcej metrów n.p.m. Do najwyższych wzniesień zaliczyć można Grabówkę (528 m n.p.m.), Wroczeń (501m n.p.m.), Kopacz (536 m n.p.m.). Region brzozowski wykazuje skomplikowaną budowę geologiczną, powstałą wskutek dość silnych ruchów tektonicznych, które miały miejsce w starszym trzeciorzędzie podczas fałdowań alpejskich. Obszar ten zbudowany jest ze skał, należących do zespołu naprzemianległych warstw łupków ilastych i marglistych, mułowców, piaskowców oraz zlepieńców. W związku z budową geologiczną podkreślić należy, że występują tutaj złoża ropy naftowej i gazu ziemnego oraz nieliczne źródła mineralne o różnych właściwościach leczniczych. Region brzozowski należy do zlewiska rzeki San (444 km), zamykającej od wschodu jego granice.

W granicach powiatu San płynie na odcinku 24 km i stanowi fragment szlaku kajakowego Zwierzyń-Przemyśl. Rzeka ta płynąc w poprzek wszystkich występujących tam pasm, tworzy kilka przełomów, wśród których największym jest próg skalny nazywany „Ptasi Uskok” – znajduje się on pomiędzy Witryłowem a Temeszowem.

Administracyjnie na terenie powiatu znajduje się sześć gmin: Haczów, Jasienica Rosielna, Domaradz, Nozdrzec, Dydnia i Brzozów, zaś jedynym miastem w powiecie jest Brzozów, będący równocześnie lokalnym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, kulturalnym i oświatowym. Stolica ziemi Brzozowskiej znajduje się na trasie wiodącej z centrum kraju w Bieszczady i Beskid Niski, 50 km na południe od Rzeszowa i 20 km na północ od Sanoka. Przez teren powiatu przebiega międzynarodowa droga E 371, łącząca Województwo Podkarpackie z Preszowskim Krajem przez dawne przejście graniczne Barwinek-Vysny Komarnik, jak również drogi wojewódzkie, prowadzące w kierunku przejść granicznych z Ukrainą.

Od 2009 roku Powiat posiada własny herb „W polu błękitnym pół dwugłowego orła złotego a nad nim także korona otwarta, pod nim brzozowa ostrzew w barwie naturalnej w pas z odrastającymi ku podstawie tarczy trzema liśćmi złotymi. Gdzie: złoty ukoronowany dwugłowy orzeł w polu błękitnym wywodzi się od herbu ziemi sanockiej, której tereny obecnego powiatu brzozowskiego były częścią od lat siedemdziesiątych XIV wieku do roku 1772, czyli dokładnie czterysta lat.

Od 2010 roku patronem powiatu brzozowskiego jest bł. ksiądz Jerzy Popiełuszko, zamordowany w 1984 r. przez Służbę Bezpieczeństwa.

Ziemia brzozowska może poszczycić się nie tylko wybitnymi walorami przyrodniczymi ale również unikatowymi w skali europejskiej zabytkami kultury materialnej.

Brylantami wśród brzozowskich skarbów są gotyckie kościoły drewniane, cerkwie, świątynie barokowe, zabytki architektury rezydencjonalnej. Drewniane kościoły gotyckie w Haczowie i Bliznem – zostały 4 lipca 2003 r. wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, jako zabytki szczególnie cenne historycznie, ciekawe architektonicznie i najlepiej zachowane konstrukcyjnie.

Dotychczasowa Strategia Rozwoju Powiatu Brzozowskiego na lata 2015-2024 wskazywała cele strategiczne w trzech głównych obszarach funkcjonowania Powiatu:

Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców:

- Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców Powiatu
- Wysoki poziom bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego

Obszar: Potencjały i zasoby Powiatu:

- Większy stopień wykorzystania zasobów ludzkich na rynku pracy Powiatu
- Wyższy poziom rozwoju i skuteczność działania organizacji pozarządowych
- Poprawa stanu i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego

- Lepsza dostępność komunikacyjna i wysoki standard dróg w Powiecie
- Wyższy poziom zarządzania zasobem geodezyjnym i nadzorem budowlanym

Obszar: Gospodarka i promocja Powiatu:

- Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego Powiatu.

Jednocześnie biorąc pod uwagę metodologię występowania różnego rodzaju problemów i wyzwań gminy wchodzące w skład powiatu sklasyfikować można według poniższej typologii.

Tabela 2: Typologia gmin

Gmina Brzozów	
Funkcja wiodąca gminy	I3_GMW: Umiarkowana funkcja rolnicza
Typ obszaru problemowego	Nie dotyczy
Rodzaj obszaru problemowego	Nie dotyczy
Gmina Domaradz	
Funkcja wiodąca gminy	I4_GW: Umiarkowana funkcja rolnicza
Typ obszaru problemowego	opóźnienia urbanizacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Ekonomiczne
Gmina Dydnia	
Funkcja wiodąca gminy	J4_GW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	opóźnienia urbanizacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczno-ekonomiczne
Gmina Haczów	
Funkcja wiodąca gminy	I3_GMW: Umiarkowana funkcja rolnicza
Typ obszaru problemowego	izolowane
Rodzaj obszaru problemowego	Ekonomiczne
Gmina Jasienica Rosielna	
Funkcja wiodąca gminy	I4_GW: Umiarkowana funkcja rolnicza
Typ obszaru problemowego	Nie dotyczy
Rodzaj obszaru problemowego	Nie dotyczy
Gmina Nozdrzec	
Funkcja wiodąca gminy	I4_GW: Umiarkowana funkcja rolnicza
Typ obszaru problemowego	opóźnienia urbanizacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczno-ekonomiczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

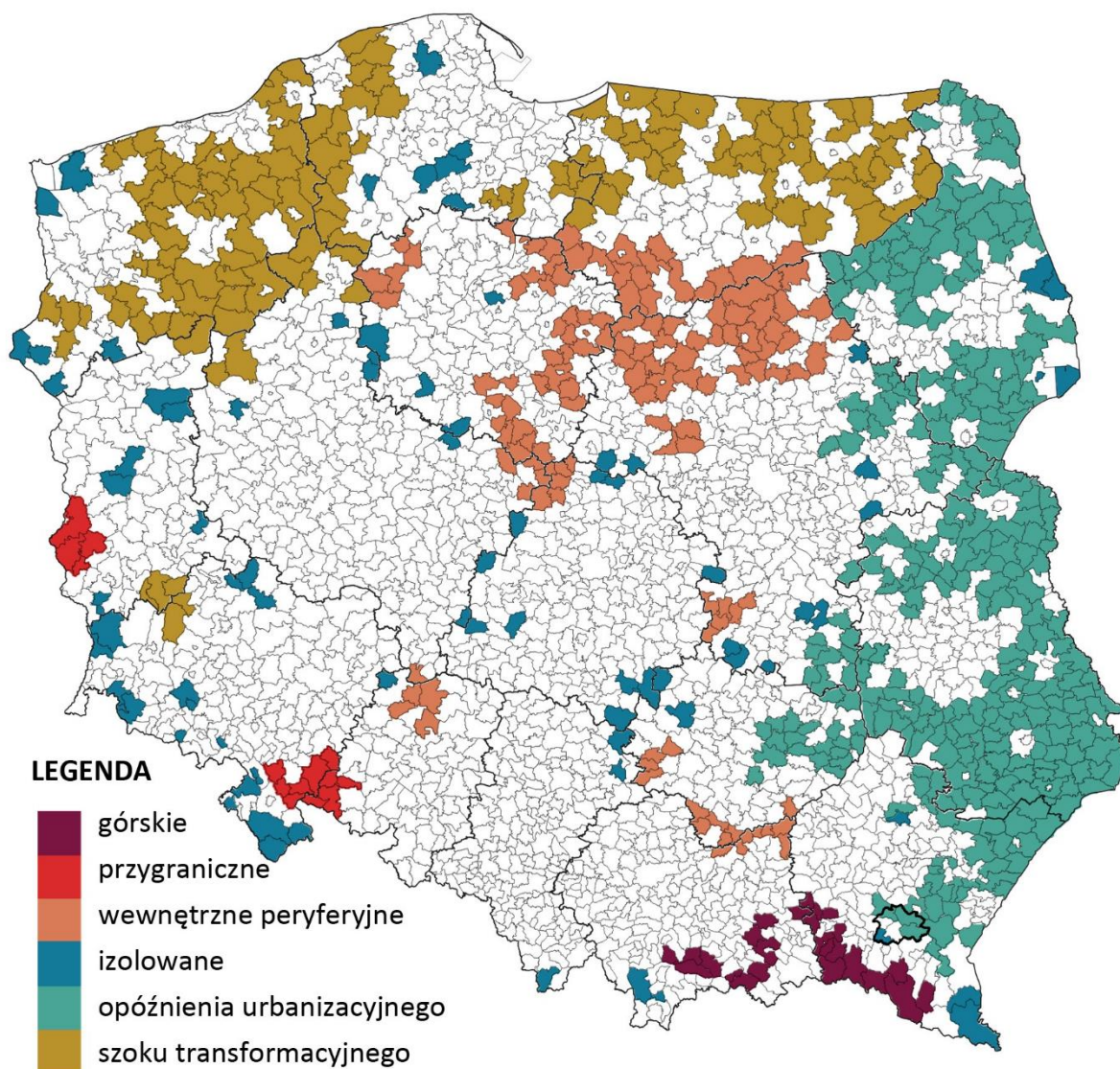
Gminy powiatu pełnią umiarkowane funkcje rolnicze, jedynie Gmina Dydnia pełni inną funkcję – gospodarki ekstensywnej. Cztery gminy mają tzw. charakter problemowy – Gminy Dydnia i Nozdrzec rodzaju społeczno-ekonomicznego, natomiast Gminy Domaradz i Haczów – ekonomicznego. Z czego trzy gminy (Domaradz, Dydnia, Nozdrzec) mają charakter problemowy typu „opóźnienia urbanizacyjnego”, a Gmina Haczów typu „izolowana”.

Podobszary opóźnienia urbanizacyjnego są położone głównie we wschodniej i częściowo centralnej Polsce, które, wskutek m.in. wolniejszego uprzemysłowienia (wynikającego m.in. z położenia w byłym zaborze rosyjskim czy Galicji) nie rozwinęły sieci miast i poziomu urbanizacji w takim stopniu, jak miało to miejsce na terenach leżących obecnie na zachodzie i częściowo południu kraju. Problem ten nazywany jest też „niedokończoną urbanizacją” – gdyż obszary te charakteryzują się zdecydowanie niższym poziomem urbanizacji, niż inne, a głównym problemem była przestarzała struktura agrarna.

Wszystkie gminy powiatu, poza Brzozowem, stanowią gminy zagrożone trwałą marginalizacją², tym samym obszar ten jest szczególnie ważny i wymagający z punktu widzenia powstrzymania negatywnych zjawisk i podjęcia skutecznych działań rozwojowych.

² Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027

Rysunek 2: Charakterystyka obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok (P. Śleszyński z zespołem, Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

3. PORTRET STATYSTYCZNY

Portret statystyczny przygotowano dla zobrazowania sytuacji społeczno-gospodarczej i środowiskowo-przestrzennej obszaru powiatu brzozowskiego. Zgodnie z teorią zrównoważonego rozwoju przeanalizowano trzy wymiary rozwoju: **gospodarczy, społeczny i środowiskowo-przestrzenny**. Następnie w ramach każdego z wymiarów wyodrębniono dodatkowe podobszary analizy.

Na ich bazie dokonano sformułowania wniosków istotnych z punktu widzenia diagnozowania problemów, deficytów, ale też potencjałów rozwojowych badanego obszaru. Jednocześnie przeprowadzone wnioskowanie wskazuje **kluczowe, kierunkowe obszary wsparcia i rozwoju**, bez pogłębionej analizy eksperckiej. Pozwala to na ich ukierunkowanie, ale nie zamknięcie, podczas procesu **wyodrębnienia celu strategicznego rozwoju i kierunków interwencji**.

Portret statystyczny obszaru został przedstawiony w dwóch zasadniczych ujęciach. Przede wszystkim z perspektywy całego powiatu oraz, w niektórych przypadkach, z perspektywy każdej z gmin osobno, wraz ze zbiorczym podsumowaniem.

Do stworzenia portretu statystycznego obszaru i jego charakterystyki wskaźnikowej, zarówno w obszarze podstawowym, jak i pogłębionym, obszarowym, wykorzystano:

- Dostępne dane statystyczne przedstawione w formie wskaźników syntetycznych rozwoju obszaru (MRL Gminy);
- Dostępne dane statystyczne przedstawione w formie wartości nominalnych, danych procentowych i strukturalnych dla obszaru (MRL Analizy);
- Zebrane zastane w powiecie dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym (strategie, opracowania, badania, raporty, etc.)
- Zebrane dane z przeprowadzonych badań i ankiet: mieszkańców i liderów;
- Wnioski z przeprowadzonych spotkań warsztatowych i roboczych.

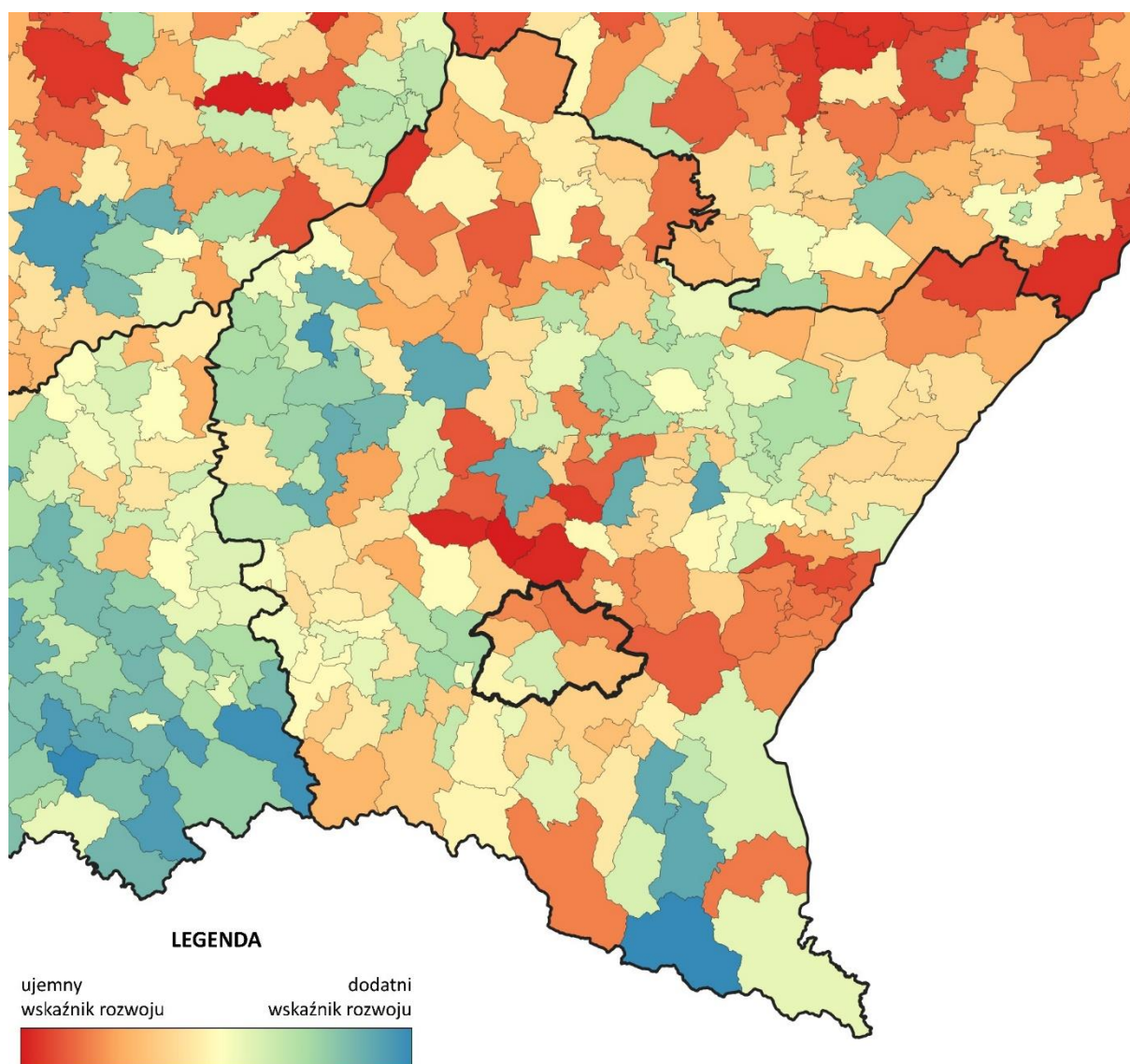
Portret został przedstawiony w następujących wymiarach:

- **Ogólny**, stanowiący podsumowanie kompleksowego obrazu statystycznego obszaru;
- **Społeczny**, obrazujący demografię oraz dostępność i jakość usług publicznych;
- **Gospodarczy**, obrazujący potencjał gospodarczy i rynku pracy;
- **Środowiskowo-przestrzenny**, obrazujący jakość środowiska naturalnego i dostępność przestrzenno-komunikacyjną.

3.1. OGÓLNY WSKAŹNIK ROZWOJU OBSZARU

Ogólny wskaźnik rozwoju obszaru wskazuje, iż ogólna sytuacja w roku 2022 na obszarze powiatu brzozowskiego jest raczej ujemna i nieco słabsza niż średnia w grupie referencyjnej – z wyjątkiem gminy Brzozów (sytuacja lepsza) i Haczów (sytuacja neutralna). Oznacza to, że bez kluczowych, celowanych interwencji, deficyty te mogą się pogłębiać i postępować dalej oddalając samorządy obszaru od szybciej rozwijających się samorządów.

Rysunek 3: Ogólny wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022)

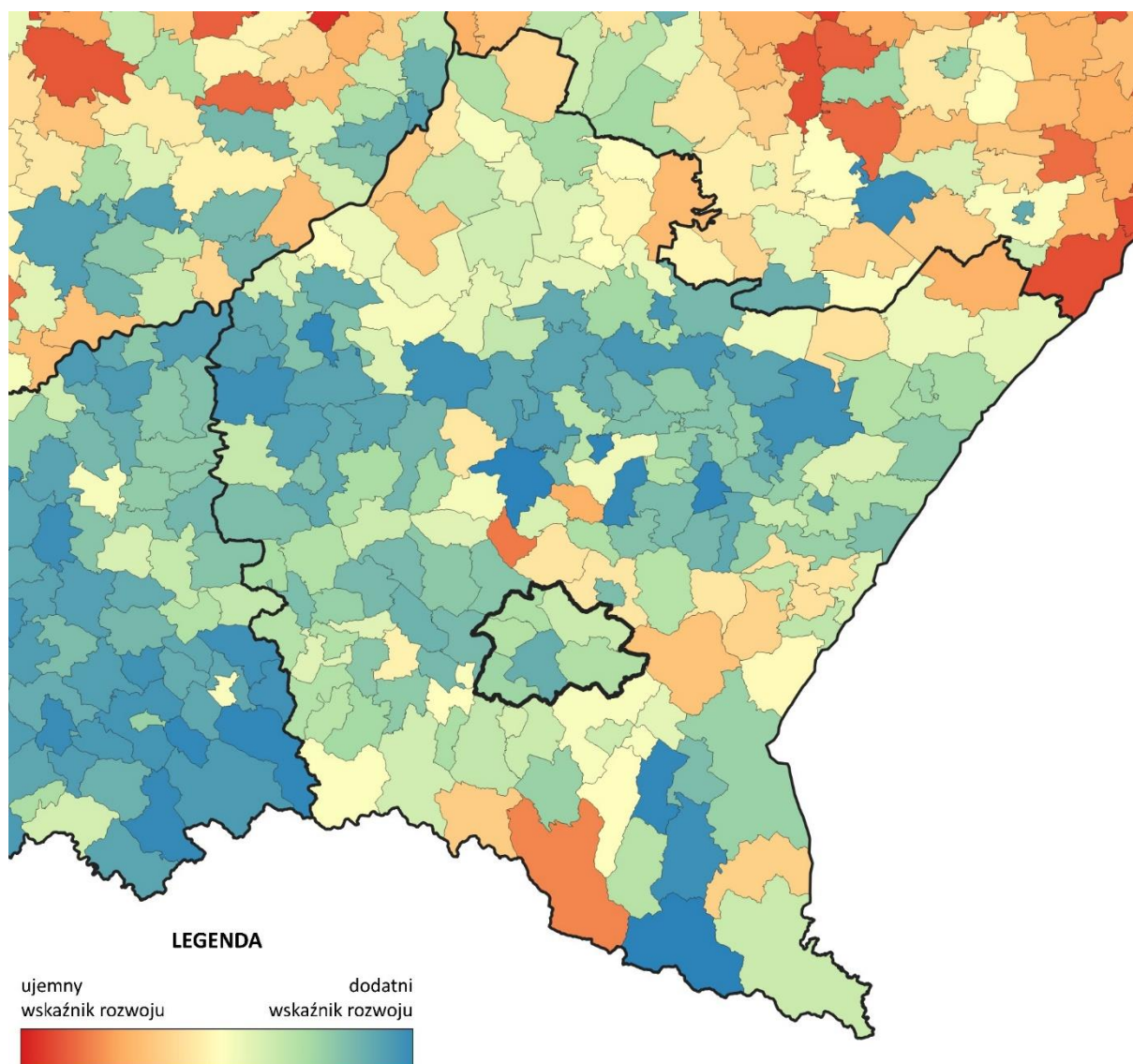

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.2. WYMIAR SPOŁECZNY

Społeczny wskaźnik rozwoju obszaru wskazuje, iż sytuacja w roku 2022 na obszarze powiatu brzozowskiego (dla wszystkich gmin) jest neutralna lub lepsza niż średnia dla grupy referencyjnej.

Rysunek 4: Społeczny wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Diagnoza wymiaru społecznego Powiatu brzozowskiego stanowi kluczowy punkt wyjścia do zrozumienia wielowymiarowej rzeczywistości społecznej tego obszaru. Kompleksowe spojrzenie na różnorodne aspekty życia mieszkańców, obejmujące zarówno zmienne demograficzne, strukturalne elementy społeczności lokalnej oraz analiza procesów zachodzących na tym terenie, pozwoli lepiej zrozumieć potrzeby i wyzwania stojące przed mieszkańcami oraz powiatem brzozowskim.

Poprzez analizę sytuacji społecznej zostaną uchwycone trendy dotyczące zapotrzebowania na szeroki zakres usług zarówno publicznych, jak i rynkowych, infrastruktury technicznej, zasobów mieszkaniowych oraz warunków rynku pracy. Istotnym elementem analizy jest identyfikacja powiązań pomiędzy dostępnymi usługami a aktywnościami społecznymi mieszkańców, jak również ich sytuacją finansową. Tworzy to swoisty mechanizm sprzężenia zwrotnego, którego efektem może być poziom zdolności do finansowania zadań publicznych, mający bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców. Przez holistyczne spojrzenie na te interakcje możemy lepiej zrozumieć dynamikę społeczną oraz wsparcie potrzebne dla zrównoważonego rozwoju społeczności lokalnej.

3.2.1. Sytuacja demograficzna

Demografia powiatu brzozowskiego, składa się zarówno z ludności miejskiej, jak i wiejskiej, jest dynamicznie kształtowana przez naturalne przyrosty oraz saldo migracji, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Zrozumienie i analiza tych trendów demograficznych są niezbędne, aby efektywnie planować i wdrażać strategię rozwoju ponadlokalnego, która odpowiada na rzeczywiste potrzeby mieszkańców powiatu. Stabilność demograficzna powiatu brzozowskiego stanowi fundament dla przyszłych inwestycji i planowania polityk publicznych, co ma istotny wpływ na jakość życia i długoterminową żywotność regionu.

W ciągu ostatniej dekady powiat brzozowski doświadczył spadku liczby mieszkańców o 2 955 osób, z 66 546 w 2012 roku do 63 591 w 2022 roku. Analizując poszczególne gminy w powiecie, największy spadek zanotowano w Gminie Nozdrzec, gdzie liczba mieszkańców zmniejszyła się o 883 osoby. Z kolei najmniejszy spadek odnotowano w Gminie Jasienica Rosielna, gdzie liczba mieszkańców spadła o 152 osoby. Znaczący wpływ na obniżkę liczby mieszkańców miały ruchy migracyjne. Spadek populacji we wszystkich gminach świadczy o szerszym zjawisku depopulacji w tym powiecie.

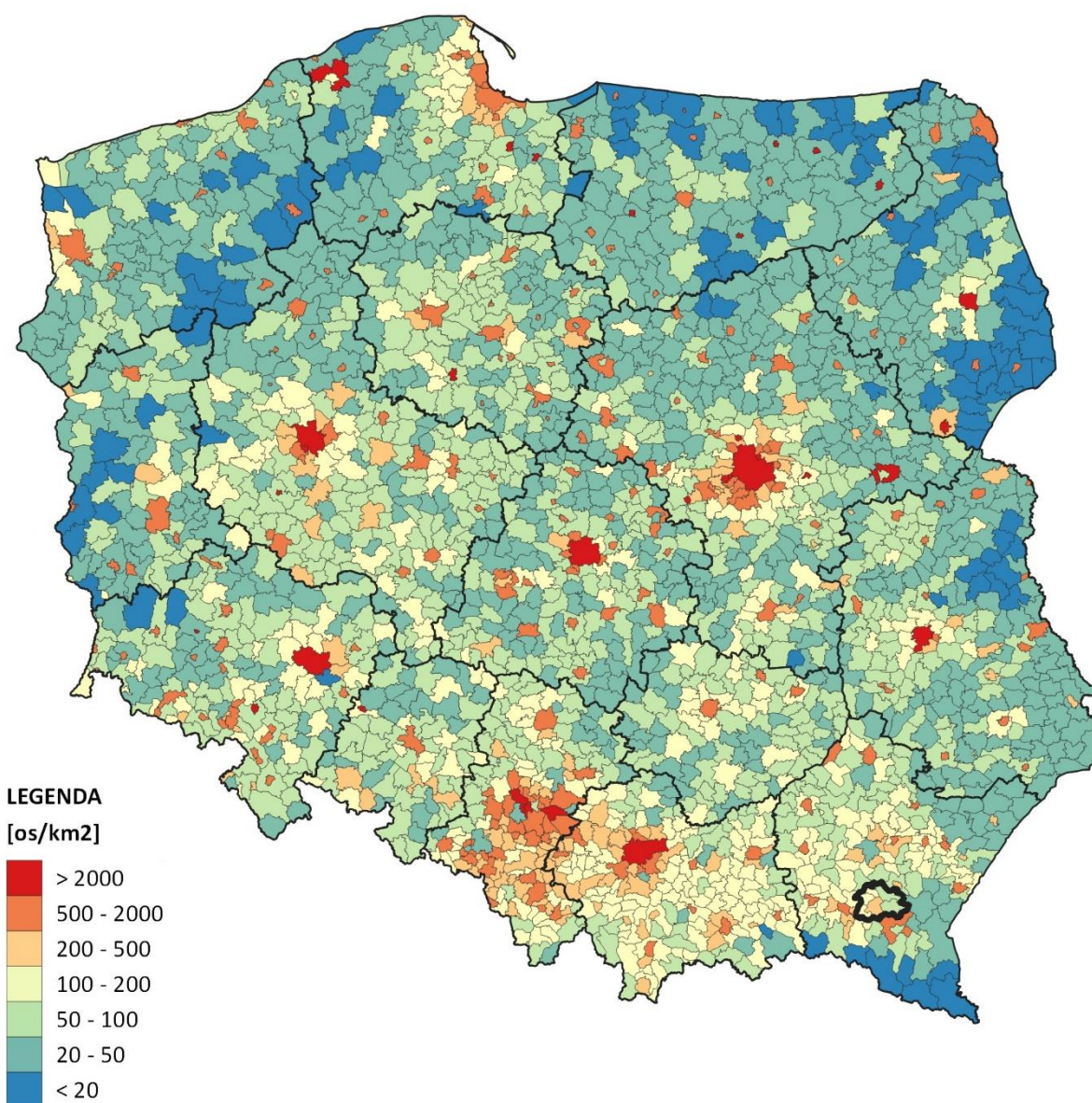
Tabela 3: Liczba ludności Powiatu Brzozowskiego

Obszar	2012	2014	2016	2018	2020	2022	Różnica 2022- 2012
Powiat Brzozowski	66 546	66 220	65 990	65 713	64 304	63 591	-2 955
Brzozów	26 738	26 625	26 645	26 629	26 271	25 995	-743,0
Domaradz	6 141	6 091	6 107	6 094	5 877	5 854	-287,0
Dydnia	8 185	8 116	8 013	7 937	7 702	7 557	-628,0
Haczów	9 288	9 294	9 220	9 128	9 087	9 026	-262,0

Jasienica Rosielna	7 734	7 732	7 794	7 829	7 658	7 582	-152,0
Nozdrzec	8 460	8 362	8 211	8 096	7 709	7 577	-883,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Rysunek 5: Gęstość zaludnienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Potwierdzeniem powyższych trendów są dane dotyczące gęstości zaludnienia powiatu brzozowskiego. W każdej z gmin powiatu zaobserwowano spadki, co skutkowało zmniejszeniem o 5 osób liczby mieszkańców na km² w okresie: 2012-2022. W rezultacie, w 2022 roku gęstość zaludnienia w całym powiecie wyniosła 118 osób na km².

Tabela 4: Gęstość zaludnienia

	2012	2014	2016	2018	2020	2022	Różnica 2022- 2012
Powiat Brzozowski	123	123	122	122	119	118	-5
Gmina Brzozów	259	258	259	258	255	252	-7
Gmina Domaradz	109	108	108	108	104	104	-5
Gmina Dydnia	63	62	62	61	59	58	-5
Gmina Haczów	130	130	129	127	127	126	-4
Gmina Jasienica Rosielna	136	136	137	137	134	133	-3
Gmina Nozdrzec	70	69	68	67	64	63	-7

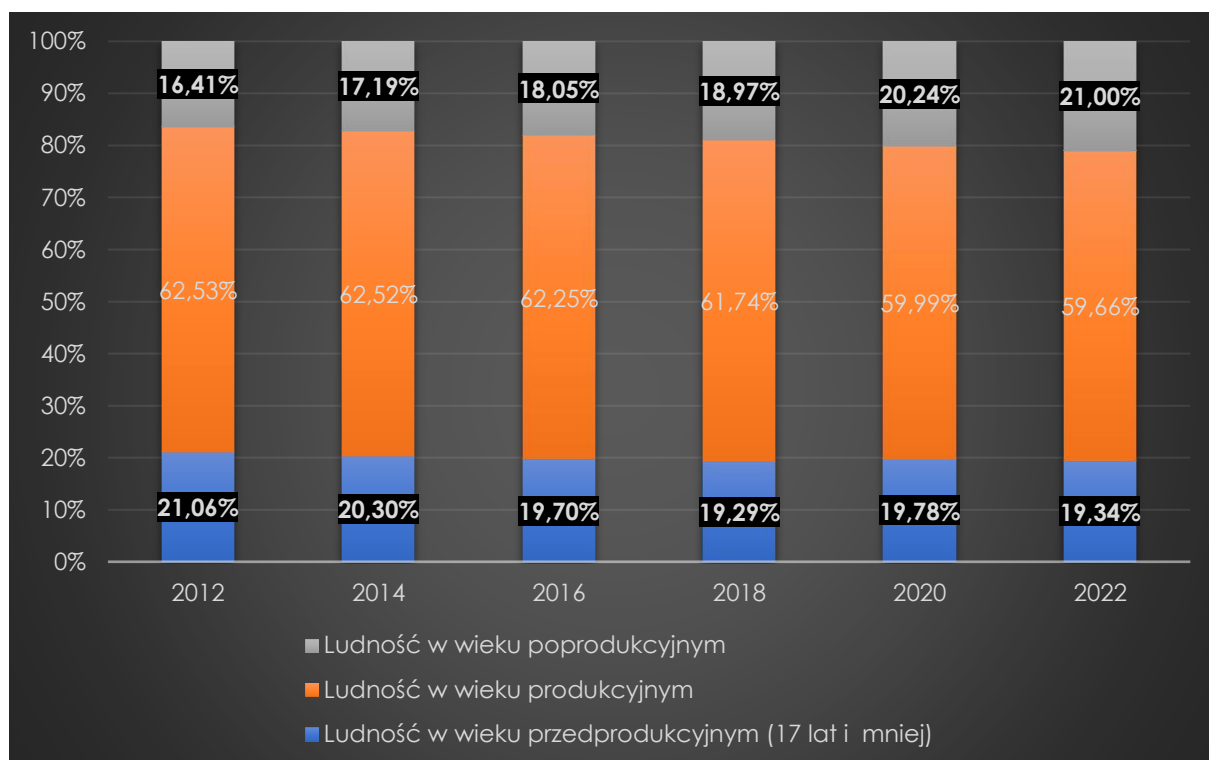
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tendencje związane ze starzeniem się mieszkańców powiatu brzozowskiego (w latach 2012-2022) ujawniają się w strukturze ekonomicznych grup wieku ludności:

- zmniejszył się odsetek ludności w wieku produkcyjnym (kobiety od 18 do 59 lat, mężczyźni od 18 do 64 lat) - spadek o 8,82% z 41 611 do 37 941 osób, co stanowi 59,66%,
- zwiększył się udział grupy w wieku poprodukcyjnym (kobiety od 60 lat, mężczyźni od 65 lat) o 22,30% z 10 918 do 13 353, co stanowi 21,00%,
- największy spadek jest widoczny wśród dzieci i młodzieży (osoby poniżej 17 lat i mniej) z 14 017 do 12 297 osób tj. o 12,27%, co stanowi 19,34%.

Demograficzne tendencje starzenia się społeczeństwa w Polsce odzwierciedla procentowy udział poszczególnych grup wiekowych. Podczas gdy w kraju osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 58,7% ludności (w 2022 roku), w wieku przedprodukcyjnym - 18,4%, w wieku poprodukcyjnym - 22,9%, to w województwie podkarpackim odpowiednio - osoby w wieku produkcyjnym - 59,53% ludności, w wieku przedprodukcyjnym - 18,75%, w wieku poprodukcyjnym - 21,72%. Wobec powyższego w powiecie brzozowskim, proporcje grup wiekowych są bardziej korzystne w porównaniu do ogólnokrajowych danych oraz sytuacji w województwie podkarpackim.

Wykres 1: Ludność wg ekonomicznych grup wiekowych w powiecie brzozowskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

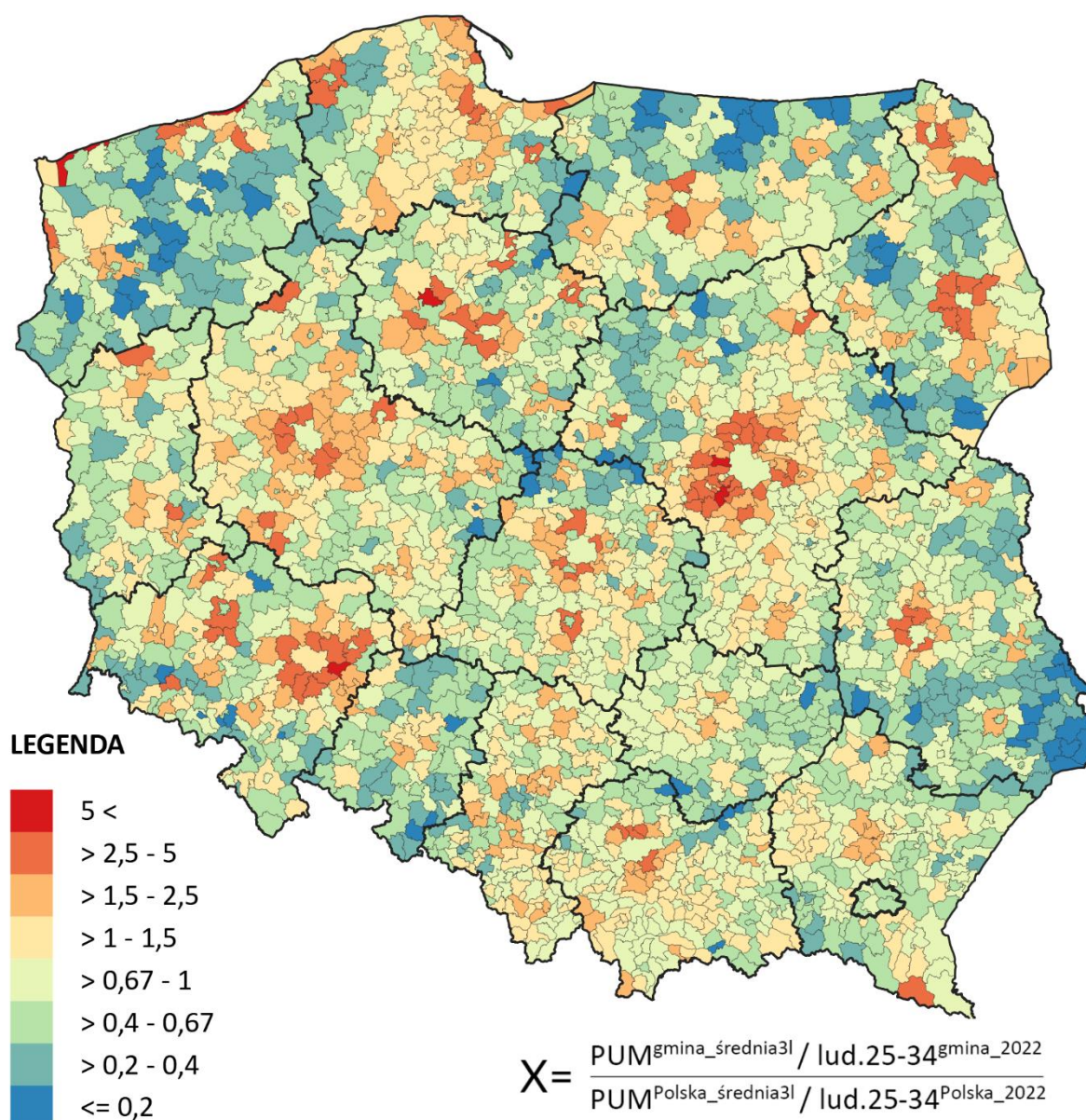
Postępujący proces starzenia jest widoczny w poszczególnych grupach wiekowych i budzi zaniepokojenie w przewidywaniu popytu na usługi publiczne oraz w kształtowaniu potencjału siły roboczej.

Tabela 5: Liczba ludności wg ekonomicznych grup wiekowych

Obszar	2012	2014	2016	2018	2020	2022	Różnica 2022- 2012
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	14 017	13 440	12 999	12 674	12 717	12 297	-1 720
Ludność w wieku produkcyjnym (K 18-59; M 18-64)	41 611	41 398	41 077	40 573	38 574	37 941	-3 670
Ludność w wieku poprodukcyjnym	10 918	11 382	11 914	12 466	13 013	13 353	2 435

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

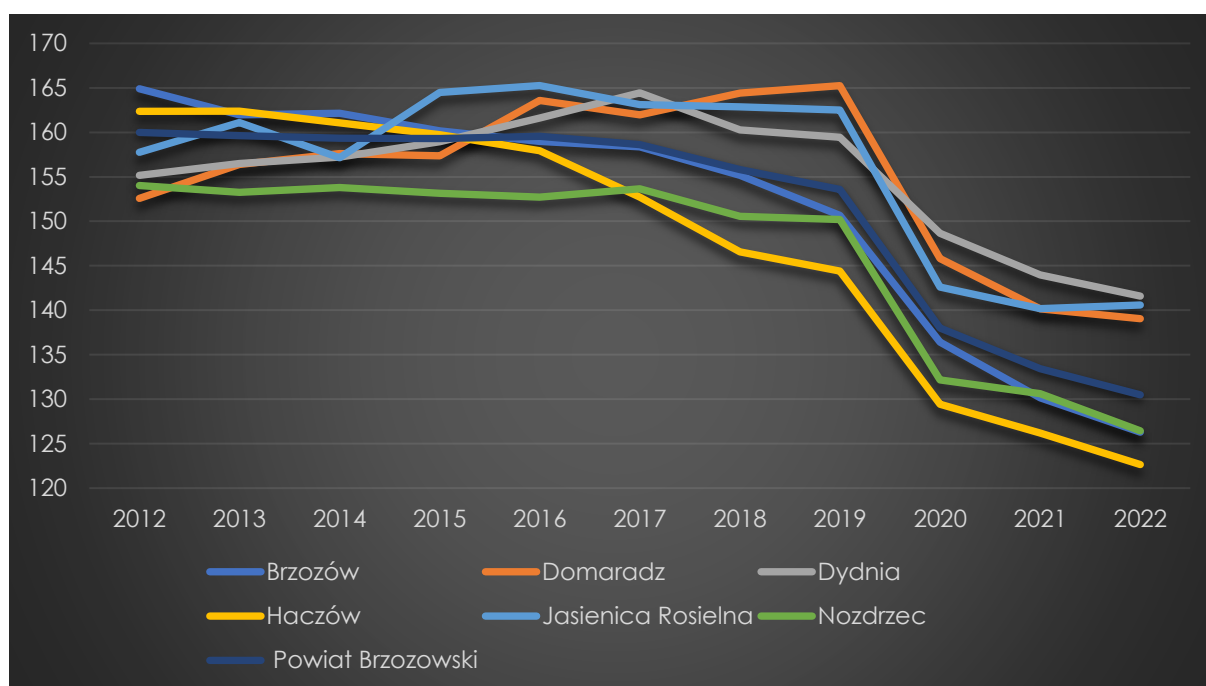
Rysunek 6: Wskaźnik atrakcyjności miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego

W ciągu ostatniej dekady w każdej z gmin powiatu brzozowskiego zaobserwowano spadek liczby mieszkańców w wieku 25-34 lat na 1 000 mieszkańców. Całkowity ubytek populacji w tej grupie wiekowej wyniósł 18,43% od roku 2012 do 2022, co przełożyło się na obniżenie liczby osób w tym wieku na 1000 mieszkańców z 159,99 do 130,49. Te dane rzutują na potencjał demograficzny powiatu, gdyż decyzje dotyczące zamieszkania, pracy czy zakładania rodziny najczęściej podejmowane są właśnie przez tę grupę wiekową.

Wykres 2: Liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1000 mieszkańców ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Analizując przyrost naturalny na powiecie brzozowskim (różnicę między liczbą urodzeń i zgonów od 2012 do 2022 roku), należy zwrócić uwagę na znaczne pogorszenie się trendu w latach 2020-2021 ze względu na wpływ pandemii COVID-19. Przed pandemią, do roku 2019 powiat brzozowski odnotował dodatni przyrost naturalny. Trudny okres obniżył poczucie stabilizacji życiowej oraz odsunął decyzję o posiadaniu dziecka. We wszystkich gminach z powiatu brzozowskiego, podobnie jak w całym kraju, zanotowano ujemny przyrost naturalny w 2022 r. wyniósł on dla Polski -3,79‰ a w województwie podkarpackim -2,68‰, zaś w powiecie brzozowskim -2,68‰.

Tabela 6: Przyrost naturalny na 1000 ludności

Obszar	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Różnica 2022-2017
Polska	-0,02	-0,68	-0,91	-3,2	-4,95	-3,79	-3,77
Województwo Podkarpackie	0,92	0,67	0,08	-2,36	-4,02	-2,68	-3,6
Powiat Brzozowski	2,52	1,24	1,76	-0,38	-2,14	-2,11	-4,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Uzupełnieniem powyższej analizy jest analiza zmiany dzietności w poszczególnych gminach z powiatu brzozowskiego w latach 2017-2022.

Tabela 7: Współczynnik dzietności

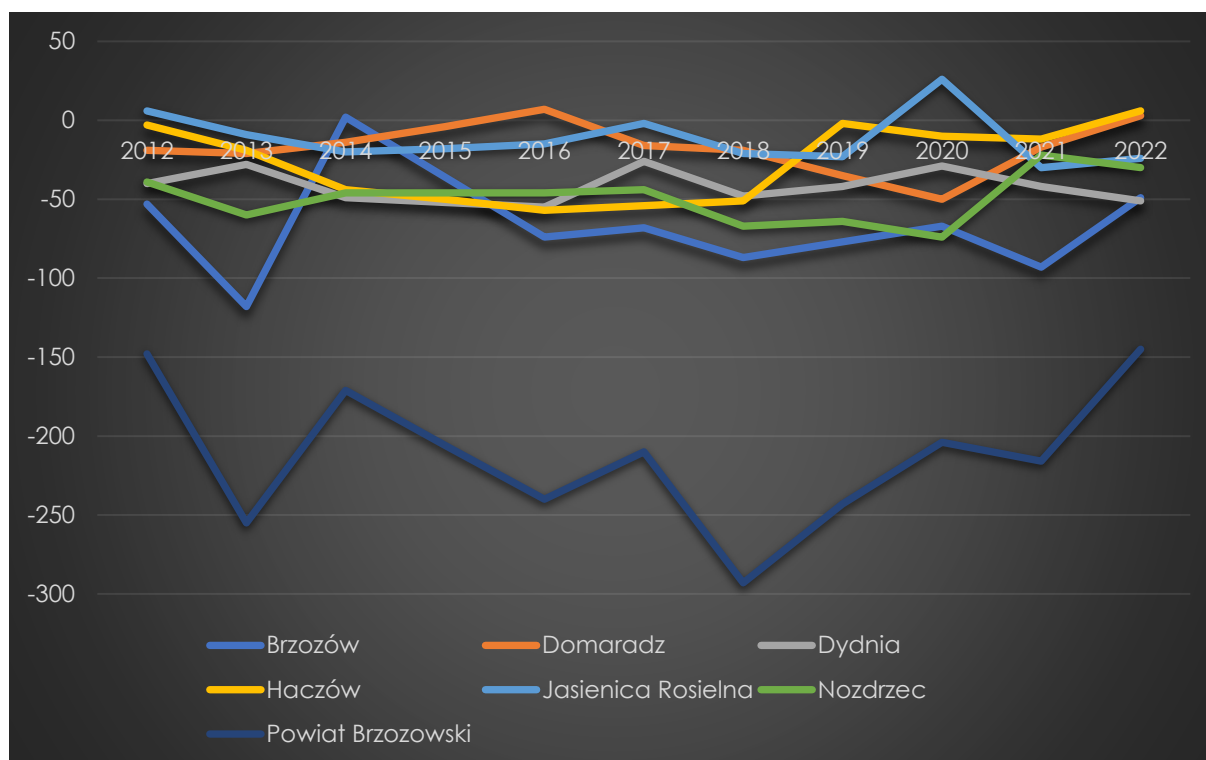
Obszar	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Różnica 2022-2017
Polska	1,453	1,435	1,419	1,387	1,33	1,261	-0,192
Województwo Podkarpackie	1,48	1,48	1,43	1,42	1,32	1,25	-0,23
Powiat Brzozowski	1,6	1,54	1,5	1,58	1,37	1,31	-0,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Biorąc pod uwagę znaczenie zastępowalności pokoleń, która może wystąpić dopiero przy wskaźniku dzietności przekraczającym 2,1, należy zauważyć, że współczynnik dzietności dla całego powiatu brzozowskiego w 2022 roku wyniósł 1,31. Wartość ta obniżyła się o 0,29 punktu w porównaniu z rokiem 2017. Jest ona wyższa niż zarówno w województwie podkarpackim (1,25), jak i w całej Polsce (1,261). Kontynuacja tej tendencji będzie miała wpływ między innymi na kształtowanie się zapotrzebowania na usługi edukacyjne w powiecie brzozowskim.

Ruch migracyjny jest kluczowym czynnikiem wpływającym na zmiany w liczbie mieszkańców danego obszaru. W powiecie brzozowskim migracje negatywnie wpłynęły na demografię regionu. W roku 2022 saldo migracyjne tego powiatu było ujemne i wyniosło -145 osób. Obserwuje się jednak, że od 2018 roku trend odpływu ludności stopniowo maleje, gdyż wtedy zanotowano najwyższe ujemne saldo migracji, równe -293 mieszkańcom.

Wykres 3: Salda migracji w gminach powiatu brzozowskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Dla dalszego rozwoju obszaru zaprezentowane zmiany będą niosły różnego rodzaju konsekwencje. Gospodarka bazująca na zasobach ludzkich ewidentnie odczuje szczególnie stale spadającą liczbę osób gotowych do podejmowania pracy, a także spadek liczby osób młodych (migracje), rozpoczynających dopiero aktywność zawodową. Rośnie również grupa osób w wieku poprodukcyjnym w powiecie brzozowskim, co z kolei przekłada się na konieczność przygotowania specyficznych usług społecznych, które powinny zostać zapewnione przez samorządy dla seniorów.

3.2.2. Dostęp do usług i zapotrzebowanie w kontekście zmian demograficznych

W katalogu usług publicznych kluczowe miejsce zajmują te związane z edukacją i wychowaniem młodzieży. Przy planowaniu rozwoju powiatu centralną rolę odgrywa jakość edukacji oraz dostęp do usług opiekuńczych dla najmłodszych. Planowanie przyszłej infrastruktury oraz utrzymanie istniejącej powinno uwzględniać te aspekty. Działania samorządowe w tych dziedzinach powinny opierać się na dokładnych analizach demograficznych, prognozujących zmniejszającą się liczbę dzieci w wieku szkolnym. Przez rozszerzanie oferty edukacyjnej, powiat może stworzyć warunki przyciągające nowych mieszkańców, co zwiększy jego atrakcyjność jako miejsca zamieszkania. Wysoki poziom świadczonych usług edukacyjnych ma bezpośredni

wpływ na decyzje rodziców dotyczące wyboru szkoły dla ich dzieci, co może przyczynić się do zatrzymania młodych rodzin w regionie.

W powiecie brzozowskim żyje 1 738 dzieci w wieku 0-2 lat (dane z 2022 r.). Od 2020 r. na terenie powiatu funkcjonują 2 żłobki, które są prowadzone przez Gminę Brzozów oraz Gminę Dydnia, łącznie zapewniają 48 miejsc. Biorąc pod uwagę powyższe dane, widoczny jest znaczny deficyt i konieczność korzystania przez mieszkańców zarówno z prywatnej opieki zorganizowanej, jak i indywidualnej. Wpływa to negatywnie na umożliwienie kobietom faktycznego powrotu na rynek pracy po urlopie macierzyńskim oraz zniechęca młodych ludzi do osiedlania się na terenie powiatu brzozowskiego.

W sferze wychowania przedszkolnego w powiecie funkcjonuje 50 placówek przedszkolnych i jest to o 7 placówek mniej w porównaniu z 2013 r. Najwięcej przedszkoli funkcjonuje w Gminie Brzozów – 15, zaś najmniej w Gminie Domaradz – 5 placówek. Od 2019 r. obserwujemy stopniowy wzrost liczby dzieci w wieku przedszkolnym, w 2022 r. liczba dzieci w wieku od 3 do 6 lat wyniosła 2 700.

Tabela 8: Opieka przedszkolna na terenie powiatu brzozowskiego

Wskaźnik	2012	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Przedszkola – liczba przedszkoli	57	54	54	53	53	51	50
Przedszkola – liczba miejsc	1 222	1 584	1 633	b/d	b/d	b/d	b/d
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)	3 041	2 747	2 669	2 608	2 698	2 685	2 700
Przedszkola - dzieci w wieku 3-5 przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,9	1,3	1,2	b/d	b/d	b/d	b/d

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Na terenie powiatu brzozowskiego w 2022 r. funkcjonowało 39 szkół podstawowych z czego dla 36 organem prowadzącym jest samorząd gminny, zaś 3 szkoły ma charakter niepubliczny. W Brzozowie funkcjonuje Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, do którego uczęszczają dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Od 2018 r. obserwujemy systematyczny spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych, w którym uczęszczało 5 488 dzieci, zaś w 2022 r. było ich o 206 mniej tj. 5 282 uczniów.

Tabela 9: Szkoły ponadpodstawowe w powiecie brzozowskim

Wskaźnik	2012	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Szkoły podstawowe – ogółem							
Szkoły podstawowe – liczba szkół	45	43	43	41	40	39	39
Szkoły podstawowe – liczba oddziałów	296	330	378	380	365	363	352
Szkoły podstawowe – liczba uczniów	4 432	4 836	5 487	5 446	5 396	5 432	5 235
Szkoły podstawowe – liczba absolwentów	765	-	-	692	668	618	848
Szkoły podstawowe prowadzone przez JST							
Szkoły podstawowe – liczba szkół	40	40	40	38	38	36	36
Szkoły podstawowe – liczba oddziałów	290	327	374	372	360	350	338
Szkoły podstawowe – liczba uczniów	4 389	4 812	5 464	5 427	5 381	5 380	5 182
Szkoły podstawowe – liczba absolwentów	762	-	-	692	668	618	844
Szkoły podstawowe niepubliczne							
Szkoły podstawowe – liczba szkół	5	3	3	3	2	3	3
Szkoły podstawowe – liczba oddziałów	6	3	4	8	5	13	14
Szkoły podstawowe – liczba uczniów	43	24	23	19	15	52	53
Szkoły podstawowe – liczba absolwentów	3	-	-	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na obszarze Gminy Brzozów funkcjonuje kilka placówek edukacyjnych ponadpodstawowych, w tym jedno liceum ogólnokształcące, które posiada 2 oddziały, oraz dwa technika z łącznie 29 oddziałami i jedna szkoła branżowa I stopnia z 9 klasami. W 2022 roku I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Brzozowie miało 29 uczniów, co stanowi prawie dwukrotny spadek w porównaniu z rokiem 2012. Liczba absolwentów tej szkoły w 2022 roku również zmniejszyła się ponad dwukrotnie w stosunku do roku 2017, osiągając liczbę 11 uczniów.

Od 2020 roku liczba uczniów w technikach wzrosła o ponad 23%, z 464 do 599, co spowodowało wzrost liczby klas z 15 w 2018 roku do 26 w 2022 roku. Od 1 września 2017 roku w Brzozowie działają szkoły branżowe I stopnia, które zastąpiły szkołę zawodową. Od 2019 roku zanotowano spadek liczby uczniów w tych szkołach z 283 do 230 w 2022 roku.

Tabela 10: Szkoły średnie w powiecie brzozowskim

Wskaźnik	2012	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Licea ogólnokształcące							
Licea ogólnokształcące – liczba liceów	1	1	1	1	1	1	1
Licea ogólnokształcące – liczba oddziałów	2	2	2	2	2	2	2
Licea ogólnokształcące – liczba uczniów	56	40	28	31	33	31	29
Licea ogólnokształcące – liczba absolwentów	0	26	18	11	10	12	11
Technika							
Technika – liczba techników	3	2	2	2	2	2	2
Technika – liczba oddziałów	30	18	15	19	19	21	26
Technika – liczba uczniów	651	408	368	464	456	522	599
Technika – liczba absolwentów	208	140	110	117	94	65	70
Szkoły branżowe I stopnia							
Szkoły branżowe I stopnia – liczba szkół	b/d	1	1	1	1	1	1
Szkoły branżowe I stopnia – liczba oddziałów	b/d	3	6	11	11	10	9
Szkoły branżowe I stopnia – liczba uczniów	b/d	71	159	283	279	250	230
Szkoły branżowe I stopnia – liczba absolwentów	b/d	0	0	0	67	70	120

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W ciągu ostatniej dekady zaobserwowano znaczący spadek liczby absolwentów szkół średnich w powiecie brzozowskim. Ten trend jest spowodowany przede wszystkim zmniejszeniem liczby mieszkańców na tym obszarze, jak również wyborem szkół ponadpodstawowych poza granicami powiatu. Decyzje te są motywowane przekonaniem o lepszych możliwościach kształcenia w środowiskach akademickich

oraz dostępności do praktyk zawodowych w większych przedsiębiorstwach. W tym kontekście rozwój systemu edukacji dualnej, opartego na współpracy firm i szkół zawodowych, wydaje się być obiecującym modelem, łączącym teorię z praktyką w zdobywaniu umiejętności zawodowych. Wykorzystanie praktyk i staży w lokalnych firmach może zainteresować młodych ludzi daną dziedziną, jednocześnie integrując ich z misją przedsiębiorstwa. Tworzenie sprzyjających warunków edukacyjnych, dostosowanych do potrzeb osób wchodzących w dorosłe życie, w połączeniu z perspektywą zatrudnienia, rozwoju kariery i atrakcyjnymi zarobkami, może stanowić zachętę do pozostania na terenie powiatu zamiast decydowania się na migrację.

W każdej jednostce samorządowej zapewnione są podstawowe usługi medyczne. Mieszkańcy korzystają z specjalistycznych konsultacji oferowanych przez funkcjonujący w Brzozowie Szpital Specjalistyczny - Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny im. Ks. B. Markiewicza, gdzie działają poradnie specjalistyczne. Od 2020 roku obserwuje się wzrost liczby porad lekarskich z 270 490 do 332 154,0 w 2022 roku.

W powiecie brzozowskim zadania związane z pomocą społeczną są realizowane przez Ośrodki Pomocy Społecznej, działające w każdej z gmin oraz przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, będą instytucją wsparcia prowadzoną przez powiat. Działania podejmowane przez te instytucje mają na celu wspieranie osób i rodzin w pokonywaniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie przezwyciężyć samodzielnie, wykorzystując własne zasoby oraz wspierając je w dążeniu do zaspokojenia podstawowych potrzeb i życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. W okresie od 2012 do 2022 roku liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o ponad 63%, spadając z 142 do 52 osób. Do tego pozytywnego trendu przyczyniły się czynniki takie jak zmniejszenie bezrobocia, wzrost liczby dostępnych miejsc pracy oraz podwyżki płac, które są głównymi kryteriami przyznawania pomocy publicznej.

3.2.3. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną

Warunki mieszkaniowe, w tym budownictwo wielorodzinne z roku na rok ulegają nieznacznej poprawie. W 2022 r. w powiecie brzozowskim było 19 115 mieszkań, co stanowiło 1 217 mieszkań więcej niż w 2021 r. W liczbach bezwzględnych jest to istotny przyrost jednakże procentowo stanowi to przyrost o 6,80% i jest mniejszy niż w województwie podkarpackim (10,43%) oraz prawie dwukrotnie mniejszy niż ogólny przyrost w Polsce (13,97%) w powyższym okresie czasu. Także liczba mieszkań, w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców jest znacznie mniejsza od średniej dla Polski oraz województwa podkarpackiego. W powiecie brzozowskim wskaźnik ten osiągnął wartość 300,59, zaś dla Polski wyniósł 355,80, a w województwie podkarpackim 312,04. W przypadku izb na przestrzeni 10 lat widzimy wzrost o 10

786, co daje w 2022 r.: 86 326 izb na terenie powiatu brzozowskiego. Stanowi to przyrost o 14,28% i jest to niższy przyrost niż w Polsce (14,55%) oraz w województwie podkarpackim (18,09%). Analizując powyższą dynamikę danych dot. zasobów mieszkaniowych na terenie powiatu brzozowskiego należy wysnuć wniosek, iż rozwój warunków mieszkaniowych jest spowolniony w stosunku do ogólnej sytuacji w Polsce oraz w województwie podkarpackim.

Pod względem jakości ww. zasób mieszkaniowy powiat brzozowski prezentuje się na stosunkowo niższym poziomie do województwa podkarpackiego. Dlatego też warto odnotować niektóre różnice:

- przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkaniowa na 1 osobę (m²/os) jest niższa w powiecie brzozowskim o 1,78 m²/osobę (dane 2022 r.),
- odsetek mieszkań z instalacją wodociągową jest o 1,35% niższy niż dla powiatu brzozowskiego (dane 2022 r.),
- odsetek mieszkań z ustępem spłukiwanym jest niższy w powiecie brzozowskim o 0,4% (dane 2022 r.),
- odsetek mieszkań z łazienką jest wyższy w powiecie brzozowskim o 1,81% w stosunku do województwa podkarpackiego (dane 2022 r.),
- odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej jest niższy w powiecie brzozowskim aż o 2,31% (dane 2022 r.).

W 2022 r. oddano do użytku 229 nowych mieszkań, co stanowi wzrost o 106 w porównaniu do roku 2021. Ostatnio nowe mieszkania komunalne oddano w 2018 roku, było to 11 mieszkań.

Tabela 11: Warunki mieszkaniowe na terenie powiatu brzozowskiego

Wskaźnik	2012	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba mieszkań	17 898	18 763	18 944	18 805	18 904	19 115
Liczba izb	75 540	80 687	81 694	84 646	85 244	86 326
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	268,96	285,53	288,93	292,44	295,75	300,59
Liczba izb w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	1 135,15	1 227,87	1 245,96	1 316,34	1 333,65	1 357,52
Liczba nowo oddanych budynków mieszkalnych	151	133	169	150	123	183
Liczba nowo oddanych mieszkań	158	148	193	165	123	229
Liczba nowo oddanych mieszkań komunalnych	8	11	0	0	0	0

Liczba modernizowanych i rozbudowywanych budynków mieszkalnych	0	2	0	2	0	0
Odsetek mieszkań z instalacją wodociągową	89,27	89,91	90,03	94,89	94,92	94,98
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	48,08	56,97	57,78	58,67	60,22	60,60
Odsetek mieszkań z ustępem spłukiwanym	84,47	85,38	85,55	90,83	90,90	91,01
Odsetek mieszkań z łazienką	80,12	81,26	81,48	87,18	87,29	87,43
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkaniowa na 1 osobę (m ² /os)	22,33	24,42	24,85	25,97	26,36	26,89

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

3.2.4. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców

Ożywienie i aktywizacja społeczności i organizacji społecznych świadczą o stopniu zaawansowania rozwoju lokalnego. Uczestnictwu w życiu publicznym i kulturalnym, a także samorealizacji mieszkańców mogą sprzyjać atrakcyjne programy, oferty instytucji publicznych oraz środki wydatkowane przez samorządy na działalność kulturalną, sportową i rekreacyjną. W 2022 roku powiat brzozowski przeznaczył na sport, rekreację i kulturę fizyczną 1 434 448 zł. Jest to prawie o 1,4 miliona złotych więcej niż dziesięć lat wcześniej, co jest największą sumą przeznaczoną na te cele w ostatniej dekadzie. Również w 2022 r. powiat brzozowski na ochronę kultury i dziedzictwa narodowego wydał najwięcej od 2012 roku, czyli 224 573 zł.

Tabela 12: Wydatki powiatu brzozowskiego na kulturę fizyczną, sport i rekreację oraz na kulturę i dziedzictwo narodowe

Wskaźnik	2012	2018	2019	2020	2021	2022
Wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację [tys. zł]	36 542	417 122	56 139	32 926	590 337	1 434 448

Wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe [tys. zł]	151 150	167 424	182 312	122 525	195 277	224 573
--	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego

Na terenie powiatu brzozowskiego działają instytucje kultury, muzea, jednakże dane statystyczne potwierdzają, że zainteresowanie ofertą kulturalno-rozrywkową wśród mieszkańców spada. Analiza wskaźnika liczby osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty pokazuje, że od 2012 r. liczba odwiedzających wyniosła 31 903 osób i liczba ta rosła, aż do rekordowego roku 2017, gdzie było to 65 199 osób, odkąd zaczęło systematycznie spadać – w roku 2019 spadło do 59 078 osób, a w roku 2021 aż do 14 256 (rok pandemii). W 2022 r. liczba odwiedzających wyniosła 35 134. Łączna liczba odbiorców oferty kulturalnej obrazuje jej zakres i atrakcyjność dla mieszkańców i przyjezdnych, w tym przypadku nie jest ona najwyższa, na co wpływ też z pewnością ma brak dostępu do szerokiej oferty i wysokiej jakości kultury wysokiej bezpośrednio na powiatu, a także bliskości większego ośrodka jak Rzeszów, które jest kolebką wielu imprez kulturalno-rozrywkowych.

Na przestrzeni lat 2012-2022 na obszarze powiatu brzozowskiego odnotowano wzrost liczby nowo powstałych fundacji i stowarzyszeń, które zwiększyły się o 53, osiągając w 2022 roku liczbę 204. Jednocześnie obserwujemy rosnące nakłady bieżące powiatu brzozowskiego na dotacje dla organizacji pozarządowych. W 2012 roku kwota przeznaczona na wsparcie NGO-sów wyniosła 36 850,00 zł, podczas gdy w 2022 roku wzrosła prawie pięciokrotnie, osiągając 174 558,50 zł. W 2022 roku wydatki bieżące na dotacje dla organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców wyniosły 2 745,02 złotych, co stanowi kwotę 17-krotnie niższą niż średnia wojewódzka, wynosząca 34 854,36 złotych. Zwiększenie finansowania dla organizacji pozarządowych istotnie wpływa na rozszerzenie dostępu mieszkańców do udziału w różnorodnych wydarzeniach kulturalnych, aktywnościach społecznych, a także propagowania sportu i innych form aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

3.2.5. Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo publiczne jest istotnym czynnikiem osiedleńczym, decydującym o wyborze danej lokalizacji jako miejsca do życia. Wysoki poziom przestępczości może mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność lokalną, dlatego tak istotne jest prowadzenie adekwatnych działań prewencyjnych i operacyjnych zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa oraz porządku publicznego mieszkańców, w szczególności na obszarach problemowych.

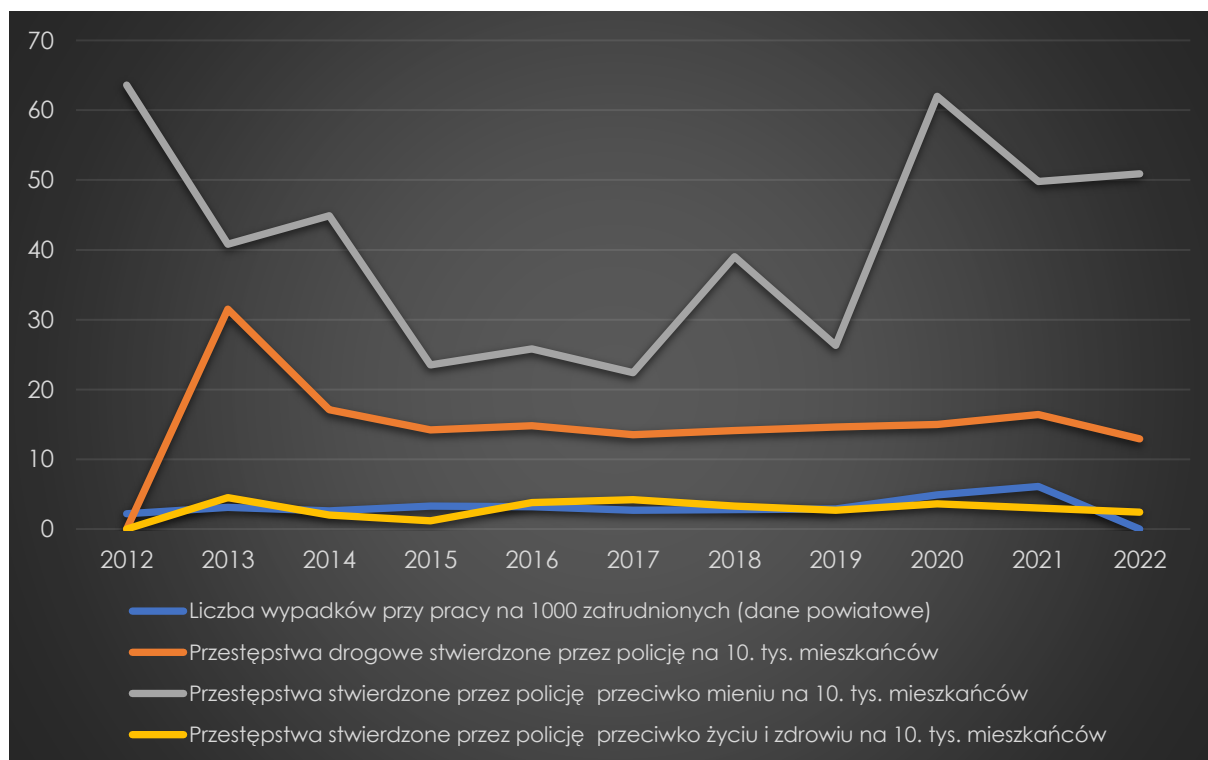
Za bezpieczeństwo publiczne na terenie powiatu brzozowskiego odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Brzozowie, której komisariaty funkcjonują w poszczególnych gminach.

Analizując poziom bezpieczeństwa z punktu widzenia statystycznego trzeba zwrócić uwagę na aspekt bezpieczeństwa osobistego – liczbę przestępstw i wypadków drogowych.

W 2022 r. w powiecie brzozowskim stwierdzono łącznie 579 przestępstw, w tym przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji – drogowej odnotowano 82 przestępstwa, 317 dotyczyło przestępstw przeciwko mieniu, a 15 przeciwko życiu i zdrowiu. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 9,08 przestępstw i jest to wartość mniejsza od wartości dla województwa podkarpackiego - 12,93 oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski - 22,81. Przestępstwa stwierdzone przez policję w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosły odpowiednio: drogowe – 1,29, przeciwko mieniu – 4,97, o charakterze kryminalnym – 4,11, a przeciwko życiu i zdrowiu – 0,24.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich kategorii przestępstw w powiecie brzozowskim wyniósł 70%, co nieznacznie przewyższa wskaźnik dla województwa podkarpackiego, który osiągnął 68,10%, oraz utrzymuje porównywalny poziom z ogólnopolskim wskaźnikiem, który wyniósł 71,1%.

Wykres 4: Wskaźniki bezpieczeństwa osobistego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w powiecie brzozowskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.2.6. Podsumowanie wymiaru społecznego

Podsumowując analizę wymiaru społecznego warto zwrócić uwagę na kluczowe trendy obrazujące sytuację oraz procesy społeczne zachodzące w powiecie brzozowskim.

Powiat zmaga się ze **spadkiem liczby mieszkańców**, co widać w zmniejszeniu populacji o 2 955 osób w ciągu ostatniej dekady z 66 546 w 2012 roku do 63 591 w 2022 roku. Depopulacja może negatywnie wpłynąć na lokalny rynek pracy i gospodarkę.

W powiecie brzozowskim widoczny jest też ogólnopolski trend **starzenia się społeczeństwa**, który znajduje odbicie w negatywnych zmianach struktury ludności sklasyfikowanej wg ekonomicznych grup wiekowych. W powiecie będzie przeważać liczba osób w wieku poprodukcyjnym względem osób w wieku przedprodukcyjnym. W dużej mierze będzie to efektem zjawiska migracji, w szczególności ludzi młodych. Dlatego też niezbędne jest podjęcie działań mających na celu zahamowania chociaż w części zjawiska depopulacji poprzez m.in. dostosowanie usług publicznych związanych z wychowaniem i edukacją młodych mieszkańców gmin z obszaru Partnerstwa, ale także w kwestii związanych ze wzrostem popytu na usługi opiekuńcze dla osób starszych.

Systematycznie **zmniejsza się liczba osób w wieku produkcyjnym** (kobiety od 18 do 59 lat, mężczyźni od 18 do 64 lat) – spadek o 8,82% z 41 611 do 37 941 osób, co stanowi 59,66% ogólnej liczby mieszkańców powiatu brzozowskiego (okresie od 2012 r. do 2022 r.) Zmniejszenie liczby osób w wieku produkcyjnym prowadzi do braków w lokalnej siłę roboczej, co może hamować rozwój ekonomiczny regionu. Jest to szczególnie problematyczne dla sektorów wymagających specjalistycznych umiejętności.

Współczynnik **dziatności** dla całego powiatu brzozowskiego w 2022 roku wyniósł 1,31 i zmniejszył się o 0,29 punktu w porównaniu z 2017 rokiem. Jest on wyższy niż w województwie podkarpackim (1,25) oraz w Polsce (1,261). Niska dziatność wpłynie na kształtowanie się popytu na usługi edukacyjne w gminach, a w długich ciągach czasowych także na wszystkie inne usługi publiczne i sytuację finansową gmin.

Przedszkola i szkoły podstawowe w zupełności **zaspakajają potrzeby mieszkańców**, jednakże liczba miejsc w żłobkach jest niewystarczająca. Ogranicza to możliwości rodziców do powrotu na rynek pracy i wpływa na decyzje o zakładaniu rodziny. Brak tych usług może zniechęcać młode rodziny do osiedlania się w powiecie.

Analizując liczbę ludności w ostatnich latach można wysnuć wniosek, że część młodzieży wybiera coraz częściej **edukację ponadpodstawową** poza powiatem brzozowskim decydując się na większe ośrodki edukacyjne. Decyzje te mogą być

również podyktowane brakiem szkół wyższych na terenie powiatu oraz kierunków, w jakich chce się obecnie kształcić młodzież.

Powiat brzozowski charakteryzuje się dość **dobrym dostępem do jednostek podstawowej oraz specjalistycznej opieki medycznej**, które zapewniają ośrodki zdrowia funkcjonujące w każdej z gmin powiatu oraz Szpital Specjalistyczny w Brzozowie – Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny im. Ks. B. Markiewicza.

W ostatnich latach obserwowane jest ograniczenie potrzeb związanych ze wspieraniem osób będących w **trudnej sytuacji życiowej** (w okresie od 2012 do 2022 z pomocy społecznej skorzystało ponad 63% mniej osób), co ma związek z poprawiającą się sytuacją na rynku pracy.

Aby móc przeciwstawić się problemom depopulacji należy tworzyć odpowiednie warunki mieszkalnictwa poprzez **rozwój budownictwa wielorodzinnego**. Tempo przyrostu liczby mieszkań w powiecie brzozowskim znacznie odbiega od wojewódzkiego czy dla Polski.

Powiat brzozowski, w porównaniu do danych wojewódzkich, charakteryzuje się niższym poziomem wyposażenia w **infrastrukturę wodociągową** oraz niższym stopniem **kanalizacji**. Wyposażenie w infrastrukturę wodociągową jest o 1,35% niższe w powiecie brzozowskim zaś odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej jest niższy od województwa, aż o 2,31%.

Pomimo rosnących nakładów na **ochronę kultury i dziedzictwa narodowego** oraz kulturę fizyczną, sport i rekreację, zainteresowanie ofertą kulturalno-rozrywkową wśród mieszkańców spada. Może to wynikać z braku dostępu do zróżnicowanej i wysokiej jakości oferty kulturalnej w regionie oraz z konkurencji ze strony większych miast, takich jak Rzeszów.

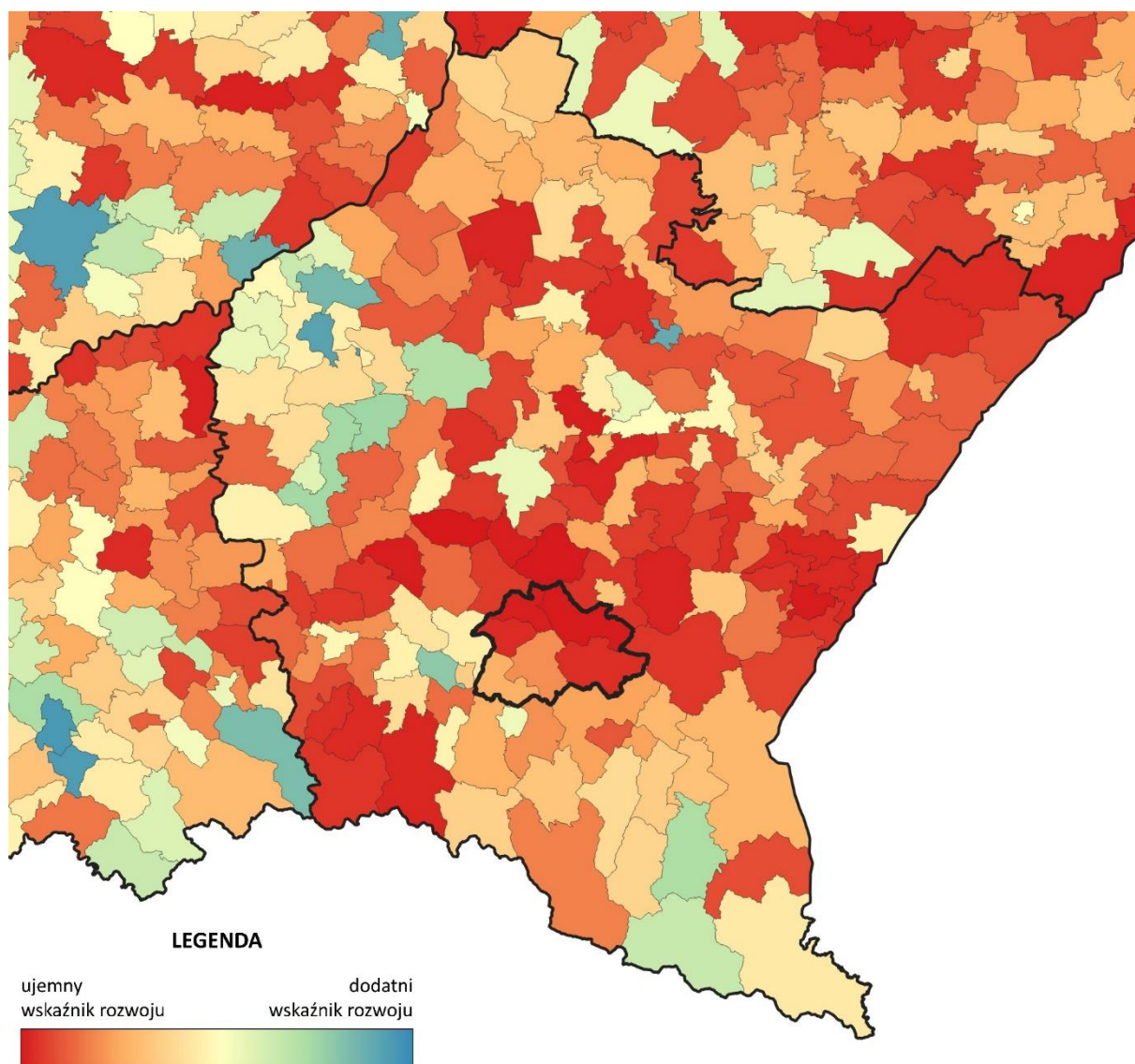
Widoczny jest wzrost liczby nowo utworzonych **fundacji i stowarzyszeń**, a także wzrost środków na dotacje dla organizacji pozarządowych, których wartość prawie podwoiła się w ciągu dekady. To świadczy o pozytywnym trendzie w zaangażowaniu lokalnych społeczności w życie kulturalne i społeczne.

Bezpieczeństwo publiczne pozostaje na stabilnie wysokim poziomie, co można zaobserwować w niskiej liczbie przestępstw na mieszkańca w porównaniu do średnich regionalnych i krajowych. Efektywność działań policji potwierdza wskaźnik wykrywalności przestępstw, który osiąga 70% i jest wyższy niż średnie regionalne.

3.3. WYMIAR GOSPODARCZY

Gospodarczy wskaźnik rozwoju obszaru wskazuje, iż sytuacja w roku 2022 na obszarze powiatu brzozowskiego dla wszystkich gmin jest słabsza lub dużo słabsza niż średnia dla grupy referencyjnej.

Rysunek 7: Gospodarczy wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Diagnoza wymiaru gospodarczego Powiatu brzozowskiego obejmuje analizę sytuacji i procesów zachodzących w lokalnej gospodarce i przedsiębiorstwach, zarówno w kontekście rynku pracy, sytuacji materialnej mieszkańców, ale też potencjału i konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz wpływu tych elementów na stan finansów publicznych.

Celem diagnozy sytuacji gospodarczej jest uchwycenie trendów dotyczących zapotrzebowania na usługi gospodarcze i rynkowe oraz struktury i uwarunkowań rynku pracy. Elementy te stanowią o poziomie aktywności zawodowej mieszkańców oraz ich zdolności do generowania popytu, co wpływa z jednej strony na atrakcyjność gospodarczą obszaru, a z drugiej na stan lokalnych finansów publicznych, co przekłada się finalnie na jakość życia mieszkańców.

3.3.1. Rynek pracy

Dostępność i jakość oferowanych miejsc pracy to jedno z podstawowych wyzwań w kontekście rozwoju całego obszaru Powiatu brzozowskiego – gdyż statystycznie wygląda ona bardzo przeciętnie.

W porównaniu do grupy porównawczej bardzo niska jest **ilość ofert pracy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców obszaru**: 0,05, w porównaniu do średniej 0,97 dla obszarów podobnych. Ilość tych ofert utrzymuje się na tak niskim poziomie już od roku 2012, z epizodycznym wyjątkiem w latach 2017-2018 (wskaźniki odpowiednio 1,08 i 1,02) oferty. Tym samym dostępność ofert pracy (bez analizowania ich jakości) jest bardzo niska i utrudnia elastyczność i konkurencyjność pracowników.

W kontekście rynku pracy zauważalny i bardzo niepokojący jest także stały spadek nominalnej liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym – z poziomu 41611 w roku 2012, do poziomu 37941 w roku 2022 (spadek o 3670 osób, co daje prawie 9%) – co powoduje zmianę struktury zawodowej na obszarze powiatu – na rzecz osób starszych w wieku poprodukcyjnym. Wynika to ze stałego zmniejszania się liczby mieszkańców na terenie obszaru (depopulacja) oraz ich starzenia (zasilanie grupy mieszkańców w wieku poprodukcyjnym). To bardzo negatywny trend w kontekście rozwoju gospodarczego w oparciu o lokalny kapitał ludzki.

Tabela 13: Udział (%) pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym

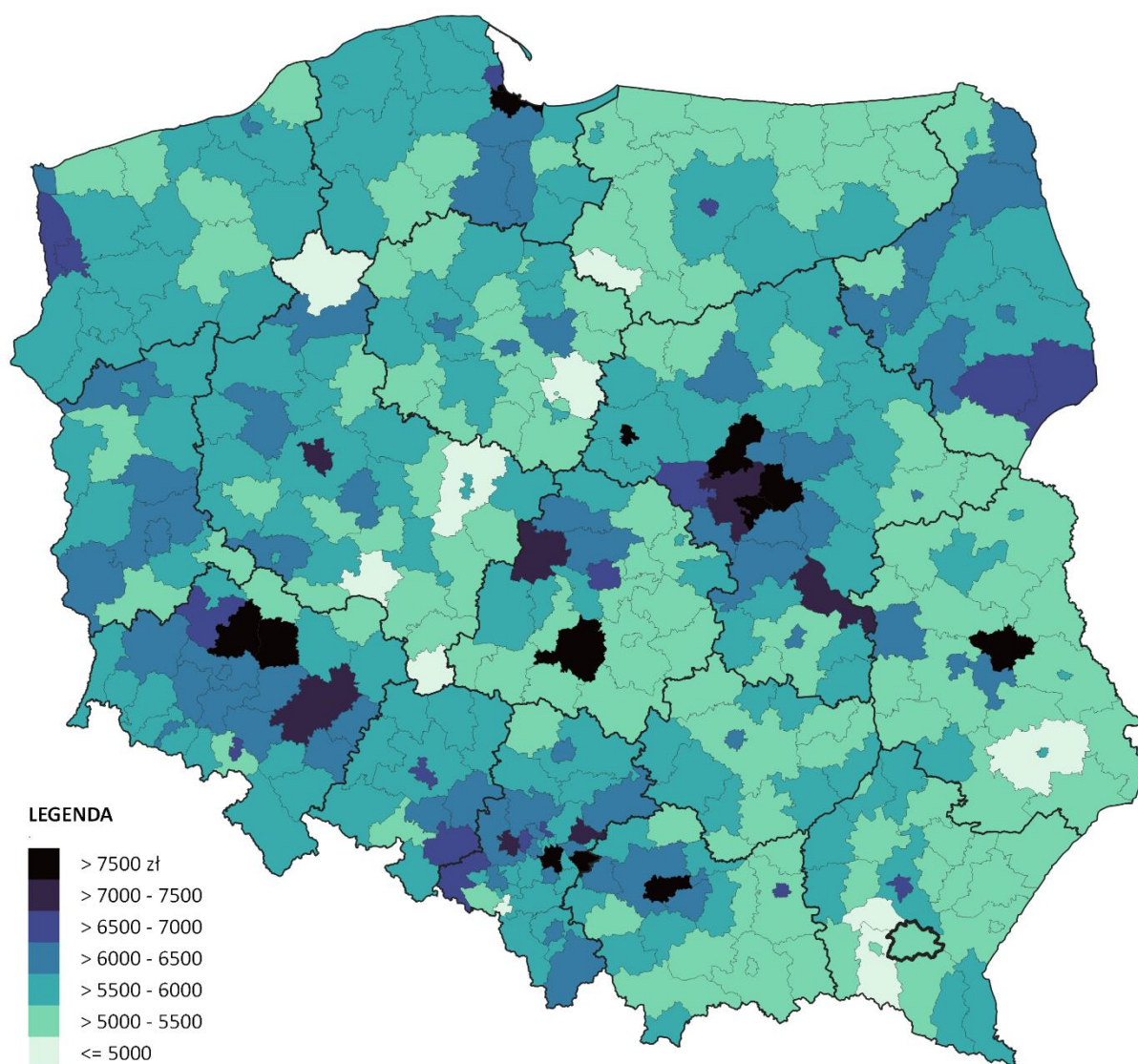
Obszar	2012	2018	2020	2022
Województwo podkarpackie	63,83	61,97	60,20	59,53
Powiat brzozowski	62,53	61,74	59,99	59,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pozytywnie można odczytać **wzrost udziału pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym** – wskaźniku opisującym aktywność zawodową mieszkańców i zarazem podaż miejsc pracy³. Od roku 2012 wzrósł on na obszarze powiatu z poziomu 19,01% do poziomu 22,06% w roku 2021.

³ Liczony bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób (od 2000 r.) wg faktycznego miejsca pracy (od 2004 r.)

Rysunek 8: Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (2022)

Dużo słabiej wygląda natomiast **jakość** oferowanej pracy wyrażona w **przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu brutto**, które na poziomie powiatu brzozowskiego, pomimo że sukcesywnie rośnie, to nadal jest niższe niż średnia dla województwa, ale przede wszystkim kraju, stanowiąc niewiele ponad 80% średniego wynagrodzenia.

Tabela 14: Wskaźniki wynagrodzenia

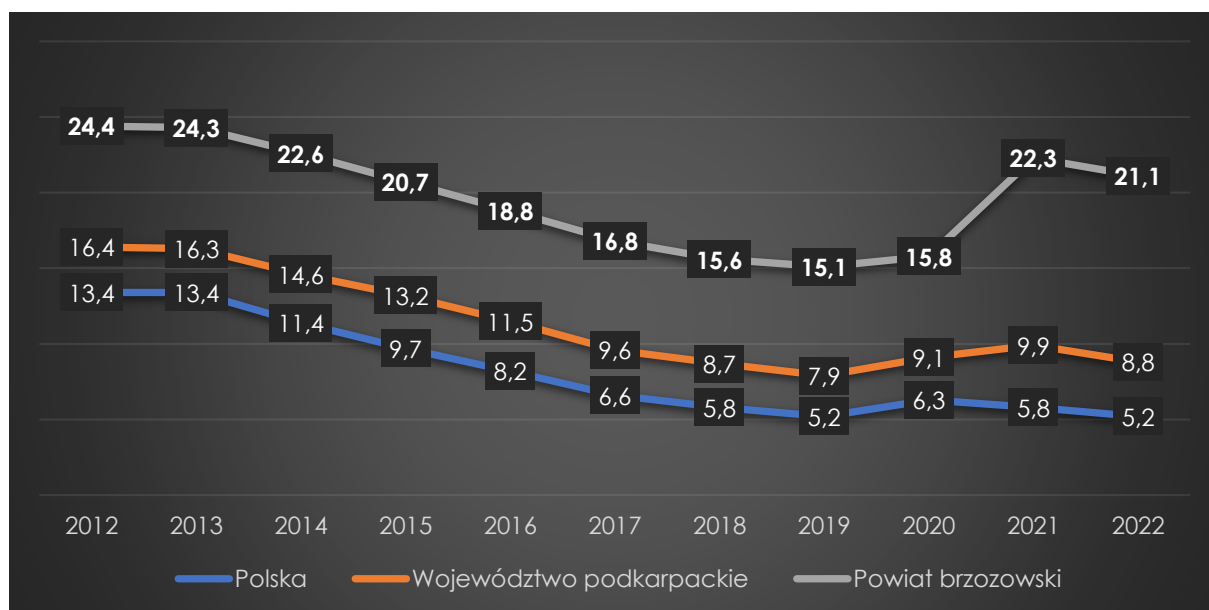
Obszar	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto PLN				Zmiana (2012-2022)%	Procent średniego wynagrodzenia (2022)
	Rok 2012	Rok 2018	Rok 2020	Rok 2022		
Polska	3744	4835	5523	6706	179	100%
Województwo podkarpackie	3152	4090	4708	5663	180	84,44%
Powiat brzozowski	2910	3715	4207	5049	173	75,29%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bardzo niepokojące mogą być wskaźniki tzw. stopy bezrobocia, która po I stałym spadku od wielu lat, od roku 2019 zaczęła wzrastać i w roku 2022 wyniosła 21,1%, podczas gdy średnia dla województwa to 8,8%, a dla kraju 5,2%. W liczbach nominalnych stanowi to 4038 osób bezrobotnych, z czego 2045 kobiet i 1993 mężczyzn. Jednocześnie w roku 2022 długotrwale bezrobotnych⁴ zarejestrowanych było 2603 osób, co stanowi prawie 2/3 wszystkich osób bezrobotnych z tego obszaru. Jest to bardzo niepokojące zjawisko, szczególnie w kontekście tzw. rynku pracownika i relatywnie wysokiej dostępności miejsc pracy. Wskaźnik ten ma znaczenie jako jeden z podstawowych dla oceny sytuacji na rynku pracy, gdyż wskazuje na poziom dostosowania popytu do podaży siły roboczej.

⁴ Osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy

Wykres 5: Stopa bezrobocia na obszarze powiatu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Odnotowane bezrobocie ma bardzo negatywny wpływ na całokształt sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru i tempo jego rozwoju. Warto zauważyć, że prawie 7% mieszkańców w wieku produkcyjnym to osoby długotrwale bezrobotne, a więc najprawdopodobniej te, które na rynek pracy co do zasady nie wracają.

Należy zwrócić uwagę, że udział bezrobotnych zarejestrowanych w wieku do 25 roku życia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, przez wiele lat systematycznie spadał (do i tak bardzo wysokiego poziomu 12,62% w roku 2018), natomiast w ostatnich latach podniósł się do poziomu 14,18% w roku 2022, co obrazuje wyższy poziom bezrobocia wśród osób wchodzących na rynek pracy, a więc grupy wymagającej szczególnej uwagi, stanowiącej o przyszłości i potencjale rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru. Jest to wyjątkowo niepokojące biorąc pod uwagę jednoczesny prawie dwukrotny spadek liczby absolwentów szkół średnich w okresie 2012-2022.

Jednocześnie niepokojące mogą być wartości wskaźników w zakresie wewnętrznej zastępowalności pokoleń na rynku pracy – wewnątrz powiatu – gdzie różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 (wchodzących na rynek pracy) i 60-64 (schodzących z rynku pracy) jest ujemna (brakuje osób zastępujących „schodzące” pokolenie) i wynosi -266 mieszkańców w roku 2022, gdzie jeszcze w roku 2018 trend ten był optymalny (na poziomie +242), wskazując, że coraz trudniej zastąpić pracowników kończących swoją pracę nowymi pracownikami wchodzącymi na rynek pracy.

Tabela 15: Wskaźniki w obszarze bezrobocia

Wskaźnik	2012	2018	2020	2022	Różnica
Liczba absolwentów szkół średnich	523	357	305	276	-247
Liczba długostrale bezrobotnych	4522	2728	2792	2603	-1919
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym: gimnazjalne i poniżej	1615	904	857	775	-840
Udział bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców	37,85%	12,62%	15,89%	14,18%	23,67%
Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	41611	40573	38574	37941	-3670
Udział zarejestrowanych bezrobotnych ogółem na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	176,78	108,82	115,62	106,43	70,35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.2. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Szeroko rozumiana przedsiębiorczość mieszkańców i warunki do jej prowadzenia są jeszcze na niskim poziomie, np. w odniesieniu do obszaru całego regionu podkarpackiego. Zarówno przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców, konkurencyjność i dywersyfikacja rynku, ale też dostępność zasobów do prowadzenia działalności czy dostępność do usług doradczych, prawnych i finansowych są poniżej średniej dla podobnych obszarów i wymagają podjęcia działań prorozwojowych.

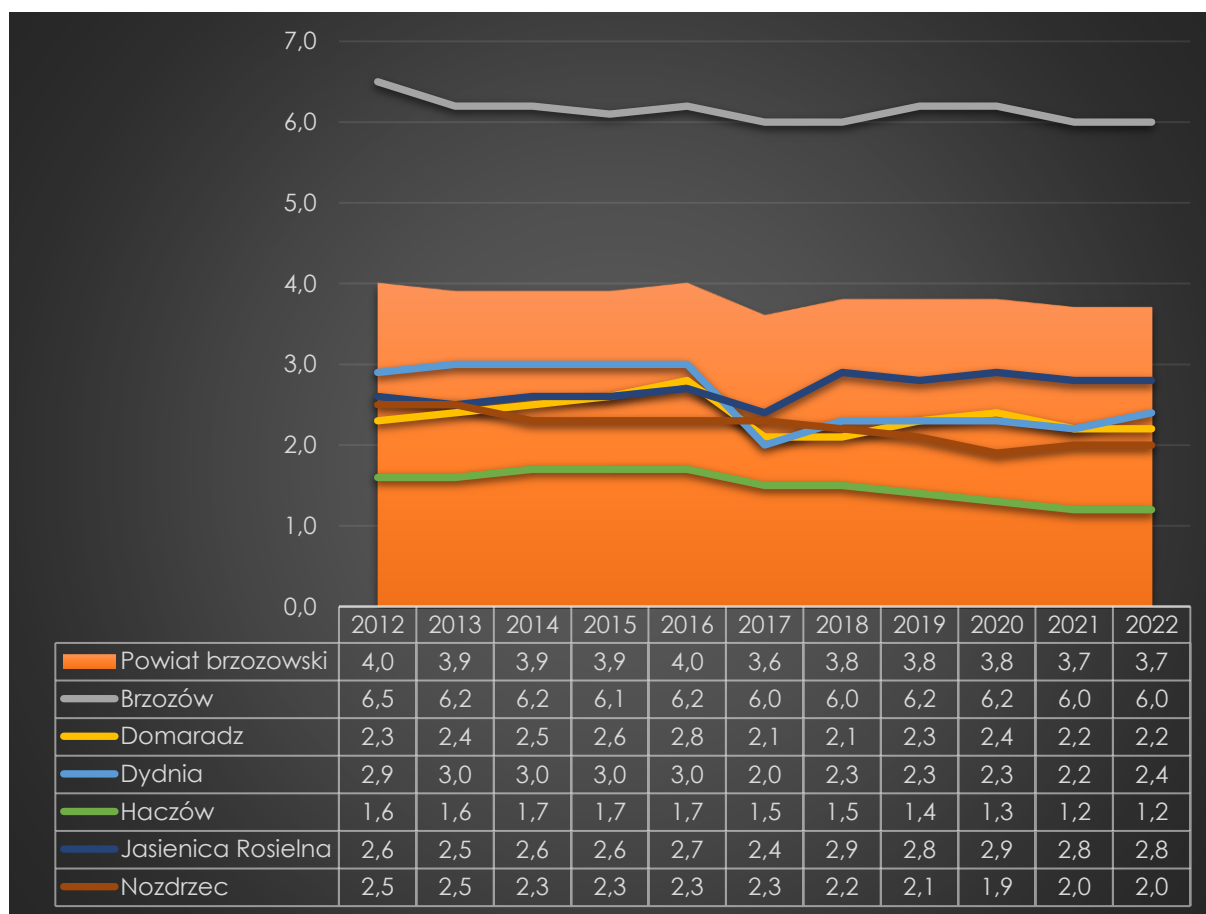
Tabela 16: Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON

Obszar	2012	2018	2020	2022
Województwo podkarpackie	155034	174830	188360	203190
Powiat brzozowski	3698	4014	4328	4530

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przekłada się to na średnią przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, która w roku 2022 na obszarze powiatu wyniosła 3,7 przedsiębiorstw, podczas gdy średnia dla województwa wyniosła 5,6, a dla Polski 7,2 podmiotu. Jednocześnie wskaźnik ten najwyższy jest w Gminie Brzozów, najniższy w Gminie Haczów, a w zakresie dynamiki na poziomie poszczególnych gmin wskaźnik ten zasadniczo spada.

Wykres 6: Podmioty REGON na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od dekady, co roku na obszarze powiatu rejestrowanych jest średnio ponad 400 nowych przedsiębiorstw rocznie, co z kolei w sumie tworzy sektor 4530 zarejestrowanych przedsiębiorstw w roku 2022 – to o 832 podmioty więcej niż w roku 2012. W roku 2022 roku wyrejestrowanych zostało 261 podmiotów (356 w roku 2012), co daje bilans dodatni +158 nowych podmiotów w REGON w roku 2022.

W odniesieniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym daje to średnio 11,04 nowych podmiotów gospodarczych w REGON (z czego najwyższy współczynnik w gminach Brzozów i Jasienica Rosielna, a najniższy w gminach Domaradz i Dydnia) i wskaźnik ten utrzymuje się na podobnym poziomie od kilku lat notując nieznaczne wahania – ale niestety jest to mniej niż wskaźnik dla województwa (13,3) oraz kraju (17,7) – wskaźnik ten określa wysoką zdolność lokalnej społeczności do podejmowania ryzyka gospodarczego i prowadzenia działalności gospodarczej. Tym samym można ocenić, że przedsiębiorczość mieszkańców obszaru powiatu zasadniczo jest stabilna, jednakże niższa niż w innych regionach.

Tabela 17: Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Obszar	2012	2018	2020	2022
Województwo podkarpackie	10,40	12,50	11,20	13,30
Powiat brzozowski	9,85	12,30	10,76	11,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przekłada się to na roczne dochody budżetów gmin z tytułu udziału w PIT i ich stały wzrost do wysokości 15,4 miliona PLN w roku 2022 (5,3 miliona PLN w roku 2012) – dochody te stanowią jedno z istotnych źródeł dochodów własnych. Kwota wpływów do budżetu samorządu z udziałów we wpływach budżetu państwa z PIT jest pochodną dochodów osiąganych przez mieszkańców z tytułu aktywności gospodarczej, pracy, świadczeń społecznych, z majątku. W przeliczeniu na jednego mieszkańca w wieku produkcyjnym wartość średnia wyniosła w roku 2022 – 490,24 PLN (znacznym wzrostem w porównaniu do roku 2012 – 182,27 PLN), jednak są to wartości nieco niższe od średniej wojewódzkiej (621,72 PLN w roku 2022). Najwyższe średnie dochody odnotowuje Gmina Domaradz (580,49 PLN na jedną osobę), a najniższe gminy Brzozów (446,19 PLN) i Nozdrzec (465,35 PLN).

Tabela 18: Dochody budżetu JST z tytułu udziału w PIT na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym

Obszar	2012	2018	2020	2022
Województwo podkarpackie	268,52	444,68	477,83	621,72
Powiat brzozowski	182,27	314,18	333,73	490,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z kolei wpływy z tytułu udziału w podatku CIT wzrosły ponad dwukrotnie pomiędzy rokiem 2012 (271 861 PLN) a rokiem 2022 (121 651 PLN), co w przeliczeniu na mieszkańca w wieku produkcyjnym wyniosło w roku 2022 (12,13 PLN), a w roku 2012 (5,48 PLN) – również ponad dwukrotny wzrost. Wskaźniki te dla obszaru powiatu są jednak dużo niższe od średniej dla całego województwa. Należy ponadto mieć na względzie, że wpływy z tytułu udziału w CIT wypracowywane są zasadniczo jedynie w gminie miejskiej Brzozów (27,48 PLN), podczas gdy w pozostałych gminach praktycznie nie występują (Gmina Haczów 0,48 PLN). Tym samym dysproporcje wewnętrzne między ośrodkiem miejskim a gminami wiejskimi są ogromne.

Tabela 19: Dochody budżetu JST z tytułu udziału w CIT na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym

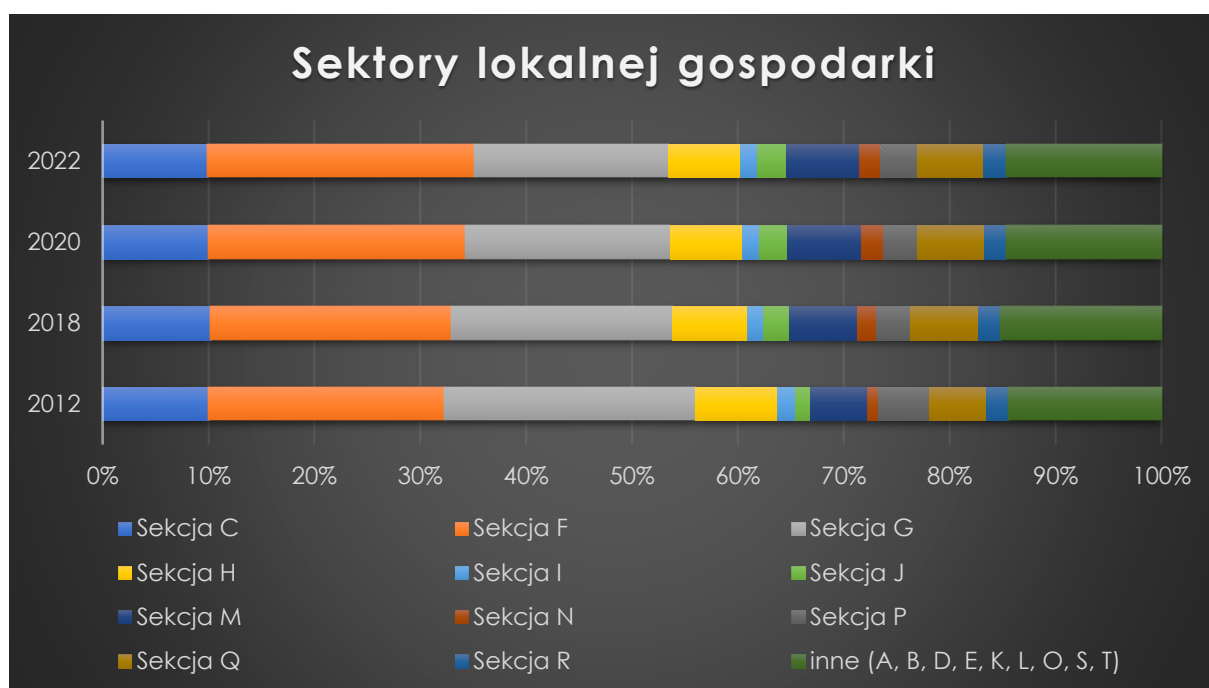
Obszar	2012	2018	2020	2022
Województwo podkarpackie	17,27	27,55	33,04	41,31
Powiat brzozowski	5,48	8,09	9,35	12,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.3. Struktura przedsiębiorstw

Na obszarze powiatu w roku 2022 było zarejestrowanych 4530 przedsiębiorstw, z czego najwięcej w sektorze budownictwa – 1144 podmioty⁵, handlu – 826 podmiotów⁶, oraz przetwórstwie – 444 podmioty⁷ – te trzy sektory stanowiły ponad połowę podmiotów lokalnej gospodarki.

Tabela 20: Sektory lokalnej gospodarki wg PKD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁵ PKD Sektoria F.

⁶ PKD Sektoria G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

⁷ PKD Sektoria C. Przetwórstwo przemysłowe

Ważnym sektorem z punktu widzenia rozwoju powiatu jest sektor turystyki i rekreacji⁸, w ramach którego w roku 2022 funkcjonowało 131 przedsiębiorstw, co stanowi wzrost ich liczby o 15% w stosunku do roku 2012. Zdecydowaną większość z tych przedsiębiorstw stanowią różnego rodzaju restauracje i przedsiębiorstwa prowadzące gastronomię⁹ oraz przedsiębiorstwa prowadzące obiekty i kluby sportowe i rekreacyjne¹⁰.

Dla obszaru powiatu stanowi to średnią 2,06 przedsiębiorstw z sektora turystycznego na 1000 mieszkańców, a wartość ta stale wzrasta. Najwyższy wskaźnik odnotowano w gminach Haczów (2,06) i Brzozów (2,42) i wartości te od lat wzrastają, najniższy z kolei w gminach Domaradz (1,20) i Jasienica Rosielna (1,45), gdzie liczba tych przedsiębiorstw zmalała. Aktywność mieszkańców w tym obszarze powinna ulec zwiększeniu i zwiększenia znaczenia turystyki i rekreacji dla lokalnej gospodarki – dla porównania średnia dla województwa to 4,48 przedsiębiorstwa w sektorze turystycznym.

Tabela 21: Liczba podmiotów sektora turystycznego wg PKD

Obszar	2012	2018	2020	2022
Województwo podkarpackie	7 247	7 842	8 585	9 308
Powiat brzozowski	114	122	128	131

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.4. Sytuacja materialna mieszkańców

W zakresie sytuacji materialnej mieszkańców, poza wcześniej wskazywanymi informacjami dotyczącymi liczby osób pracujących, stopy bezrobocia i przeciętnego wynagrodzenia, należy zwrócić również uwagę na czynniki dotyczące poziomu obciążenia społecznego na obszarze powiatu.

Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych systematycznie od dekady spada w każdej gminie powiatu, w roku 2022 wyniosła 586, co stanowi prawie połowę z liczby przyznanych dodatków w roku 2012 (1029). Daje to średni wynik 9 dodatków

⁸ Suma: PKD Sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, Dział 55. Zakwaterowanie, Dział 56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem; Sekcja N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Dział 79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane; Sekcja R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, Dział 93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna

⁹ PKD Sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, Dział 56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem

¹⁰ PKD Sekcja R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, Dział 93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna

w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, co jest wartością dużo mniejszą niż w 2012 roku (średnio 15 dodatków). Należy zwrócić uwagę prawie 70% z tych dodatków przyznawanych jest Mieście Brzozów (397), a w gminie Domaradz dodatki te nie są przyznawane (0). Jednocześnie przeciętna wysokość takiego dodatku na obszarze powiatu wynosiła 227,30 PLN w roku 2022 (nieco niższa wartość niż średnia wojewódzka 249,20 PLN).

Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej również systematycznie spada od lat, do poziomu 3656 w roku 2022 (prawie trzykrotny spadek w ciągu dekady – 9445 osób). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje to średnią wartość 57, podczas gdy w roku 2012 były to 142 osoby. W tym przypadku najniższe współczynniki środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców są w gminie Brzozów (32) i Haczów (37 osób), a najwyższe w gminach Domaradz (111) i Jasienica Rosielna (102), co stanowi znaczne obciążenie budżetu tych samorządów. Jednocześnie połowa tych dodatków na obszarze powiatu dotyczy osób w wieku produkcyjnym.

Tabela 22: Obciążenia społeczne

Wskaźnik	2012	2018	2020	2022
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych	1029	535	418	586
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców	15	8	7	9
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem)	9445	6272	5008	3656
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem) na 1000 mieszkańców	142	95	78	57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.5. Finanse publiczne

W kontekście analizy stanu finansów publicznych warto przejrzeć dwa kluczowe wskaźniki dotyczące kondycji finansowej i budżetowej samorządów, a mianowicie **poziom nadwyżki operacyjnej** oraz **poziom zadłużenia**.

Relacja średniej kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących od 2019 dla powiatu utrzymuje się obecnie na poziomie około 12-13%, co oznacza, że dochody bieżące są wyższe od wydatków bieżących i pojawia się nadwyżka, którą można wykorzystać zarówno na spłatę zadłużenia czy inwestycje. Im większa część dochodów bieżących pozostaje w dyspozycji samorządu, tym więcej środków może być przeznaczane na spłatę aktualnego zadłużenia oraz na wydatki majątkowe – pożądanym zatem jest wzrost wskaźnika i utrzymywanie go na poziomie około 8-10%.

Zbyt wysoki wskaźnik może oznaczać natomiast pewną pasywność inwestycyjną i rozwojową samorządów.

Tabela 23: Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących

Obszar	2012	2018	2020	2022
Powiat brzozowski	4,3	7,6	13,5	12,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Drugi istotny wskaźnik to relacja kwoty zadłużenia w danym roku do dochodów ogółem, który informuje o stopniu pokrycia kwoty długu dochodami ogółem budżetu samorządu. Do 2013 roku włącznie był to wskaźnik ustawowy określający maksymalny limit zadłużenia samorządu na poziomie 60%.

Powiat utrzymuje ten wskaźnik na bezpiecznym poziomie poniżej 5%.

Tabela 24: Relacja kwoty zadłużenia do dochodów ogółem

Obszar	2012	2018	2020	2022
Powiat brzozowski	7,40	9,34	5,36	3,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.6. Wsparcie inwestycyjne

Na obszarze powiatu w 2022 roku oddano do użytku 3672 m² nowej powierzchni komercyjnej, z czego 3463 m² jako budynki handlowo-usługowe (PKOB 1230), a 209 m² jako zbiorniki, silosy i budynki magazynowe (PKOB 1252), zapewniając dodatkową przestrzeń do prowadzenia działalności gospodarczej. Jednak ilość ta jest nadal niższa niż na obszarach podobnych w ostatnich latach, co biorąc pod uwagę konieczność zwiększenia aktywności gospodarczej lokalnej społeczności, powoduje stale duże zapotrzebowanie na takie inwestycje.

Teren powiatu brzozowskiego obejmuje Specjalna Strefa Ekonomiczna (SSE) EURO-PARK MIELEC, która powstała w 1995 roku i była pierwszą tego typu w Polsce¹¹. SSE EURO-PARK MIELEC obejmuje grunty w południowo-wschodniej Polsce o łącznej powierzchni prawie 1400 ha – do jej obrębu przypisano powiaty w województwach: podkarpackim (bieszczadzki, brzozowski, dębicki, jarosławski, jasielski, kolbuszowski, krośnieński, leski, leżajski, lubaczowski, łańcucki, mielecki, przeworski, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski, sanocki, strzyżowski oraz dwa miasta na prawach powiatu: Krosno i Rzeszów) i lubelskim (lubartowski, lubelski, świdnicki i jedno miasto na

¹¹ <https://arp.pl/pl/sse/europark-mielec/euro-park-mielec-obszar-zarządzający/>

prawach powiatu – Lublin). SSE z rozwijającą się infrastrukturą transportową (A4, S19, E30, Porty Lotnicze: Rzeszów-Jasionka, Lublin-Świdnik) oraz inwestycyjną (gotowe tereny i obiekty przemysłowe) tworzy warunki dla rozwoju konkurencyjnych przedsiębiorstw i ich rozwoju. W chwili obecnej na obszarze powiatu nie są realizowane żadne inwestycje w ramach SSE. Brak też informacji o innych terenach pod inwestycje na obszarze powiatu.

W zakresie obsługi przedsiębiorstw – w starostwie brzozowskim wyodrębnione zostało stanowisko w zakresie wspierania przedsiębiorczości – jako element wsparcia dla funkcjonujących lub zakładanych przedsiębiorstw.

Wg raportu z badania pn. "Oferta Instytucji Otoczenia Biznesu dla przedsiębiorców województwa podkarpackiego"¹² na obszarze powiatu nie funkcjonują aktualnie instytucje otoczenia biznesu (IOB), najbliższe zlokalizowane znajdują się w Krośnie i Sanoku. Przedsiębiorcy korzystają najczęściej ze wsparcia jakie mają w ofercie Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie, Cech Rzemiosł Różnych w Brzozowie, Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale, a także sięgają również do oferty regionalnej Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego.

Tabela 25: Lista instytucji otoczenia biznesu (IOB)

L.p.	Nazwa IOB
1.	Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie
2.	Cech Rzemiosł Różnych w Brzozowie
3.	Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale
4.	Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego
5.	Krośnieński Inkubator Technologiczny KRINTECH sp. z o.o.
6.	Regionalna Izba Gospodarcza w Sanoku

Źródło: opracowanie własne

Na obszarze powiatu od 2006 roku funkcjonuje również Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska”, jako specyficzna instytucja zarządzająca i – na podstawie lokalnej strategii rozwoju – pozyskująca i dystrybuująca fundusze na realizację działań lokalnych, w tym w zakresie gospodarczym.

3.3.7. Podsumowanie wymiaru gospodarczego

Z punktu widzenia przeprowadzonych badań i analiz własnych w trakcie procesu, obszar szeroko rozumianego rynku pracy jest bardzo ważnym **obszarem**

¹² Raport końcowy: Oferta Instytucji Otoczenia Biznesu dla przedsiębiorców województwa podkarpackiego, grudzień 2023

zainteresowania strategicznego, omawianym i wykazywanym w toku prac. Szczególnie w kontekście dwóch zjawisk – wysokiego bezrobocia pomimo tzw. rynku pracownika i niskiej zastępowalności pokoleń na rynku pracy, oraz **słabszej jakości oferty pracy** dostępnej dla mieszkańców Powiatu brzozowskiego. Składa się na to przede wszystkim **niska atrakcyjność wynagrodzeń lokalnej gospodarki**, przy średniej **aktywności gospodarczej**.

Dostępność i jakość oferowanych miejsc pracy to jedno z podstawowych wyzwań w kontekście rozwoju całego obszaru, gdyż nie są one na zadowalającym poziomie, jednocześnie zwiększając dystans do innych ośrodków. Dostępność ofert pracy jest względnie niska i utrudnia elastyczność i konkurencyjność pracowników. Negatywnie wygląda **jakość** oferowanej pracy wyrażona w **przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu brutto**, stanowiącym około **75% średniego wynagrodzenia** w Polsce.

W kontekście rynku pracy zauważalny i bardzo niepokojący jest także stały spadek nominalnej liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wynika to ze stałego zmniejszania się liczby mieszkańców na terenie obszaru (depopulacja) oraz zmiany struktury w kontekście starzenia (zasilanie grupy mieszkańców w wieku poprodukcyjnym). To bardzo negatywny trend w kontekście rozwoju gospodarczego w oparciu o lokalny kapitał ludzki.

Niepokojące mogą być również bardzo wysokie wskaźniki **stopy bezrobocia**. Wskaźniki te mają znaczenie jako podstawowe dla oceny sytuacji na rynku pracy, gdyż wskazuje na poziom dostosowania popytu do podaży siły roboczej. W ostatnim okresie zwiększył się również **poziom bezrobocia wśród osób wchodzących na rynek pracy**, a więc grupy wymagającej szczególnej uwagi, stanowiącej o przyszłości i potencjale rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru.

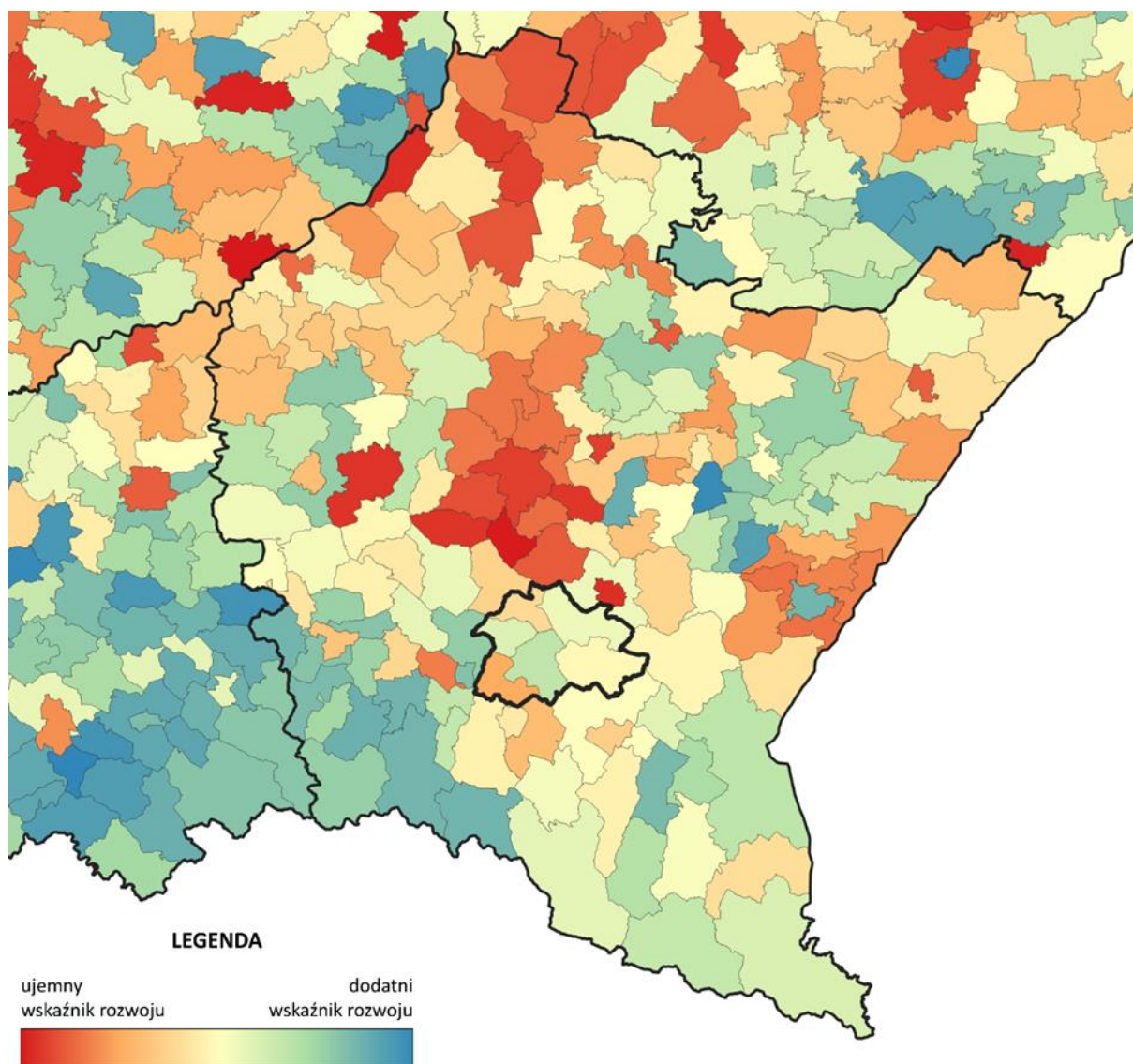
Zarówno **przedsiębiorczość** i aktywność mieszkańców, konkurencyjność i dywersyfikacja rynku, ale też dostępność zasobów do prowadzenia działalności czy dostępność do usług doradczych, prawnych i finansowych są poniżej średniej dla podobnych obszarów, generując **niską zdolność do samodzielnego tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy (przedsiębiorczość)**.

W całości ma to z kolei przełożenie na niewystarczające **sytuacje budżetowe** gmin i powiatu, gdyż kwota wpływów do ich budżetów z udziałów we wpływach budżetu państwa z PIT i CIT jest pochodną dochodów osiąganych przez mieszkańców i przedsiębiorstw – powodując ryzyko wpadnięcia w błędne koło negatywnej sytuacji gospodarczej i jej dalsze pogłębianie.

3.4. WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY

Środowiskowo-przestrzenny wskaźnik rozwoju obszaru wskazuje, iż sytuacja w roku 2022 na obszarze powiatu brzozowskiego jest neutralna lub słabsza niż średnia dla grupy referencyjnej.

Rysunek 9: Środowiskowo-przestrzenny wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.4.1. Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia obszaru w regionie i kraju

Powiat brzozowski położony jest środkowej części województwa podkarpackiego. Powiat znajduje się na terenie głównie Pogórza Dynowskiego, a także częściowo Pogórza Przemyskiego (część na wschód od Sanu), oraz Kotliny Jasielsko-

Krośnieńskiej (południowa część gminy Haczów). Od południa powiat graniczy z powiatem sanockim, od wschodu z powiatem przemyskim, od północy z powiatem rzeszowskim, od północnego-zachodu z powiatem strzyżowskim, a od zachodu z powiatem krośnieńskim.

Powiat brzozowski znajduje się na górskich obszarach funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym a także częściowo na terenie przygranicznego obszaru funkcjonalnego. Zachodnia część powiatu znajduje się na terenie wiejskiego obszaru funkcjonalnego uczestniczącego w procesach rozwojowych, natomiast północno-wschodnia znajduje się na terenie wiejskiego obszaru funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych¹³.

Najbliższym ośrodkiem o znaczeniu wojewódzkim jest Rzeszów¹⁴, a najbliższym ośrodkiem o znaczeniu regionalnym jest Krosno. Sanok jest ośrodkiem miejskim o znaczeniu lokalnym, podobnie jak mniejsze od niego Brzozów, oraz Strzyżów.

3.4.2. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju

Powiat brzozowski charakteryzuje się bogatymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi. Udział powierzchni obszarów cennych przyrodniczo prawnie chronionych w powierzchni samorządów kształtuje się na poziomie 48% i jest wyższy niż dla województwa podkarpackiego.

Tabela 26: Obszary prawnie chronione

Nazwa	udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem 2022 [%]
Województwo podkarpackie	44,9
Powiat brzozowski	48,0

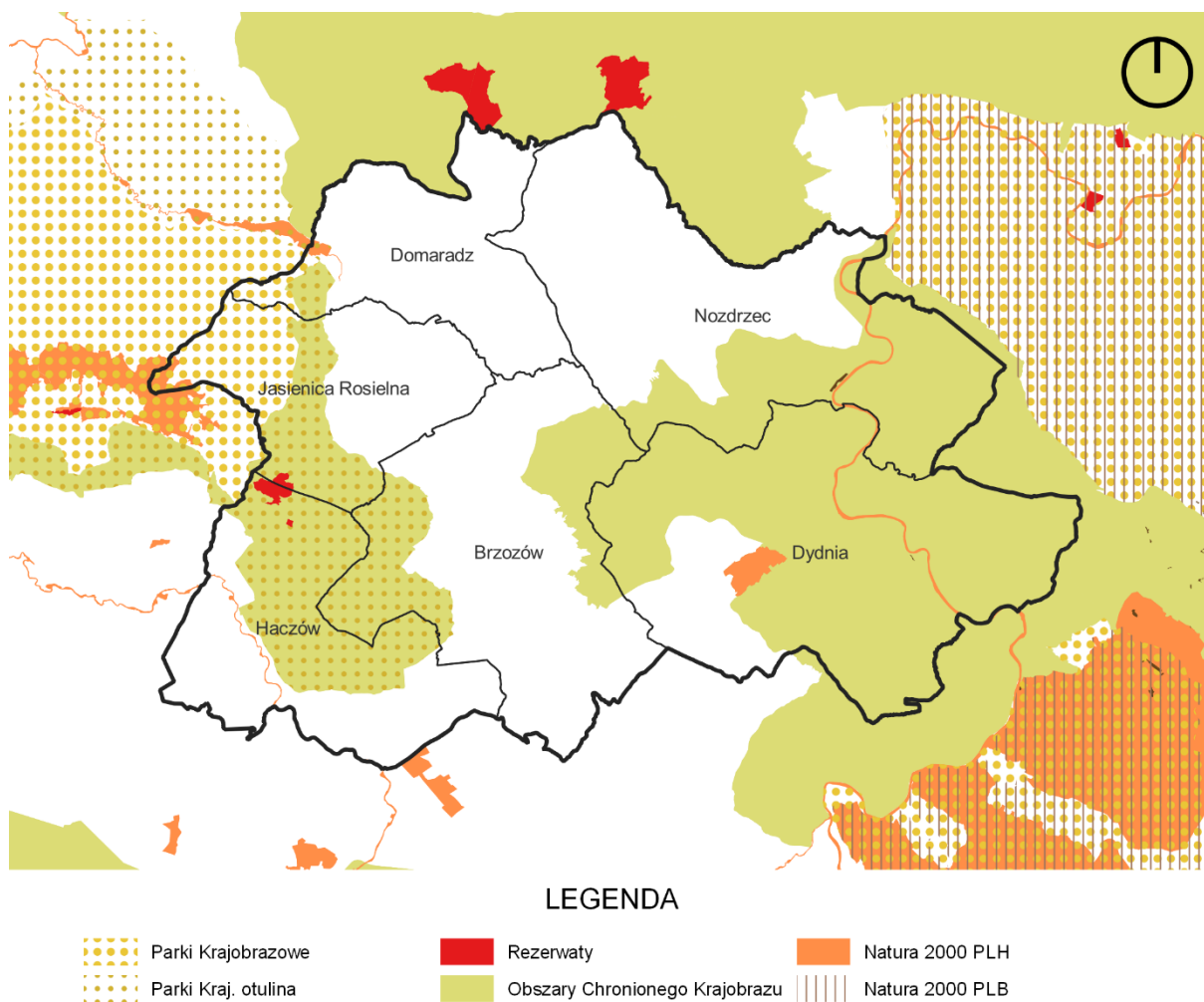
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL 2022

Na terenie powiatu brzozowskiego znajduje się jeden park krajobrazowy – Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy – który położony jest we zachodniej części gminy Jasienica Rosielna i Domaradz i rozciąga się na zachód wzdłuż granicy powiatów krośnieńskiego i strzyżewskiego.

¹³ Na podstawie Planu Zagospodarowania Województwa Podkarpackiego – 2030

¹⁴ Na podstawie koncepcji Zagospodarowania Kraju 2030

Rysunek 10: Formy ochrony przyrody

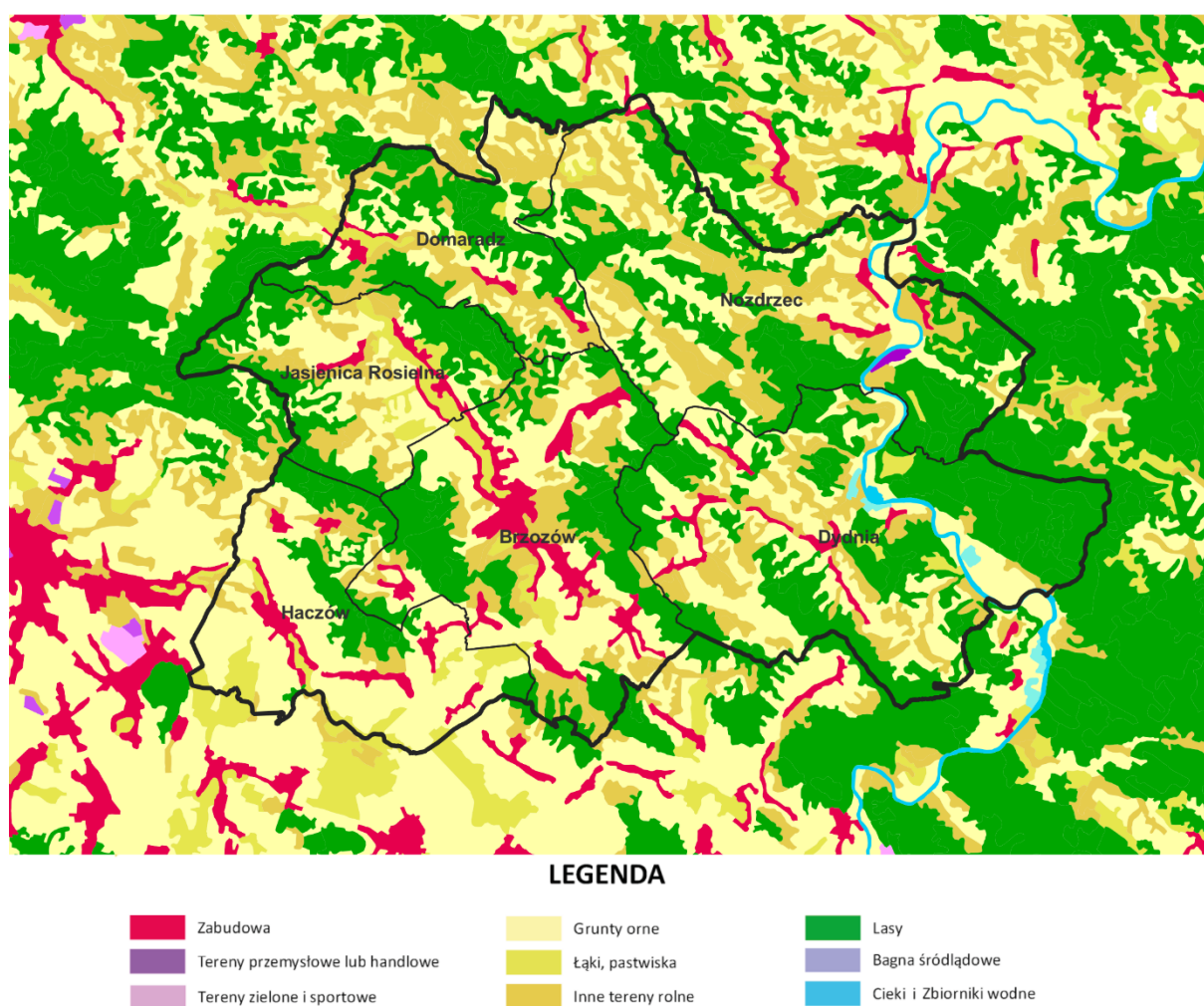
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Wzdłuż biegu Sanu w gminach Dydnia i Nozdrzec znajduje się Wschodnio-beskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu. W zachodniej części obszaru, w gminach Haczów, Brzozów, Jasienica Rosielna i Domaradz, znajduje się Czarnorzecki OChK.

Na tym terenie znajduje się też kilka obszarów Natura 2000 z tzw. dyrektywy siedliskowej (PLH): Rzeki San oraz Wisłok Środkowy z dopływami. W gminie Dydnia znajduje się obszar Natura 2000 „Kościół w Dydni” utworzony w celu ochrony norka dużego *Myotis myotis*, którego kolonia rozrodcza liczy tu ok. 400 osobników. W zachodniej części gminy Jasienica Rosielna znajduje się obszar Natura 2000 „Ostoja Czarnorzecka” chroniący siedliska leśne.

Na terenie powiatu brzozowskiego znajdują się dwa cenne rezerваты przyrody „Kretówki” i „Cisy w Malinówce”. Oba chronią naturalne stanowiska cisa pospolitego.

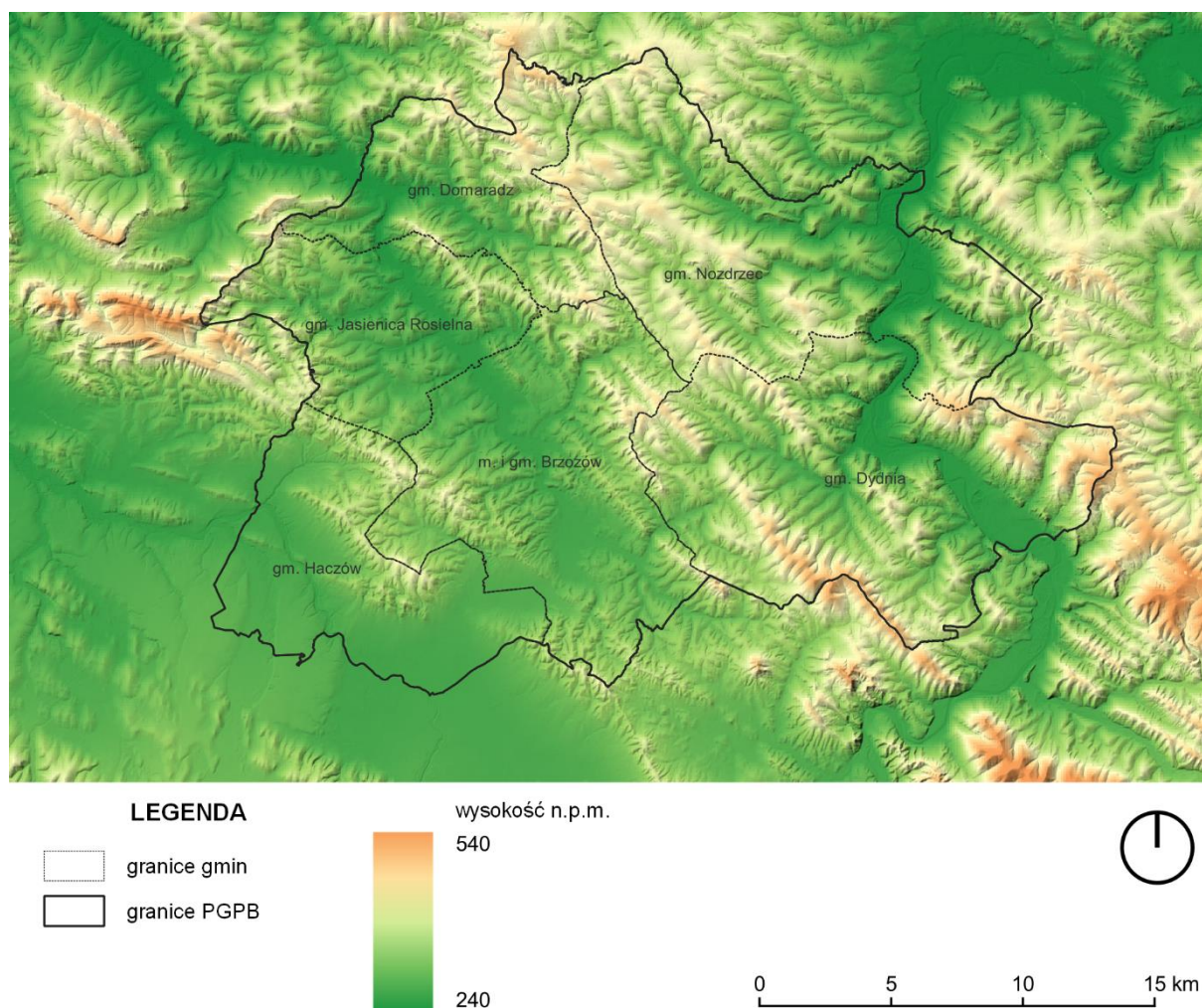
Rysunek 11: Klasy pokrycia terenu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CLC_2018. Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki projektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

Średnia lesistość tego terenu wynosi 31%. Krajobraz powiatu brzozowskiego tworzą tereny podgórskie z dużymi kompleksami leśnymi. Dominującym zbiorowiskiem roślinnym jest podgórska forma buczyny karpackiej. Wyróżnia się bogatą rzeźbą terenu oraz mozaiką ekosystemów polnych, łąkowych, leśnych, wodnych, zadrzewień śródpolnych i miedz. Na duże walory krajobrazowe tego terenu wpływa rozdrobniona i w dużym stopniu ekstensywna gospodarka rolna, zwłaszcza prowadzona na trwałych użytkach zielonych. Niewysokie wzgórza, naturalne lasy, nieuregulowane górskie rzeki i strumienie, są atutem w budowaniu oferty turystycznej i poprawie jakości życia mieszkańców obszaru.

Rysunek 12: Ukształtowanie terenu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NMT GUGIK

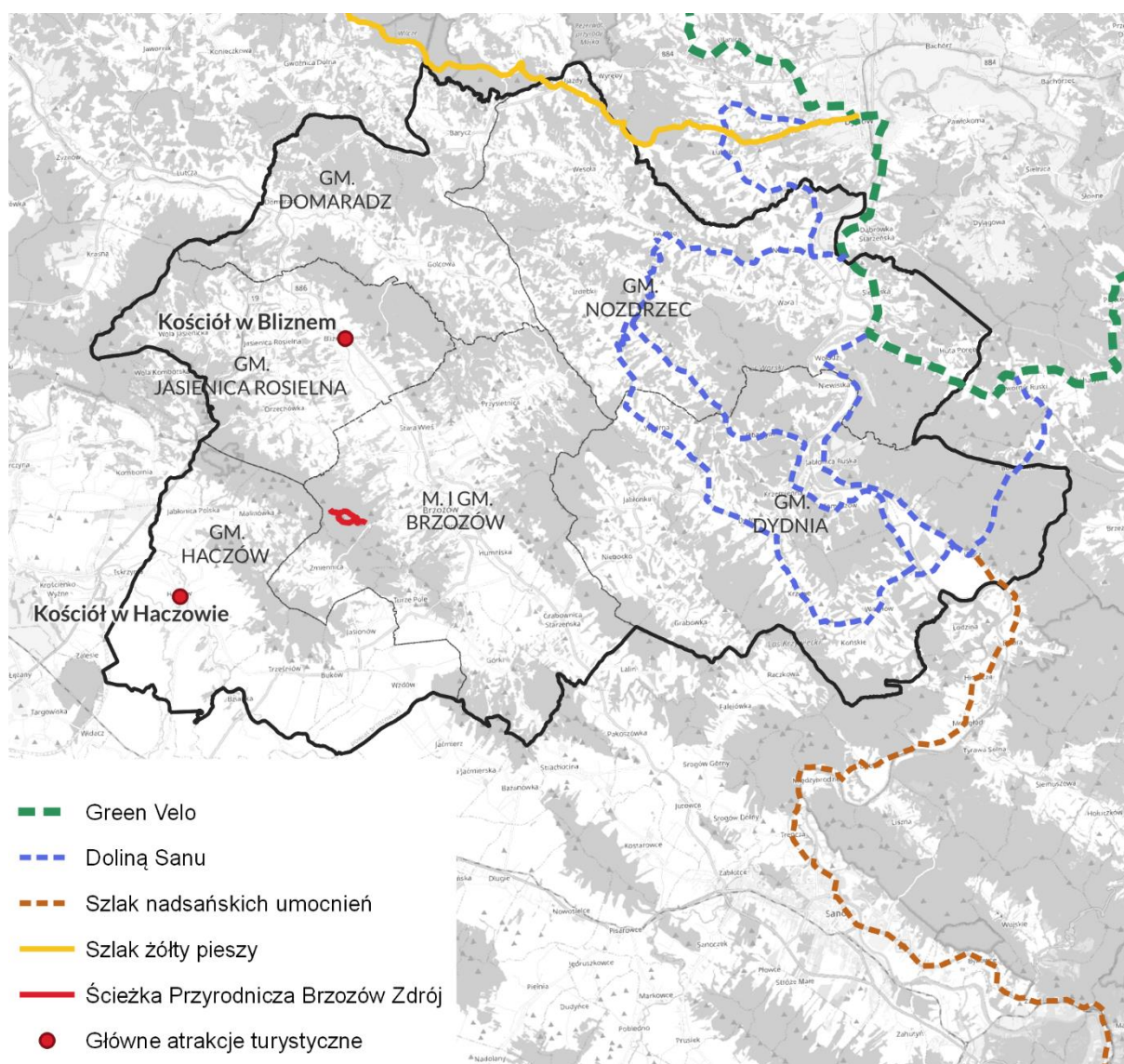
Najwyższe wzniesienie powiatu brzozowskiego to Krztów (530 mnpm) w gminie Dydnia. Najniższy punkt to dno doliny Sanu na granicy gminy Nozdrzec (ok 240 mnpm). Wzgórza na obszarze powiatu mają przeważnie wysokość między 350 a 450 mnpm, ich wysokość względna w krajobrazie wynosi od kilkudziesięciu do 200 metrów. Układ pasm górskich Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego układa się charakterystyczny i dość regularny sposób. Grzbiety i doliny górskie ciągną się wzdłuż osi północny zachód – południowy wschód. Taki wydłużony diagonalny charakter przyjmuje też zabudowa większości miejscowości na terenie powiatu. Odmienne charakter ma Dolina Sanu, która przecina wschodnią część obszaru z południa na północ, tworząc malowniczą dolinę.

San jest największą rzeką obszaru. Drugą jest Wisłok, płynący przez gminę Haczów. Przez centralną część powiatu przepływa Stobnica.

3.4.3. Zasoby dziedzictwa kulturowego, turystyka i rekreacja

Przez teren powiatu brzozowskiego przebiegają nieliczne, głównie rowerowe szlaki turystyczne. Najważniejszym szlakiem w regionie jest szlak rowerowy GREEN VELO, przecinający gminę Nozdrzec i łączący się w tym miejscu z doliną Sanu. Ponadto, w okolicy znajduje się szereg szlaków rowerowych o znaczeniu lokalnym i regionalnym jak np. Doliną Sanu, wraz z łącznikami w kierunku Dydni i Nozdrzca oraz Szlak nadszańskich umocnień Linii Mołotowa. Szlaki te jednak zlokalizowane są wyłącznie we wschodniej części Obszaru. Na Sanie wytyczono szlak kajakowy Błękitny San.

Rysunek 13: Szlaki turystyczne

Źródło: Opracowanie własne na mapy.cz oraz velomapa.pl

Długodystansowe szlaki piesze omijają obszar powiatu brzozowskiego. Wzdłuż północnej granicy obszaru prowadzi żółty Szlak Trzech Pogórzy o długości 133 km z

Dynowa na zachód w kierunku Siedlisk k. Tuchowa. Poza tym na terenie gminy Brzozów, znajduje się ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna Brzozów Zdrój. Na terenie powiatu rozwija się sieć szlaków Nordic Walking Park, tworzona przez LGD Ziemia Brzozowska. Łączna długość szlaków tego typu w sześciu gminach wynosi 240 km.

Stowarzyszenie Historyczno-Krajoznawcze Ziemi Brzozowskiej zrealizowało inicjatywę pod nazwą „Nieznakowane pieszo-rowerowe trasy turystyczno-krajoznawcze Ziemi Brzozowskiej i Dynowskiej” w ramach projektu „Podkarpackie Inicjatywy Lokalne 2021-2023”, dofinansowanego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030. W ramach projektu wyznaczono 6 nieoznakowanych tras pieszych i rowerowych, po atrakcyjnych zakątkach terenu powiatu brzozowskiego.

Ponadto przez teren powiatu prowadzi szereg szlaków krajoznawczych: Szlak Pątniczy Pogórza, Szlak Miejsc Pamięci Narodowej, Szlak Architektury Drewnianej – trasa 1 i trasa 2, Szlak Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturalnego UNESCO, Szlak Ikon.

Na terenie powiatu brzozowskiego znajdują się wybitne obiekty architektury drewnianej. Obiekty te promuje Szlak Architektury Drewnianej, który w na Podkarpaciu liczy ponad 130 unikatowych obiektów. Wśród jego atrakcji znajdują się kościoły, cerkwie, skanseny, zespoły zabudowy małomiasteczkowej, dworki i pałace. Niewątpliwie jednak wyróżnikami Szlaku są obiekty UNESCO. Podkarpackie obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO to dwa kościoły w Bliznem i Haczowie.

Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Haczowie to największy w Polsce i w Europie drewniany gotycki kościół. Świątynia została wzniesiona w pierwszej połowie XV w. W 1494 ozdobiono ją monumentalną polichromią. W roku 2003 kościół został wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO z następującym uzasadnieniem: „Najstarszy, największy i najlepiej zachowany gotycki kościół drewniany konstrukcji zrębowej w Europie, praktycznie niezmieniony pod względem konstrukcyjnym, z bogatym wystrojem malarskim i rzeźbiarskim; czytelne nawarstwienia form architektonicznych i dekoracyjnych od XV do XIX w.”

Kościół Wszystkich Świętych w Bliznem, również wpisany na listę UNESCO jest jednym z najcenniejszych obiektów drewnianej architektury sakralnej w Polsce. Zbudowano go przed 1470 rokiem w konstrukcji zrębowej z bali jodłowych. Wnętrze zdobią cenne polichromie. Uzasadnienie wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – doskonale zachowana substancja architektoniczna, niezwykle bogate wyposażenie ruchome, unikatowy zespół malowideł ściennych o wybitnych walorach artystycznych oraz unikalne otoczenie - m.in. zespół XIX w. zabudowań plebańskich. Wybrane obiekty zabytkowe oraz atrakcje turystyczne i obiekty rekreacyjne obszaru powiatu brzozowskiego:

Brzozów: Barokowa Bazylika Mniejsza w Brzozowie, Ratusz Miejski w Brzozowie, Rokokowa bazylika w Starej Wsi, Drewniany kościół gotycki w Humniskach, Budynek dawnego Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" w Brzozowie, Neogotycki spichlerz dworski w Zmiennicy, Kościół parafialny pw. Św. Trójcy w Zmiennicy, Drewniany kościół w Górkach, Neogotycki kościół pw. św. Mikołaja i św. Józefa w Grabownicy Starzeńskiej; Kompleks Sportowo-Rekreacyjny Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Brzozowie; Muzeum Regionalne.

Haczów: Kościół w Haczowie - zabytek z listy UNESCO; Zespół dworski, Zabytkowy Cmentarz, Trześniewo – zespół dworski; Wzdów – pałac Ostaszewskich; Jasionowo – zespół dworski.

Domaradz: Zabytkowy kościół Św. Jana Chrzciciela w Centrum Domaradza z drugiej połowy XIV; Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej; Drewniany dwór; Kościółek filialny na Zatyłu; Punkt widokowy - piękny widok z drogi Domaradz – Przemyśl; Góra Chyb – najwyższe wzniesienie w Domaradzu, na jego szczycie planowana jest budowa 177 metrowego krzyża; Kościółek filialny na Górze; Zabytkowy kościół w Golcowej; Punkt widokowy - Golcowa Nowiny; Kościół w Baryczy.

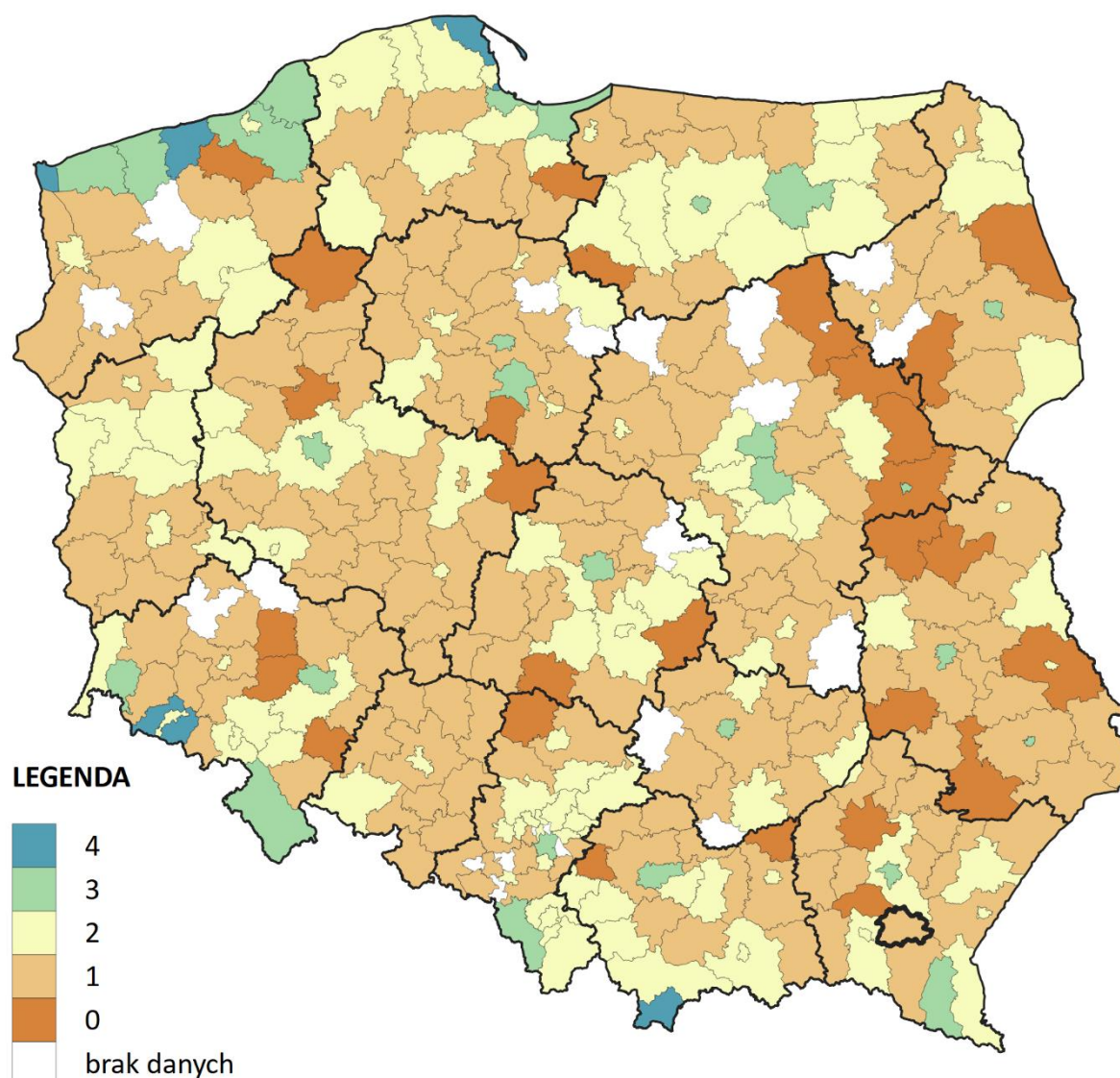
Jasienica Rosielna: Kościół Wszystkich Świętych w Bliznem- zabytek z listy UNESCO; Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP; Dwór w Jasienicy Rosielnej, Zalew w Bliznem i park podworski, Góra Św. Michała w Bliznem; Wzgórze Połom; Cmentarz Żydowski, Obelisk w Orzechówce; basen kryty: Zespół Szkół w Bliznem.

Nozdrzec: Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Św. Klary w Hłudnie; Schron bojowy w Hucie Poręby; Zespół dworsko-parkowy w Izdebkach.

Dydnia: Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Michała Archaniola i św. Anny, Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Jabłonce; Cerkiew grekokatolicka parafialna p.w. Wniebowzięcia Pańskiego, obecnie filia Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku w Uluczu, Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała w Grabówce; Klasycystyczny dwór w Dydni; Zespoły dworsko-parkowe w Jabłonce, Końskiem. Krzemiennej, Nibocku, Niewistce, Temeszowie, Witryłowie, Wydrnej.

Łącznie na terenie powiatu brzozowskiego znajduje się ponad 100 zabytków wpisanych do rejestru. Są to zabudowania sakralne, dworskie i gospodarcze. Na terenie powiatu znajduje się kilka bardzo ciekawych zespołów dworsko-parkowych. W okolicy wciąż można zaobserwować liczne przykłady tradycyjnego budownictwa drewnianego, zarówno mieszkalnego jak i gospodarczego. Niestety zasób ten jest uszczuplany, przez nieumiejętnie prowadzony remonty i przebudowy, oraz przez opuszczenie i zaniedbanie. Ponadto na terenie powiatu znajdują się liczne zabytkowe kapliczki i cmentarze.

Rysunek 14: Wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz metodyki A. Szromka

Wskaźnik Schneidera – wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 1000 mieszkańców stałych dla obszaru powiatu brzozowskiego, wynosi 64,46. Jest to 14 razy mniej niż średnia dla Polski (905,40) oraz 9 razy mniej dla Podkarpacia (581,01¹⁵¹⁶). Świadczy to o braku turystyki masowej oraz wskazuje na możliwość zwoju turystyki kwalifikowanej. Należy też zauważyć, że do wskaźnika nie uwzględnia się noclegów na biwakach i polach namiotowych oraz w gospodarstwach agroturystycznych. W 2022 roku wskaźnik dla powiatu nie wrócił do poziomu sprzed pandemii COVID 2019 – 85,10; 2020 – 62,59; 2021 – 66,18. Wskaźniki dla Polski i Podkarpacia odbudowują się

¹⁵ Na podstawie LSR Ziemia Brzozowska 2023-2029

¹⁶ GUS BDL 2022

szybciej. (Polska 2019 – 929,18; Podkarpackie 2019 – 609,66). Również stopień wykorzystania obiektów noclegowych jest niewysoki. Dla Podkarpacia wynosi on 35,2% a dla powiatu brzozowskiego 11,4%. Na terenie powiatu znajdują się szacunkowo ok. 14 gospodarstw agroturystycznych. Na terenie powiatu dostępnych jest 160 miejsc noclegowych we wszystkich typach obiektów posiadających co najmniej 10 łóżek. W 2019 roku ta liczba wynosiła 271. Widać, że po pandemii COVID turystyka pobytowa odbudowuje się znacznie wolniej niż w bardziej atrakcyjnych turystycznie częściach Podkarpacia.

3.4.4. Dostępność komunikacyjna zewnętrzna

Jednym z głównych wyzwań przed jakimi stoi powiat brzozowski jest przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu i peryferyjności transportowej. W ostatnich latach systematycznie spada syntetyczny wskaźnik dla Obszaru Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna) (-0,15 w 2022 r). Oznacza to, że obszar powiatu brzozowskiego rozwija się wolniej w zakresie dostępności komunikacyjnej niż obszary referencyjne na terenie całego kraju.

Brzozów jako ośrodek powiatowy charakteryzuje się ujemnym i pogarszającym się syntetycznym wskaźnikiem dostępności komunikacyjnej¹⁷ – w 2022 roku wartość wskaźnika wynosiła -0,19. Oznacza to, że średnia dostępność innych gmin miejsko-wiejskich o umiarkowanej funkcji rolniczej w grupie porównawczej jest lepsza i rozwija się szybciej niż w Brzozowie. Wskaźnik ten w sposób syntetyczny uwzględnia takie wskaźniki jak długość i jakość sieci dróg, dostępność indywidualnych środków transportu, rozwój alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych, dostępność kolei i skalę ruchu turystycznego. Wskaźnik syntetyczny dostępności komunikacyjnej całego obszaru powiatu również stale maleje i w 2022 roku wynosił -0,15.

Tabela 27: Drogi gminne i powiatowe wg typu nawierzchni

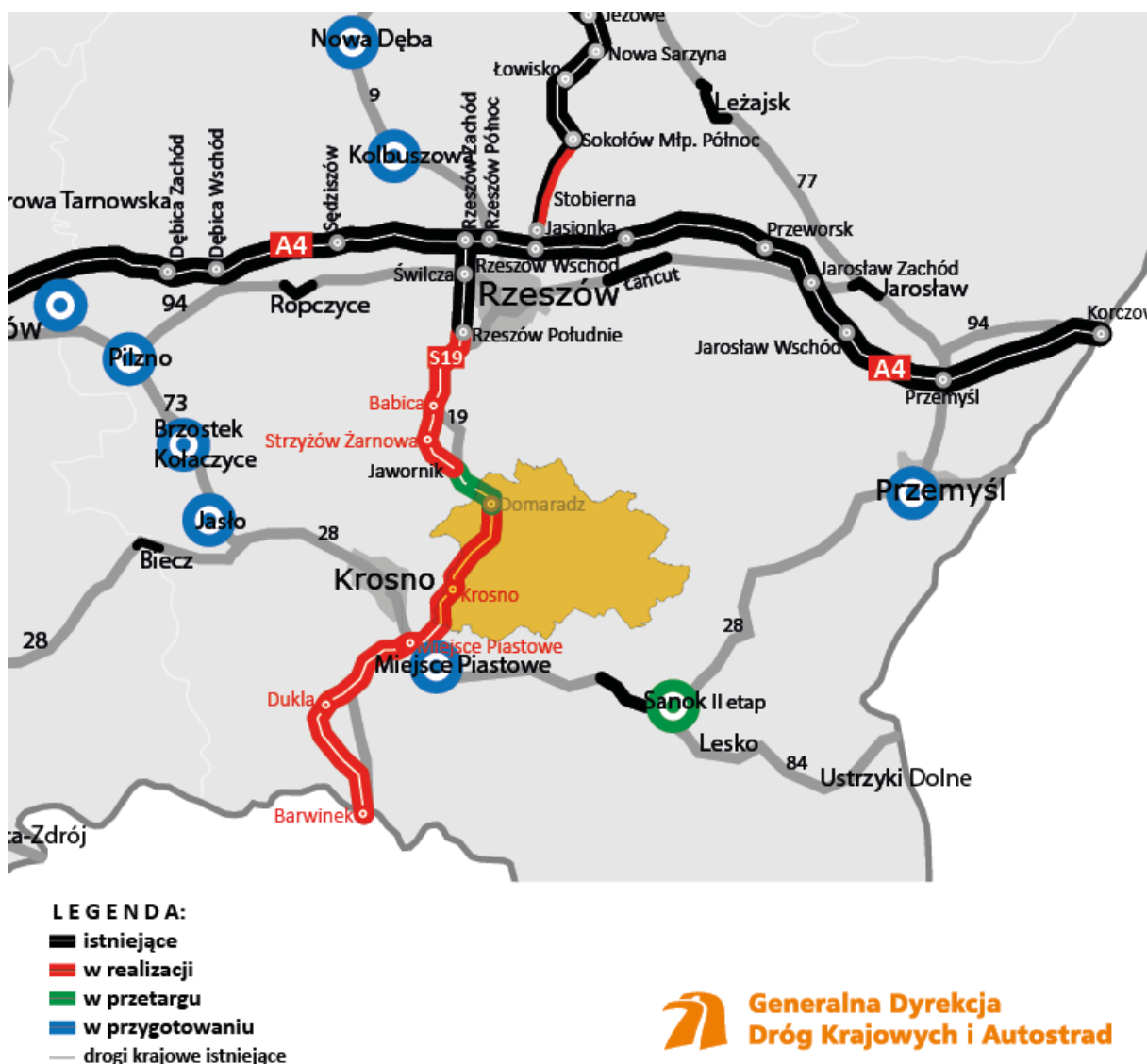
Typ dróg	o nawierzchni twardej [km]	o nawierzchni twardej ulepszonej [km]	o nawierzchni gruntowej [km]
Drogi gminne	225,1	204,7	94,3
Drogi powiatowe	239,4	234,8	1,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL 2022

¹⁷ Źródło: partnerstwa.monitorrozwoju.pl

Szkielet drogowy powiatu brzozowskiego stanowią drogi wojewódzkie nr 884, 886, 887 i 835. W zachodniej części obszar powiatu przecina DK19. Obecnie trwają prace nad budową S19 (Via Carpatia). Droga przebiegać ma przez Litwę, Polskę, Słowację, Węgry, Rumunię, Bułgarię i Grecję, stanowiąc szlak transportowy prowadzący wzdłuż granicy wschodniej UE. DK 19 a wkrótce S19 stanowi komunikacyjne okno na świat obszaru powiatu brzozowskiego. Na terenie powiatu nie ma innych dróg krajowych.

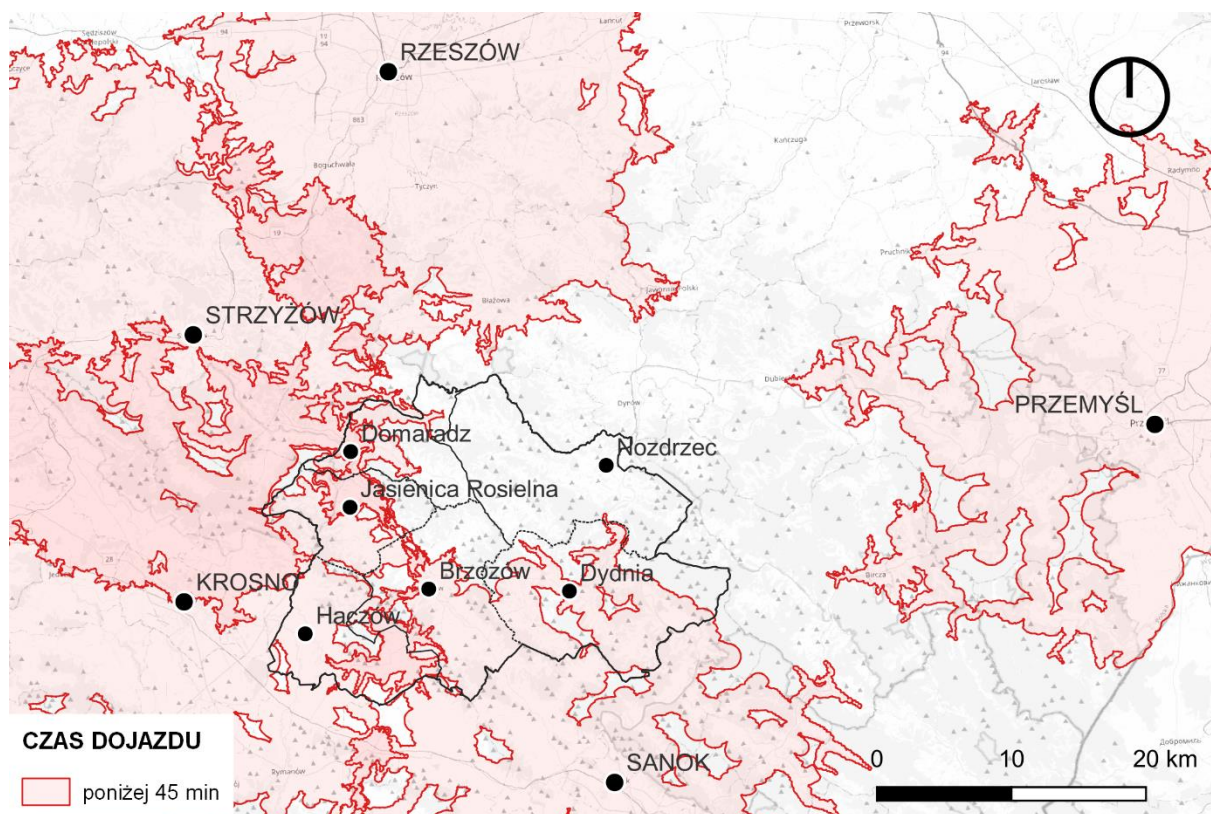
Rysunek 15: Obszar powiatu brzozowskiego na tle planu budowy dróg krajowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie planu budowy dróg krajowych GDDKiA

Dojazd z Brzozowa do Rzeszowa zajmuje ok. 1h. Trasa Brzozów-Krosno lub Sanok zajmuje ok. 30 min. Podróż z Brzozowa do Warszawy zajmie minimum 4h15min, a do Krakowa 2h40min.

Rysunek 16: Czas dojazdu do sąsiednich miast powiatowych

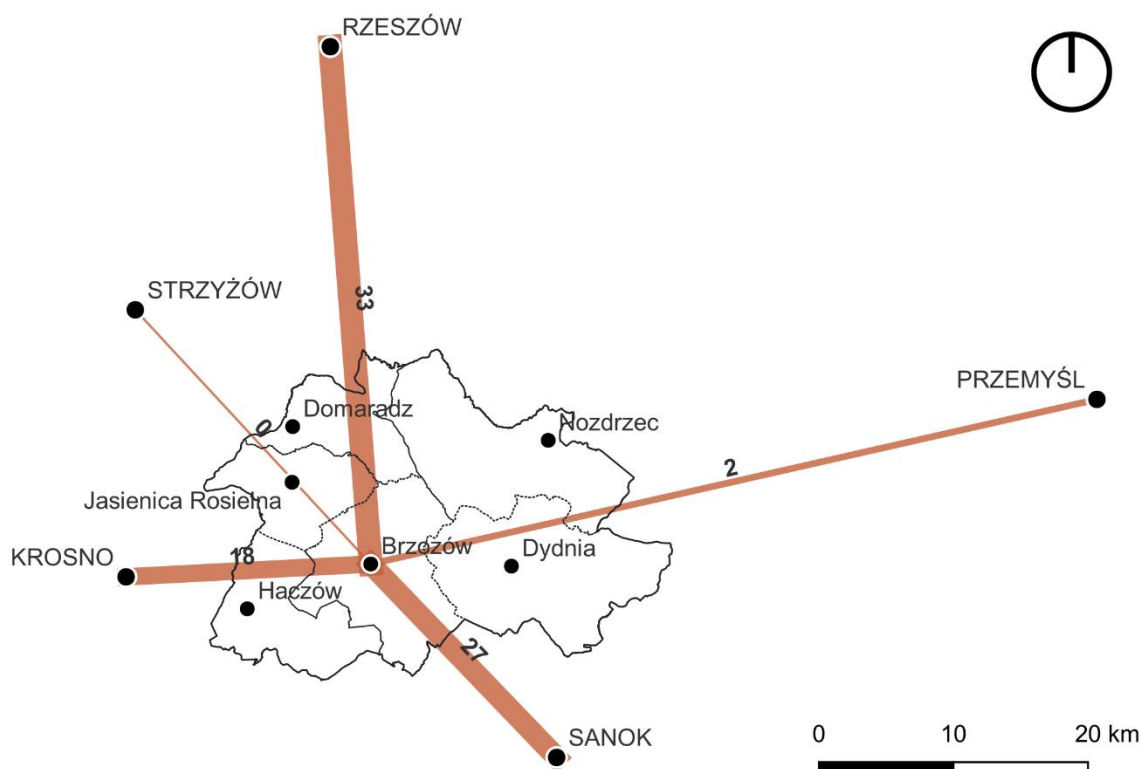
Źródło: Opracowanie własne na podstawie TravelTime

Na terenie powiatu brzozowskiego nie istnieje infrastruktura kolejowa. Najbliżej położoną stacją kolejową posiadającą połączenia między regionalne jest Krosno, jednak ze względu na słabą ofertę połączeń i długie czasy przejazdu, głównym węzłem kolejowym obsługującym obszar powiatu jest Rzeszów.

3.4.5. Transport zbiorowy

Brzozów jest głównym węzłem przesiadkowym komunikacji autobusowej na terenie powiatu. Na terenie powiatu brzozowskiego nie funkcjonuje jeden samorządowy operator komunikacji zbiorowej. Gminy świadczą usługi dowozu dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami. Transport zbiorowy świadczony jest za pomocą przewoźników prywatnych, których lista jest bardzo długa: BUSIK – busikkrosno.pl; EUROBUS – eurobus.net.pl; GALICJA – galicjaexpress.pl; GUSTEK – gustektrans.pl; JACEK – rozklady.com.pl/rozklad-jazdy-pks-pkp-busy/firma-jacek-2399/brzozow-krosno,11565,4648/; KUDLIK – kudlikbus.pl; MAJA – facebook.com/przewozymaja; MARCEL – marcel-bus.pl; NEOBUS – neobus.pl/o-firmie; PKS JAROSŁAW – pks-jaroslaw.pl. Część operatorów świadczących usługi transportowe, realizuje usługę 9 osobowymi busami w trybie door-to-door.

Rysunek 17: Połączenia autobusowe między Brzozowem a sąsiednimi ośrodkami

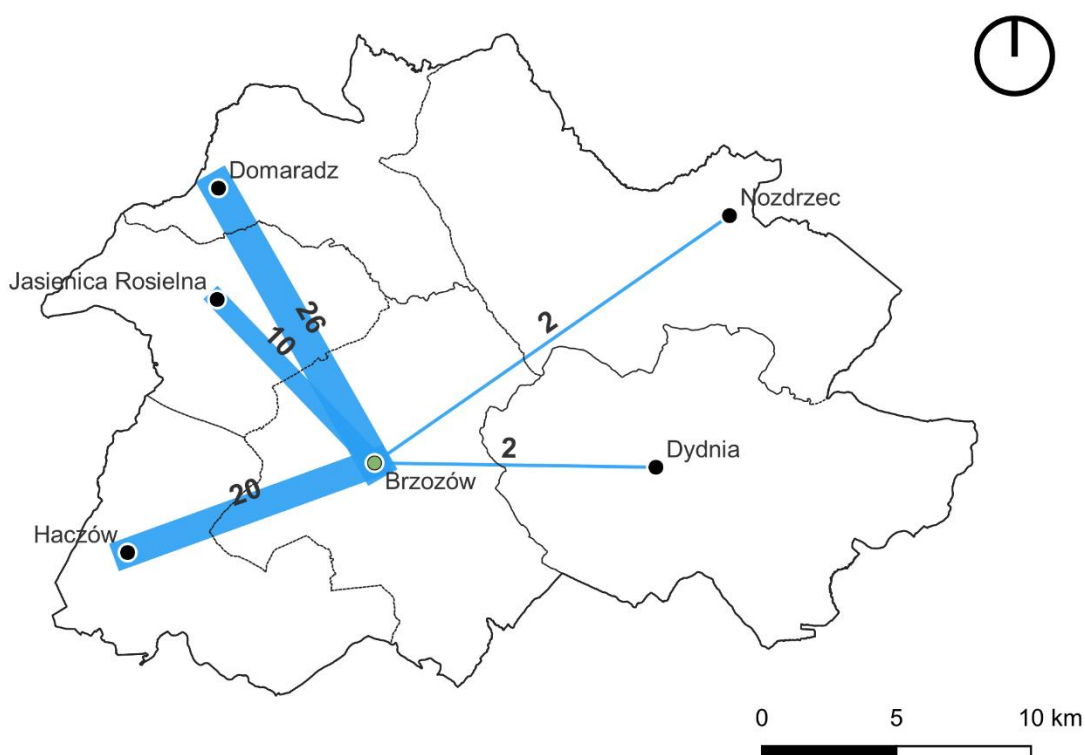

Źródło: Opracowanie własne na podstawie e-podróznik. Dane dla dnia roboczego

Należy zauważyć, że przewoźnicy Ci świadczą usługi transportowe do ośrodków poza terenem powiatu (Przemysł, Krosno, Rzeszów, Sanok i inne). Szczególnie dobrze obsłużona jest trasa Rzeszów - Sanok - Bieszczady, prowadząca przez Brzozów DW 886. W wybranych relacjach te połączenia są jednak bardzo ubogie. Np. między Brzozowem a Dydnia i Nozdrzem są 2 połączenia dziennie (trasa Brzozów – Przemysł). Brzozów i Haczów łączy 20 bezpośrednich połączeń dziennie. Brzozów i Jasienicę Rosielną – 10, a Brzozów i Domaradz 26. Brzozów z Rzeszowem łączy ponad 30 kursów autobusowych obsługiwanych przez różnych operatorów. Czas dojazdu do Rzeszowa wynosi od 60 do 80 minut.¹⁸

¹⁸ Dane dla dnia roboczego wg e-podroznik.pl

Rysunek 18: Połączenia autobusowe wewnątrz powiatu brzozowskiego

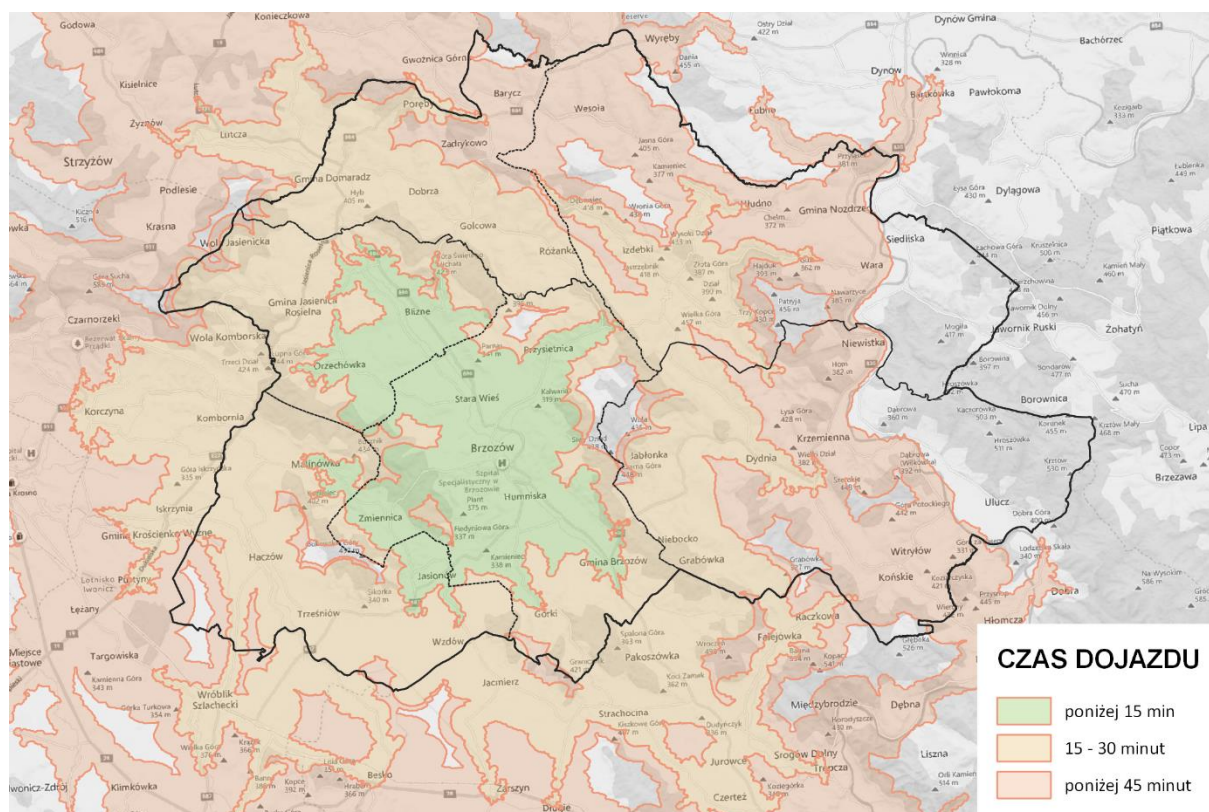
Źródło: Opracowanie własne na podstawie e-podórznik. Dane dla dnia roboczego

Transport zbiorowy na terenie powiatu brzozowskiego nie jest zintegrowany w jeden system. W Brzozowie nie ma zintegrowanego centrum przesiadkowego. Niezadowalająca oferta transportu publicznego wpływa na pogłębiające się wykluczenie komunikacyjne całego obszaru. Grupą, która najbardziej cierpi z powodu niedostatecznej lub źle zorganizowanej komunikacji są głównie grupy mało mobilne – młodzież i osoby starsze. Problem swobodnego przemieszczania się np. do szkoły lub osób starszych, np. do usług medycznych, dotyka w znacznej mierze obszarów wiejskich obszarów powiatu.

3.4.6. Transport indywidualny

Samochód pozostaje podstawowym środkiem transportu na terenie powiatu brzozowskiego. W latach 2012-2022 ilość samochodów na 1000 mieszkańców w powiecie brzozowskim wzrosła o ok. 44% (406 w 2012, 588 w 2022). Ilość samochodów na 1000 mieszkańców w powiecie jest mniejsza niż w województwie podkarpackim (633,6) i Polsce (700,6). Z prawie całego obszaru powiatu można dojechać do Brzozowa w czasie poniżej 40 minut.

Rysunek 19: Czas dojazdu do Brzozowa z terenu powiatu brzozowskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie TravelTime

Na terenie powiatu nie występują publiczne stacje ładowania samochodów elektrycznych.¹⁹

Na terenie powiatu znajduje się zaledwie 8 km dróg rowerowych z czego większość (6,9 km) w gminie Nozdrzec. W Brzozowie znajduje się 1,1 km DDR. Pozostałe gminy nie powiadają dróg rowerowych. Gęstość sieci dróg rowerowych jest czterokrotnie niższa niż średnia krajowa i trzykrotnie niższa niż średnia wojewódzka.

3.4.7. Infrastruktura techniczna i OZE

Na terenie powiatu brzozowskiego rozwija się w znikomym stopniu energetyka słoneczna. Wg danych Urzędu Regulacji Energetyki na terenie powiatu brzozowskiego moc zainstalowana OZE wynosi 0,398 MW. Są to dwie instalacje PVA, obie na terenie gminy Dydnia²⁰.

Obszar ten posiada warunki do rozwoju energetyki opartej na turbinach wiatrowych – znajduje się w III – korzystnej strefie energetyki wiatrowej.

¹⁹ <https://stacjomat.pl/mapa/>

²⁰ <https://www.ure.gov.pl/download/9/14587/2023-12-31mapanastroneURE.xlsx>

Obszar charakteryzuje się niższym niż średnia krajowa i średnia wojewódzka odsetkiem ludności korzystającej z kanalizacji (Polska 72,3%, województwo podkarpackie 72,9%, powiat brzozowski 60,6 % - dane BDL za rok 2022).

Tabela 28: Odsetek osób korzystających z różnych typów sieci na terenie powiatu brzozowskiego

Nazwa	ogółem		
	wodociąg	kanalizacja	gaz
	2022	2022	2022
	[%]	[%]	[%]
Polska	92,5	72,3	55,9
Województwo podkarpackie	81,7	72,9	77,6
Powiat brzozowski	25,2	60,6	81,5

Źródło: Opracowanie własne na BDL 2022

Sieć gazowa na terenie powiatu dobrze rozwinięta. Odsetek osób korzystających z sieci gazowej wynosi 81,6% (BDL 2022).

Obszar powiatu cechuje się lepszym niż średnia dla Polski i Podkarpacia odsetkiem segregowanych odpadów komunalnych.

Tabela 29: Odsetek segregowanych odpadów komunalnych

Nazwa	ogółem	
	2018	2022
	[%]	[%]
Polska	28,9	39,9
Województwo podkarpackie	27,4	39,9
Powiat brzozowski	42,2	46,2

Źródło: Opracowanie własne na BDL 2022

3.4.8. Planowanie przestrzenne

Obszar powiatu brzozowskiego charakteryzuje się bardzo niskim odsetkiem pokrycia powierzchni gmin Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego. Nieco inaczej prezentuje się odsetek inwestycji realizowanych na podstawie ustaleń MPZP. Jak widać Podkarpacie ma niski poziom tego wskaźnika na tle Polski. Na obszarze powiatu wysokość tego wskaźnika jest bardzo niska, również na tle Podkarpacia.

Tabela 30: Udział pozwoleń i zgłoszeń opartych o MPZP w liczbie pozwoleń i zgłoszeń z projektem budowlanym na budowę nowych obiektów budowlanych ogółem

Nazwa	2022 [%]
Polska	56,4
Województwo podkarpackie	13,1
Powiat brzozowski	2,5

Źródło: Opracowanie własne na BDL 2022

3.4.9. Podsumowanie wymiaru środowiskowo-przestrzennego

Obszar powiatu brzozowskiego znajduje się pomiędzy mocnymi i rozpoznawalnymi obszarami funkcjonalnymi województwa podkarpackiego (OF Rzeszowa, OF Krosna, Bieszczady). Obszar powiatu posiada **cenne zasoby przyrodnicze** i liczne tereny chronione. Krajobraz jest łagodny, pagórkowaty i lesisty. Obszar jest bogaty w rzeki i strumienie, jednak boryka się z suszą hydrologiczną. Głównymi rzekami Obszaru powiatu są San i Wisłok.

Obszar powiatu **nie jest mocno rozwinięty turystycznie**. Baza noclegowa jest skromna, dostosowana do skali ruchu turystycznego. Największymi zasobami turystycznymi regionu są **obiekty sakralne UNESCO**, a także **czysta przyroda**.

Największe wyzwania w ramach wymiaru środowiskowo-przestrzennego koncentrują się na **dostępności komunikacyjnej**, głównie wewnętrznej. Deficyty w transporcie publicznym powodują wykluczenie **komunikacyjne** szczególnie młodych oraz seniorów.

Poważne wyzwania dotyczą również **gospodarki wodno-ściekowej** oraz infrastruktury w zakresie odnawialnych źródeł energii (**OZE**), które wymagają rozwoju i modernizacji infrastruktury.

Obszar powiatu brzozowskiego, ze względu na bardzo **niski stopień pokrycia MPZP**, jest narażony na zablokowanie możliwości prowadzenie dotychczasowej polityki przestrzennej, w przypadku nie uchwalenia Planów Ogólnych. Reforma Planowania przestrzennego, w szczególnym stopniu wpływa na takie obszary jak powiatu. (opierające politykę przestrzenną o decyzje o warunkach zabudowy).

4. WYNIKI BADAŃ I ANALIZ

4.1. WYMIAR INSTYTUCJONALNY

Dla realizacji zamierzeń strategicznych – wdrażania strategii rozwoju obszaru – niezbędne są odpowiednie instytucje – mające zaplecze, zasoby, narzędzia, kompetencje i motywacje do kompleksowego zarządzania procesem strategicznym.

Do tego niezbędny jest odpowiedni poziom rozwoju instytucjonalnego, rozumianego jako szeroki zakres działań, skupiający się na tworzeniu zasad i mechanizmów mających na celu podniesienie sprawności działania urzędów administracji samorządowej do realizacji zamierzeń strategicznych i współpracy międzypodmiotowej. Dotyczy to przede wszystkim zorganizowania odpowiednich struktur organizacyjnych, właściwych procedur działania, mechanizmów zapewniających udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz kompetentnych i sprawnych urzędników.

Mając na uwadze zmianę potrzeb społecznych (rozwój społeczeństwa obywatelskiego), a także stały postęp cywilizacyjny, zwłaszcza w sferze informatycznej, ważne jest, aby jednostki administracji samorządowej mogły wypełniać zadania na miarę istniejących i pojawiających się potrzeb. Realizacja tego podejścia nawiązuje m.in. do zasad „nowego zarządzania publicznego” i koncepcji współuczestniczenia obywateli w zarządzaniu sprawami publicznymi.

W tym celu w procesie diagnostycznym przeprowadzona została ankieta wewnętrzna dla przedstawicieli powiatu. Celem przeprowadzonej analizy rozwoju instytucjonalnego był:

- Przegląd zaplecza instytucjonalnego samorządu,
- Analiza poziomu istniejącej i potencjalnej współpracy w ramach obszaru,
- Analiza gotowości i zdolności realizacji zadań i projektów strategicznych.

Pod kątem stabilności administracyjnej można stwierdzić, że samorząd powiatowy utrzymuje średnią rotację kadr na poziomie poniżej 10%. Świadczy to o względnej stabilności zaplecza administracyjnego – rekomendowana jest większa kontynuacja i stabilizacja z punktu widzenia metod zarządzania jednostkami dla działań długoterminowych (rotacja nie sprzyja kontynuacji procesów), szczególnie, że wiąże się z to z koniecznością przygotowania nowych pracowników do zadań z uwagi na wysoki udział prowadzonych rekrutacji pracowników.

Pracownicy czasami tworzą zespoły zadaniowe do realizacji ponadstandardowych zadań czy dzielą się wiedzą, jeszcze rzadziej zastępują na stanowiskach – wynika to przede wszystkim z wielkości urzędu – stanowiska mają często charakter indywidualny oraz trudno znaleźć odpowiednie zastępstwo.

W starostwie pracuje 96 osób – wielkość urzędu dostosowana jest do wielkości samorządu i nie zauważa się tutaj odchyień.

W ramach starostwa brakuje powszechnego standardu regularnego spotykania się z przełożonymi i kierownikami – takie spotkania mają charakter nieregularny.

Pracownicy starostwa uczestniczą średnio w jednym lub mniej szkoleń rocznie podnoszących ich wiedzę i kompetencje, co może obniżać potencjał instytucjonalny w ujęciu długoterminowym, tym bardziej, że jednostce nie prowadzi się planu szkoleń będącego wynikiem badania potrzeb szkoleniowych lub kompetencyjnych pracowników, co oznaczać może, że szkolenia mają charakter wyłącznie doraźny i zewnętrzny (pracownicy korzystają w przypadku pojawienia się możliwości szkolenia) – i to rzadko.

Zasoby techniczne i lokalowe starostwa są oceniane jako wystarczające – pojawia się natomiast potrzeba w zakresie konieczności wymiany sprzętu komputerowego (postęp technologiczny) oraz wydzielenia pomieszczeń socjalnych. W zakresie kadrowym samorząd zwraca uwagę na deficyt specjalistów w obszarach projektów unijnych i strategicznych.

Powiat brzozowski ma szereg doświadczeń we wzajemnej współpracy z gminami tego obszaru, w różnych konfiguracjach – przy realizacji pojedynczych projektów i wydarzeń, ale często również w zakresie działań długofalowych.

Jednocześnie współpraca ta ma różny charakter, w tym również formalny, poprzez Związek Powiatowo-Gminny „Partnerstwo Gmin Powiatu Brzozowskiego” zawarty w dniu 15 lutego 2023 r.²¹. Związek PGPB dąży do rozwijania, eksponowania i wykorzystywania zasobów gospodarczych, przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych powiatu brzozowskiego. Celem Związku jest reprezentowanie interesów jego członków w zakresie objętym przedmiotem działania Związku.

Wszystko to świadczy o dużym doświadczeniu i potencjalne w kontekście realizacji działań partnerskich.

Obszary tematyczne współpracy to obszary związane z budową dróg, rozwojem transportu lokalnego, sportem, rekreacją czy kulturą.

Współpraca ta jest oceniana bardzo pozytywnie – wszystkie dotychczasowe działania przynosiły spodziewane efekty, zarówno inicjatywy pojedyncze, jak i współpraca przy organizowaniu wspólnych przedsięwzięć o charakterze kulturalnym i rocznicowym.

²¹ Obwieszczenie Wojewody Podkarpackiego z dnia 15 lutego 2023 r. w sprawie ogłoszenia statutu związku powiatowo-gminnego pod nazwą „Partnerstwo Gmin Powiatu Brzozowskiego”; Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego, Dz. Urz. Woj. 2023.998; <https://edziennik.rzeszow.uw.gov.pl/legalact/2023/998/>

Powiat brzozowski utrzymuje kontakty wewnętrzne z gminami obszaru, z czego najczęściej z gminą miejską Brzozów, najrzadziej z gminami Domaradz i Nozdrzec.

Ogólna atmosfera współpracy oraz poziom zaangażowania włodarzy oceniane są zasadniczo jako średnie. Podejmowane działania dotyczące strategii powiatu oceniane są jako ważne, ale nie priorytetowe.

Jako kluczowe korzyści wymieniane są analiza stanu powiatu oraz jego rozwój, a także możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych. Z kolei największymi wyzwaniem będą uzyskanie szerokiej partycypacji społecznej w tworzeniu i realizacji strategii.

Przeprowadzone badanie świadczy o wysokim poziomie rozwoju instytucjonalnego i zdolności do przygotowania i wdrożenia strategii. Dużym plusem są dotychczasowe duże doświadczenia we współpracy, które mogą przełożyć się na dobrą praktykę stosowaną w ramach obszaru powiatu, natomiast wyzwaniem będzie rozwój kompetencji kadr w kontekście długofalowym. Rekomendowane jest przygotowanie pakietu rozwiązań wzmacniających zidentyfikowane deficyty, np. poprzez projekt horyzontalny wzmacniający rozwój instytucjonalny i integrację na poziomie całego obszaru.

Szczegółowe podsumowanie ankiety instytucjonalnej znajduje się w załączniku nr 3 do niniejszego opracowania.

4.2. WYNIKI BADAŃ SPOŁECZNYCH

Proces strategiczny, związany z opracowaniem raportu diagnostycznego obszaru powiatu, obejmował włączenie społeczności lokalnej (partycypację). Elementem pośredniej partycypacji społecznej były dwa kluczowe badania opinii społecznej – mieszkańców (badanie powszechne) oraz lokalnych liderów (kluczowi interesariusze obszaru).

4.2.1. Wyniki badań mieszkańców

Ankieta cieszyła się dużym zainteresowaniem (183 wypełnienia, średnio ponad 30 na każdą gminę), co pokazuje, że mieszkańcy byli gotowi wypowiadać się w kwestii potrzeb i rozwoju miejsca, w którym mieszkają.

Jako najsilniejsze strony obszaru mieszkańcy wymieniają:

- Więzy i tradycje rodzinne,
- Lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historię,
- Relacje międzyludzkie: z sąsiadami, przyjaciółmi, znajomymi,
- Jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni),
- Bezpieczeństwo.

Obszary jakie mieszkańcy najslabiej oceniają to:

- Wysokość zarobków i płac,
- Oferty pracy, rynek pracy,
- Komunikacja i transport zbiorowy,
- Warunki dla przedsiębiorczości – otwarcia, prowadzenia własnej firmy,
- Skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami.

Przedsięwzięcia jakie powinny być zrealizowane zasadniczo odpowiadają na najważniejsze problemy zauważane przez mieszkańców, tj.:

- Tworzenie nowych miejsc pracy,
- Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia,
- Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp.,
- Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury publicznej: chodniki, przystanki, ścieżki rowerowe, obiekty sportowe,
- Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna).

Ankietę wypełniło zdecydowanie więcej kobiet, prawie 1/3 wypełniających, przez co można wysunąć wniosek, że kobiety są osobami bardziej zaangażowanymi w życie społeczności lokalnej. Ponadto najwięcej wypełnień zauważa się wśród mieszkańców w szczycie swojej aktywności zawodowej 31-45 lat i z wykształceniem wyższym.

Szczegółowe podsumowanie badania mieszkańców znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszego opracowania.

4.2.2. Wyniki badań liderów

W badaniu liderów wzięli udział ściśle wyselekcjonowani przedstawiciele różnych środowisk – publicznego, społecznego, gospodarczego i opiniotwórczego (wysokie zróżnicowanie i reprezentatywność), mający najczęściej konstruktywnych i cennych uwag i komentarzy z punktu widzenia rozwoju obszaru.

Jako najsilniejsze strony obszaru liderzy wymieniają:

- Więzi i tradycje rodzinne,
- Lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historię,
- Bezpieczeństwo,
- Atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki,
- Jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni).

Obszary jakie liderzy najslabiej oceniają to:

- Oferty pracy, rynek pracy,
- Wysokość zarobków i płac,
- Komunikacja i transport zbiorowy,

- Oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa,
- Oferta usług społecznych i opiekuńczych (żłobki, przedszkola, domy opieki).

Aby poprawić warunki życia i zachęcić zwłaszcza młodych mieszkańców do pozostania bądź powrotu na obszar powiatu według liderów, w pierwszej kolejności powinny zostać poczynione następujące działania:

- Tworzenie nowych miejsc pracy,
- Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia,
- Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury miejskiej (chodniki, przystanki, ścieżki rowerowe, obiekty sportowe)
- Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp.,
- Lepsza promocja obszaru, budowanie marki, prestiżu, dobrych skojarzeń

Przedsięwzięcia te w pełni odpowiadają największym deficytom obszaru powiatu zdefiniowanym przez lokalnych liderów oraz wybranym potencjałom (silnym stronom).

Szczegółowe podsumowanie badania liderów znajduje się w załączniku nr 2 do niniejszego opracowania.

4.2.3. Wspólne wnioski

Analizując wnioski z przeprowadzonego badań wśród mieszkańców powiatu oraz lokalnych liderów, można wyciągnąć wspólne wnioski i spostrzeżenia.

Wszyscy badani jako **najsilniejsze strony** obszaru powiatu wymieniali:

- **Więzi i tradycje rodzinne,**
- **Lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historię,**
- **Jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni),**
- **Bezpieczeństwo.**

Dla mieszkańców były to jeszcze:

- Relacje międzyludzkie: z sąsiadami, przyjaciółmi, znajomymi.

A dla liderów:

- Atrakcyjność turystyczna (przyrodnicza i kulturowa).

Wszyscy badani jako **najsłabiej oceniane obszary** powiatu wymieniali:

- **Oferty pracy, rynek pracy,**
- **Wysokość zarobków i płac,**
- **Komunikacja i transport zbiorowy.**

Dla mieszkańców była to jeszcze:

- Warunki dla przedsiębiorczości – otwarcia, prowadzenia własnej firmy,

- Skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami.

A dla liderów:

- Oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa,
- Oferta usług społecznych i opiekuńczych (żłobki, przedszkola, domy opieki).

Najważniejsze **przedsięwzięcia**, jakie powinny być zrealizowane zdaniem wszystkich badanych to:

- **Tworzenie nowych miejsc pracy,**
- **Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia,**
- **Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp.,**
- **Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury publicznej: chodniki, przystanki, ścieżki rowerowe, obiekty sportowe.**

Dla mieszkańców była to jeszcze:

- Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna).

A dla liderów:

- Lepsza promocja obszaru, budowanie marki, prestiżu, dobrych skojarzeń

Należy przy tym zwrócić uwagę, że na część wskazywanych działań powiat ma wpływ wyłącznie pośredni, gdyż dotyczą one albo właściwości gospodarczej – przedsiębiorstw (np. tworzenie nowych miejsc pracy), albo właściwości pozostałych samorządów lub władzy centralnej (np. edukacja przedszkolna, finansowanie czy tworzenie zewnętrznych połączeń komunikacyjnych, w tym drogi krajowe czy trasy kolejowe). Natomiast część proponowanych inwestycji, np. wsparcia przedsiębiorczości, lepsza komunikacja powiatowa, rozwiązania transportowe czy promocja obszaru i sieciowanie partnerów, mogą zostać objęte zainteresowaniem Powiatu na etapie strategicznym i określania kierunków rozwoju i inwestycji.

5. ANALIZA POTENCJAŁÓW, PROBLEMÓW I POTRZEB ROZWOJOWYCH

5.1. KLUCZOWE POTENCJAŁY

Potencjały obszaru powiatu to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie (dochody) lub pośrednie poprzez wytworzenie wartości dodanej dla mieszkańców i interesariuszy obszaru. Potencjały to **możliwości rozwoju, zbudowane na kompetencjach, sprawnościach i posiadanych zasobach**, a także na umiejętnym korzystaniu z zasobów otoczenia, które mają służyć osiągnięciu określonych celów lub kierunków rozwojowych.

Potencjały te mogą zostać wykorzystane do określania kluczowych potrzeb, a co za tym idzie celów i projektów strategicznych, stanowiąc wsparcie i wzmocnienie tych aspektów.

Potencjały możemy podzielić na dwie kategorie: **zasobów** i **produktów**. Zostały one zidentyfikowane w trakcie przeprowadzonej diagnozy w procesie warsztatowym, podczas mapowania i rangowania obu tych kategorii czynników, według oceny możliwości ich wykorzystania, unikalności (dla zasobów) oraz wartości dodanej i potencjału rozwoju (dla produktów).

Rysunek 20: Warsztaty diagnostyczne w Brzozowie

Źródło: materiał własny

Zasoby, jako to, co mamy, stanowią charakterystyczne, nieprzetworzone i użyteczne elementy, materialne lub niematerialne, które są potrzebne do tworzenia produktów, usług i ofert, tj. środowisko naturalne, istniejąca infrastruktura i instytucje, ludzie i ich umiejętności, tradycje, wydarzenia historyczne, itd.

Produkty, jako to, co wytwarzamy, to konkretne rzeczy materialne i niematerialne, zdarzenia, usługi, które są oferowane i przynoszą korzyść bezpośrednią (dochody) lub pośrednią wyrażoną przez wartość dodaną dla obszaru, dla mieszkańców, dla interesariuszy, tj. produkty regionalne, znane zakłady pracy, parki narodowe, wydarzenia cykliczne, znane szlaki turystyczne, szczególne oferty inwestycyjne, standard realizacji usług, itd.

W zakresie **kluczowych zasobów z poziomu całego obszaru** zidentyfikowano i sklasyfikowano je według poniższego zestawienia wg dwóch kryteriów:

- Wysoka możliwość wykorzystania zasobu dla generowania łańcuchów produktów lokalnych
- Wysoka unikalność zasobu (wyjątkowość)

Tabela 31: Kluczowe zasoby Powiatu brzozowskiego

Zasoby POWIAT BRZozowski
KLUCZOWE
Tradycja, lokalne zwyczaje i obrzędy
Kapitał społeczny lokalnych liderów
Wysoki poziom bezpieczeństwa i wzajemne zaufanie
Dostępne tereny pod potencjalne inwestycje
Unikalne walory krajobrazowe, pogórza, rzeka San
Czyste powietrze i wody
UZUPEŁNIAJĄCE
Drewniana gotycka architektura sakralna w tym UNESCO
Droga S-19
Zaplecze turystyczne i rekreacyjne

Źródło: Opracowanie własne

W zakresie **kluczowych produktów z poziomu całego obszaru** zidentyfikowano i sklasyfikowano je według poniższego zestawienia wg dwóch kryteriów:

- Wysoka wartość dodana i generowanie korzyści
- Wysoki potencjał i perspektywa rozwoju

Tabela 32: Kluczowe produkty Powiatu brzozowskiego

Produkty POWIAT BRZozowski
KLUCZOWE
Dziedzictwo kulturowe, historia i zabytki sakralne
Ośrodek onkologiczny (szpital)
Aktywność Kół Gospodyń Wiejskich i innych organizacji
Slow tourism: park nordic walking, łowienie ryb, bird watching, tereny pod budowę wież widokowych, szlak rowerowy green velo
Wydarzenie sportowo-rozrywkowe Drift Show Izdebki
Oferta i dziedzictwo kulinarne
UZUPEŁNIAJĄCE
Oferta opiekuńcza i senioralna
Zakłady przemysłu drzewnego
Twórczość lokalna: rzeźba, malarstwo, koronka, poezja ludowa

Źródło: Opracowanie własne

Dzięki temu procesowi, przeprowadzonemu z udziałem szerszej grupy interesariuszy w formie warsztatowej, w efekcie udało się wyselekcjonować i ocenić potencjał lokalnych zasobów, które mogą być wykorzystane dla generowania łańcuchów

produktów, oraz zidentyfikować kluczowe produkty, o największym **potencjale rozwoju i generujących największe korzyści dla lokalnej społeczności**.

5.1.1. Podsumowanie zidentyfikowanych potencjałów

Podsumowując zdiagnozowany potencjał obszaru, to jednej strony stanowią go **zasoby obszaru**, które zasadniczo nie są wykorzystywane w pełni ich możliwości. Potencjał **lokalnych tradycji** i zwyczajów oraz zasobów kulturowych i sakralnych, wspieranych przez **wysoki poziom zaufania** i kapitał społeczny lokalnych liderów w wymiarze społecznym. Od strony gospodarczej to dostępne tereny na obszarze powiatu, które można wykorzystać pod **potencjalne inwestycje gospodarcze** – zarówno jako większe i zaawansowane tereny inwestycyjne, jak i mniejsze przestrzenie pod usługi prywatne, ale też **dostęp do drogi S-19** przebiegającej przez zachodnią część powiatu, umożliwiający transport szybkiego ruchu. Ale to także unikalne **walory przyrodnicze** i krajobrazowe oraz **czyste powietrze i wody** na obszarze powiatu wraz z podstawowym zapleczem turystycznym i rekreacyjnym stanowią kluczowe zasoby w wymiarze środowiskowym i przestrzennym.

Na obszarze powiatu zidentyfikowane zostały również **kluczowe produkty**, które generują korzyści i mają potencjał dalszego rozwoju. To bogate **dziedzictwo kulturowe**, historia i **zabytki sakralne** o wysokim potencjale, uzupełnione o **dziedzictwo kulinarne** i twórczość lokalną, przy wsparciu lokalnych liderów i organizacji pozarządowych, np. KGW, pozwalają rozbudować ideę **slow tourismu** – wokół już funkcjonujących wydarzeń i form aktywności turystycznych, np. drift show, szlak green velo, watorów widokowe i krajobrazowych. Z drugiej strony mocne produkty stanowi rozwijająca się **oferta opiekuńcza i senioralna**, z wysokiej jakości **ośrodkiem onkologicznym** – co może stanowić ciekawą gałąź rozwoju strategicznego wokół tematyki zdrowotnej. Zauważyć należy również rozwinięty sektor przemysłu drzewnego, który stanowi potencjał w obszarze gospodarczym.

5.2. KLUCZOWE PROBLEMY

Problemy – bariery rozwojowe – to zjawiska lub czynniki (wewnętrzne i zewnętrzne), które **uniemożliwiają lub utrudniają realizację kierunków lub celów rozwojowych**. Składają się na nie niekorzystne zjawiska, niewykorzystane potencjały, istniejąca sytuacja negatywna, niekorzystne warunki (zamiast pożądanych), itd. w trakcie procesu diagnostycznego, metodą warsztatową, wyodrębniono problemy kluczowe, które wynikają z innych problemów pośrednich / przyczyn, i które mogą generować wiele odczuwalnych skutków / trudności, wspólnych dla całego środowiska społeczno-gospodarczego. Deficyty te budowane są w układzie tzw. **drzewa problemów**, czyli matrycy logicznej, uporządkowanej w układzie:

- **przyczyna → problem → skutek**

W ramach budowania matrycy logicznej, poza określeniem samych problemów zasadniczych, diagnozowano również, co powoduje dany problem oraz jakie negatywne efekty przynosi. Identyfikując podstawowe bariery rozwojowe i problemy dotyczące całego obszaru dokonano ich grupowania na obszary tematyczne, w wymiarach gospodarczym, społecznym i środowiskowo-przestrzennym. Dokonano także analizy **związków przyczynowo-skutkowych** i wskazania problemu kluczowego, generującego najwięcej problemów, którego skutki są najszerze i najbardziej odczuwalne dla interesariuszy.

Wypracowane drzewo problemów, wraz z ich przyczynami i skutkami prezentują poniższe matryce logiczne – wyodrębnione dla kluczowych wymiarów: społecznego, gospodarczego i środowiskowo-przestrzennego.

Drzewo problemów w **wymiarze społecznym** jak poniżej:

Tabela 33: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar społeczny

WYMIAR SPOŁECZNY		
PRZYCZYNA	PROBLEM	SKUTEK
1 niski przyrost naturalny 2 migracje osób młodych do większych ośrodków 3 niewystarczający napływ nowych mieszkańców 4 starzenie się społeczeństwa	Negatywne zmiany demograficzne	1 ograniczony rozwój 2 brak zastępowalności społecznej 3 wysokie koszty usług społecznych (infrastruktura, usługi senioralne) 4 brak pracowników do sektora gospodarczego
1 niewystarczająca infrastruktura edukacyjna (żłobki, szkoły średnie, szkoły wyższe) 2 niewielki zasób mieszkań komunalnych i niskie zainteresowanie deweloperów 3 brak oferty samorealizacji i uczenia przez całe życie (edukacja pozaformalna) 4 słaby dostęp do komunikacji publicznej	Niewystarczająca dostępność do kluczowych usług publicznych – edukacyjnych i mieszkaniowych	1 migracje do większych ośrodków 2 niska atrakcyjność obszaru (społeczna, gospodarcza) 3 negatywne skutki społeczne (pomoc społeczna, rozwarstwienie) 4 brak możliwości rozwoju mieszkańców
1 bariery organizacyjne i finansowe w zakresie prowadzenia działań społecznych 2 niski poziom integracji i tożsamości lokalnej 3 przyczyny historyczne (PGR) 4 niski poziom wykształcenia	Niska aktywność społeczna	1 dziedziczenie biedy powodujące stały, niski poziom życia 2 ubóstwo i bezrobocie 3 niski poziom przedsiębiorczości i angażowania społecznego 4 niskie poczucie lokalnej tożsamości (migracje)

Źródło: Opracowanie własne

Drzewo problemów w **wymiarze gospodarczym** jak poniżej:

Tabela 34: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar gospodarczy

WYMIAR GOSPODARCZY		
PRZYCZYNA	PROBLEM	SKUTEK
1 kryzysy zewnętrzne 2 polityka centralizacji zadań lokalnych 3 ograniczanie bezpośrednich dochodów samorządów 4 brak stabilizacji prawa gospodarczego	Niestabilna gospodarka (wpływ wydarzeń makro-gospodarczych i wewnętrznych)	1 niższa zdolność do realizowania inwestycji publicznych 2 przewaga myślenia doraźnego nad planowym 3 wysokie koszty utrzymania obecnej infrastruktury 4 ograniczenie inwestycji prywatnych (podwyższone ryzyko)
1 brak dostępu do innowacji 2 niskie wykształcenie ludności (przedsiębiorczość) 3 niesprzyjające warunki prawne do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej	Niska innowacyjność rynku pracy	1 narażenie na skutki niestabilnych warunków gospodarczych 2 niski poziom stałego rozwoju gospodarczego 3 brak większych ośrodków pracy (podatnik, miejsce zatrudnienia) 4 stagnacja gospodarcza i niski poziom innowacyjnych przedsiębiorstw
1 położenie poza dużymi ośrodkami gospodarczymi, poza głównymi trasami komunikacyjnymi 2 brak funkcjonujących terenów inwestycyjnych 3 niski dostęp do oferty wspierającej (IOB, oferta dla przedsiębiorców) 4 brak infrastruktury teletechnicznej oferującej pracę zdalną	Niewystarczająca oferta gospodarcza (tereny inwestycyjne, infrastruktura i oferta wspierająca)	1 brak lokowania nowych przedsiębiorstw 2 stałe migracje ludności w celach gospodarczych 3 zwiększone bezrobocie i koszty społeczne 4 niski dopływ innowacji i nowych technologii

Źródło: Opracowanie własne

Drzewo problemów w **wymiarze środowiskowo-przestrzennym** jak poniżej:

Tabela 35: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar środowiskowo-przestrzenny

WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY		
PRZYCZYNA	PROBLEM	SKUTEK
1 ograniczenia finansowe i organizacyjne 2 rozproszenie mieszkańców po różnych ośrodkach 3 potrzeby dzieci, osób starszych i niemobilnych	Ograniczona dostępność komunikacyjna (wewnętrzna)	1 przeludnione autobusy w mieście 2 ograniczona mobilność dzieci i osób starszych i niepełnosprawnych 3 wykluczenie komunikacyjne

możliwe do realizacji wyłącznie poza miejscowością zamieszkania 4 brak infrastruktury alternatywnych środków transportu 5 brak porozumień ponadlokalnych		4 brak dostępu do części usług publicznych (szkoła, kultura, praca, rozrywka) 5 zanieczyszczenie środowiska - indywidualne środki transportu (samochody)
1 duży obszar i wysokie koszty inwestycji sieciowych 2 skomplikowane inwestycje (procedury) 3 brak świadomości i edukacji 4 niski poziom planowania przestrzennego i długofalowych działań strategicznych 5 deficyty w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej	Brak pełnej infrastruktury publicznej (wodno-ściekowej, OZE)	1 niedostosowanie do zmieniającego się klimatu 2 zwiększanie negatywnych skutków zjawisk susze, brak dostępu do wody, smog, zanieczyszczenia 3 obniżenie poziomu zdrowia mieszkańców 4 niska atrakcyjność zamieszkania
1 Brak świadomości i edukacji 2 Niski poziom aktywności i przedsiębiorczości lokalnej 3 Niski poziom współpracy międzysektorowej 4 Ograniczenia formalne i prawne	Niewykorzystane zasoby turystyczne	1 Utrata potencjału naturalnego 2 Zanieczyszczenie powietrza, wód, gleby 3 Niska atrakcyjność obszaru 4 Migracje mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne

5.2.1. Podsumowanie drzewa problemów

Dzięki temu procesowi możliwa była **identyfikacja i selekcja zasadniczych problemów** dotyczących obszaru powiatu, **mapowanie powiązań logicznych** problemów z ich **przyczynami i skutkami**. Konsekwencją tej logicznej, uporządkowanej matrycy jest możliwość generowania **kierunkowych obszarów interwencji**, określenia celów strategicznych oraz konkretnych działań do podejmowania, mających niwelować wskazane deficyty przy wykorzystaniu posiadanych zasobów i produktów.

5.3. CZYNNIKI WARUNKUJĄCE ROZWÓJ (ANALIZA SWOT)

Jedną z podstawowych technik analizy strategicznej, podsumowującej charakterystykę danego obszaru za pomocą różnych czynników jest analiza SWOT. Jest to badanie silnych i słabych stron obszaru (czynniki wewnętrzne) oraz szans i zagrożeń pojawiających się przed nim (czynniki zewnętrzne). Wykonując podstawową analizę SWOT otrzymujemy zestawienie czterech kategorii:

- listę silnych i słabych stron obszaru
- listę szans i zagrożeń, jakie istnieją lub mogą pojawić się w otoczeniu

Listy te są ograniczone i syntetyczne, zawierają zazwyczaj po kilka najważniejszych i dobrze zdefiniowanych silnych stron i słabości oraz szans i zagrożeń. Umożliwia to koncentrację na tym, co dla jednostki ma najważniejsze znaczenie (i rezygnację z czynników mniej istotnych). Takie świadome i ograniczone pole widzenia ma charakter decyzji strategicznych. Wykonując szczegółową analizę dla powiatu dokonano dodatkowego podziału czynników wewnętrznych i zewnętrznych na trzy podstawowe wymiary:

- społeczny
- gospodarczy
- środowiskowo-przestrzenny

Podział analizy na obszary pozwala na szczegółowe przebadanie najważniejszych czynników mających wpływ na rozwój badanego obszaru.

Tabela 36: Zestawienie mocnych i słabych stron Powiatu brzozowskiego

WYMIAR	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
SPOŁECZNY	oferta dla seniorów	emigracja młodych ludzi i niski przyrost naturalny
	ośrodek onkologiczny	brak oferty przemysłu czasu wolnego szczególnie dla młodzieży
	tradycja, lokalne zwyczaje i obrzędy	białe plamy w zakresie usług publicznych
GOSPODARCZY	potencjał obszarów pod inwestycje	niska jakość oferowanej pracy i wysokie bezrobocie
	kapitał społeczny lokalnych liderów	niskie wynagrodzenia
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENY	unikalne walory krajobrazowe, pogórza, rzeka San	słabo rozwinięta komunikacja publiczna
	czyste powietrze i wody	deficyty w obszarze gospodarki wodno-kanalizacyjnej i OZE
	wysoki poziom bezpieczeństwa	zagospodarowanie przestrzeni

Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzone analizy wykazały kilka kluczowych obszarów **szans i zagrożeń** (czynniki zewnętrzne) obszaru według poniższego podsumowania:

Tabela 37: Zestawienie szans i zagrożeń Powiatu brzozowskiego

WYMIAR	SZANSE	ZAGROŻENIA
SPOŁECZNY	promocja lokalnej kultury i tradycji	odpływ młodych ludzi
	aktywność senioralna	zwiększające się dysproporcje i marginalizacja regionu
GOSPODARCZY	rozwój agroturystyki	niestabilność gospodarcza
	rozwój lokalnych i ekologicznych produktów spożywczych	inflacja i wysokie ceny usług
	plany rozwoju usług zdrowotnych (szpital)	
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	rozwój turystyki - szlaki, ścieżki, parkingi itd.	brak świadomości ekologicznej
		zmiany klimatu
	droga S-19 - zjazdy	dzikie zwierzęta - zagrożenia dla bezpieczeństwa, zdrowia i gospodarki

Źródło: Opracowanie własne

5.3.1. Podsumowanie analizy SWOT

Przedstawiona powyżej analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń jest syntezą poszczególnych obszarów życia społeczno-gospodarczo-środowiskowego powiatu.

Analizowany obszar charakteryzuje się określonymi silnymi i słabymi stronami, dotyczą go również zewnętrzne szanse i zagrożenia, które stale wpływają na jego rozwój, stanowiąc główne czynniki kształtujące ten proces. Bogactwo naturalne i jego produkty, atrakcyjność dla turystów i osób szukających rekreacji i kultury, wysokiej jakości specjalistyczne usługi medyczne oraz kapitał liderów sprawiają, że jest to miejsce zachęcające do zamieszkania. Deficyty dotyczą aspektów związanych z rozwojem rynku pracy i jego niską jakością, potrzebą podniesienia poziomu przedsiębiorczości, wzmocnieniem poczucia lokalnej tożsamości i przywiązania do miejsca pochodzenia, a także uzupełnieniem niektórych usług publicznych, takich jak dostęp do kanalizacji i wody oraz wykorzystania OZE w celu ochrony lokalnego potencjału środowiskowego.

5.4. KLUCZOWE POTRZEBY ROZWOJOWE

Kluczowe (strategiczne) potrzeby rozwojowe to sposób (działanie, kierunek, coś co trzeba zrobić) wpływu kluczowych czynników rozwoju na pozytywną zmianę innych czynników SWOT, tzn. to w jaki sposób osłabiają one zagrożenia i/lub wykorzystają szanse i/lub wzmocnią silne strony i/lub ograniczą słabe strony.

Przeprowadzone kluczowe badania i analizy oraz warsztaty problemowe, potwierdziły, że **brak odpowiednich kierunków rozwoju oraz wykorzystania dostępnych zasobów przyrodniczych i ludzkich**, ma znaczny wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą obszaru.

Podsumowując całościowo proces diagnostyczny wypracowano kilka **zasadniczych potrzeb kierunkowych Powiatu brzozowskiego** – z punktu widzenia społecznego, gospodarczego i środowiskowo-przestrzennego, które na tym etapie przenikają się i nie są ściśle przypisane do wymiaru – wpływają na większy aspekt życia społeczno-gospodarczego.

Tabela 38: Matryca kluczowych potrzeb Powiatu brzozowskiego

MATRYCA POTRZEB	
1	Integracja społeczna mieszkańców
2	Rozwój infrastruktury i usług edukacyjnych
3	Rozwój infrastruktury mieszkaniowej
4	Dostęp do wysokiej jakości usług medycznych i opiekuńczych
5	Rozwój infrastruktury i usług turystycznych, rekreacji i kultury
6	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości
7	Wsparcie lokalnych inwestycji
8	Rozwój transportu publicznego
9	Inwestycje w czyste środowisko
10	Rozwój współpracy międzysektorowej

Źródło: Opracowanie własne

5.4.1. Podsumowanie analizy potrzeb

Potwierdza się też, że wykorzystanie istniejącego już potencjału oraz wspólny rozwój obranych kierunków przyniesie większą korzyść dla całego obszaru niż działania doraźne, indywidualne czy punktowe. **Powiat brzozowski jest obszarem o dużym potencjale i określonych wyzwaniach**, co potwierdza niniejszy raport. Obraz ten jest podstawą do budowania strategii, która ma przyczynić się do poprawy warunków i jakości życia mieszkańców tego obszaru.

Wypracowana analiza diagnostyczna stanowi **podstawę do kierunkowania rozwoju strategicznego** – określenia wyjściowej wizji i celów strategicznych, a

w konsekwencji przygotowania odpowiednich inwestycji i działań do podjęcia w celu ich realizacji.

WYKAZ TABEL I ILUSTRACJI

SPIS TABEL:

Tabela 1: Podstawowe dane liczbowe dotyczące samorządów	9
Tabela 2: Typologia gmin	12
Tabela 3: Liczba ludności Powiatu Brzozowskiego.....	18
Tabela 4: Gęstość zaludnienia	20
Tabela 5: Liczba ludności wg ekonomicznych grup wiekowych	21
Tabela 6: Przyrost naturalny na 1000 ludności	23
Tabela 7: Współczynnik dzietności.....	24
Tabela 8: Opieka przedszkolna na terenie powiatu brzozowskiego	26
Tabela 9: Szkoły ponadpodstawowe w powiecie brzozowskim	27
Tabela 10: Szkoły średnie w powiecie brzozowskim	28
Tabela 11: Warunki mieszkaniowe na terenie powiatu brzozowskiego	30
Tabela 12: Wydatki powiatu brzozowskiego na kulturę fizyczną, sport i rekreację oraz na kulturę i dziedzictwo narodowe.....	31
Tabela 13: Udział (%) pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym .	37
Tabela 14: Wskaźniki wynagrodzenia.....	39
Tabela 15: Wskaźniki w obszarze bezrobocia.....	41
Tabela 16: Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON.....	41
Tabela 17: Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	43
Tabela 18: Dochody budżetu JST z tytułu udziału w PIT na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	43
Tabela 19: Dochody budżetu JST z tytułu udziału w CIT na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	44
Tabela 20: Sektory lokalnej gospodarki wg PKD	44
Tabela 21: Liczba podmiotów sektora turystycznego wg PKD	45
Tabela 22: Obciążenia społeczne.....	46
Tabela 23: Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących	47
Tabela 24: Relacja kwoty zadłużenia do dochodów ogółem.....	47
Tabela 25: Lista instytucji otoczenia biznesu (IOB)	48
Tabela 26: Obszary prawnie chronione	51
Tabela 27: Drogi gminne i powiatowe wg typu nawierzchni	59
Tabela 28: Odsetek osób korzystających z różnych typów sieci na terenie powiatu brzozowskiego	65
Tabela 29: Odsetek segregowanych odpadów komunalnych	65
Tabela 30: Udział pozwoleń i zgłoszeń opartych o MPZP w liczbie pozwoleń i zgłoszeń z projektem budowlanym na budowę nowych obiektów budowlanych ogółem.....	66
Tabela 31: Kluczowe zasoby Powiatu brzozowskiego	75
Tabela 32: Kluczowe produkty Powiatu brzozowskiego	75

Tabela 33: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar społeczny	77
Tabela 34: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar gospodarczy	78
Tabela 35: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar środowiskowo- przestrzenny	78
Tabela 36: Zestawienie mocnych i słabych stron Powiatu brzozowskiego	80
Tabela 37: Zestawienie szans i zagrożeń Powiatu brzozowskiego.....	81
Tabela 38: Matryca kluczowych potrzeb Powiatu brzozowskiego.....	82

SPIS RYSUNKÓW:

Rysunek 1: Położenie obszaru powiatu brzozowskiego	10
Rysunek 2: Charakterystyka obszarów problemowych	14
Rysunek 3: Ogólny wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022)	16
Rysunek 4: Społeczny wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022).....	17
Rysunek 5: Gęstość zaludnienia.....	19
Rysunek 6: Wskaźnik atrakcyjności miejsca zamieszkania	22
Rysunek 7: Gospodarczy wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022).....	36
Rysunek 8: Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	38
Rysunek 9: Środowiskowo-przestrzenny wskaźnik rozwoju na tle regionu (2022) ...	50
Rysunek 10: Formy ochrony przyrody	52
Rysunek 11: Klasy pokrycia terenu	53
Rysunek 12: Ukształtowanie terenu	54
Rysunek 13: Szlaki turystyczne.....	55
Rysunek 14: Wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej	58
Rysunek 15: Obszar powiatu brzozowskiego na tle planu budowy dróg krajowych..	60
Rysunek 16: Czas dojazdu do sąsiednich miast powiatowych	61
Rysunek 17: Połączenia autobusowe między Brzozowem a sąsiednimi ośrodkami ...	62
Rysunek 18: Połączenia autobusowe wewnątrz powiatu brzozowskiego	63
Rysunek 19: Czas dojazdu do Brzozowa z terenu powiatu brzozowskiego	64
Rysunek 20: Warsztaty diagnostyczne w Brzozowie	74

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1: Ludność wg ekonomicznych grup wiekowych w powiecie brzozowskim ..	21
Wykres 2: Liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1000 mieszkańców ogółem.....	23
Wykres 3: Salda migracji w gminach powiatu brzozowskiego	25
Wykres 4: Wskaźniki bezpieczeństwa osobistego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w powiecie brzozowskim	33
Wykres 5: Stopa bezrobocia na obszarze powiatu.....	40
Wykres 6: Podmioty REGON na 1000 mieszkańców	42

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW:

Załącznik nr 1: Raport z badania opinii mieszkańców

Załącznik nr 2: Raport z badania opinii lokalnych liderów

Załącznik nr 3: Raport z badania potencjału instytucjonalnego

OPEN THE BOX
Doradztwo | Biznesowe

Raport diagnostyczny obszaru powiatu brzozowskiego

**Załącznik nr 1:
Raport z badania opinii
mieszkańców**

OPEN THE BOX

RAPORT PODSUMOWUJĄCY

BADANIE ANKIETOWE: MIESZKAŃCÓW

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU BRZozOWSKIEGO

ETAP DIAGNOZY

Ankieta udostępniona online wszystkim mieszkańcom Powiatu brzozowskiego. Ankieta dostępna w terminie od 15 do 28 kwietnia 2024 r. (2 tygodnie).

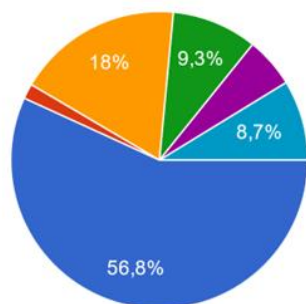
Celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, aktualnych potrzeb oraz przyszłych kierunków rozwoju obszaru

W badaniu wzięły udział 183 osoby.

Proszę wskazać gminę, w której Pan/i mieszka

183 odpowiedzi

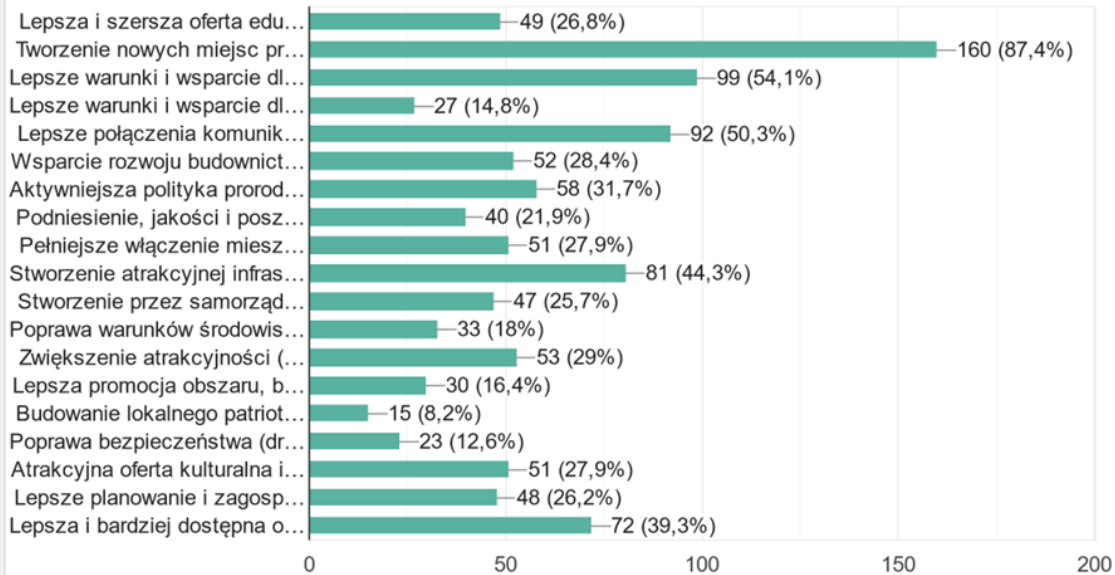
- ☒ Brzozów
- ☐ Domaradz
- ☐ Dydnia
- ☐ Haczów
- ☐ Jasienica Rosielna
- ☐ Nozdrzec

Proszę wskazać gminę, w której Pan/i mieszka *

- ☐ Brzozów
- ☐ Domaradz
- ☐ Dydnia
- ☐ Haczów
- ☐ Jasienica Rosielna
- ☐ Nozdrzec
- ☐ Inne:

Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Powiatu brzozowskiego w pierwszej kolejności, żeby poprawić warunki życia...? Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych

183 odpowiedzi

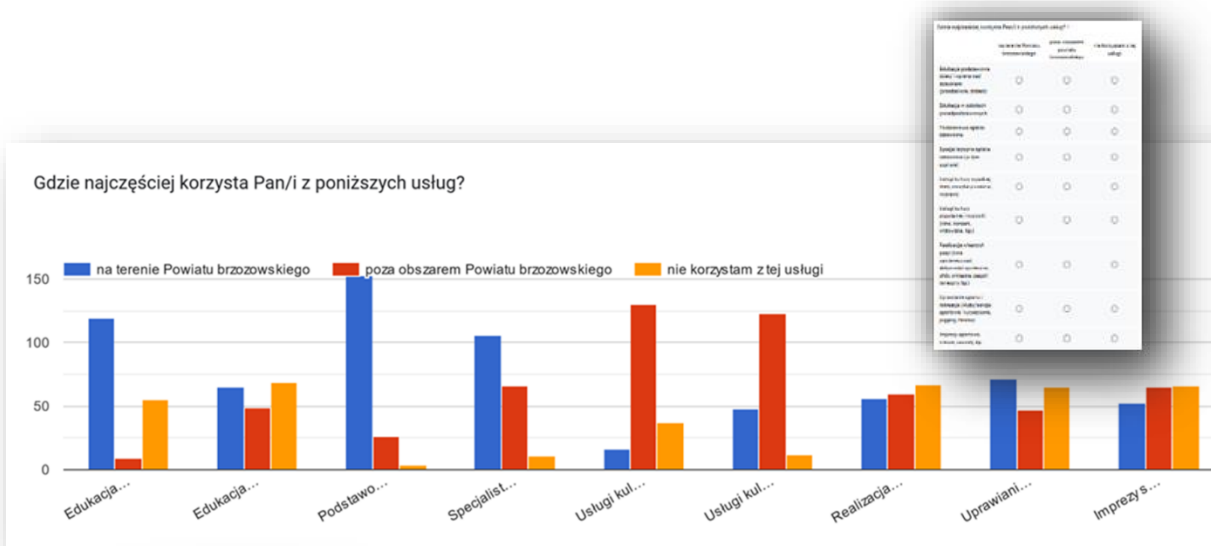

Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Powiatu * brzozowskiego w pierwszej kolejności, żeby poprawić warunki życia i zachęcić mieszkańców (zamieszkałe osoby) do pozostania tutaj powiatu?

Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych

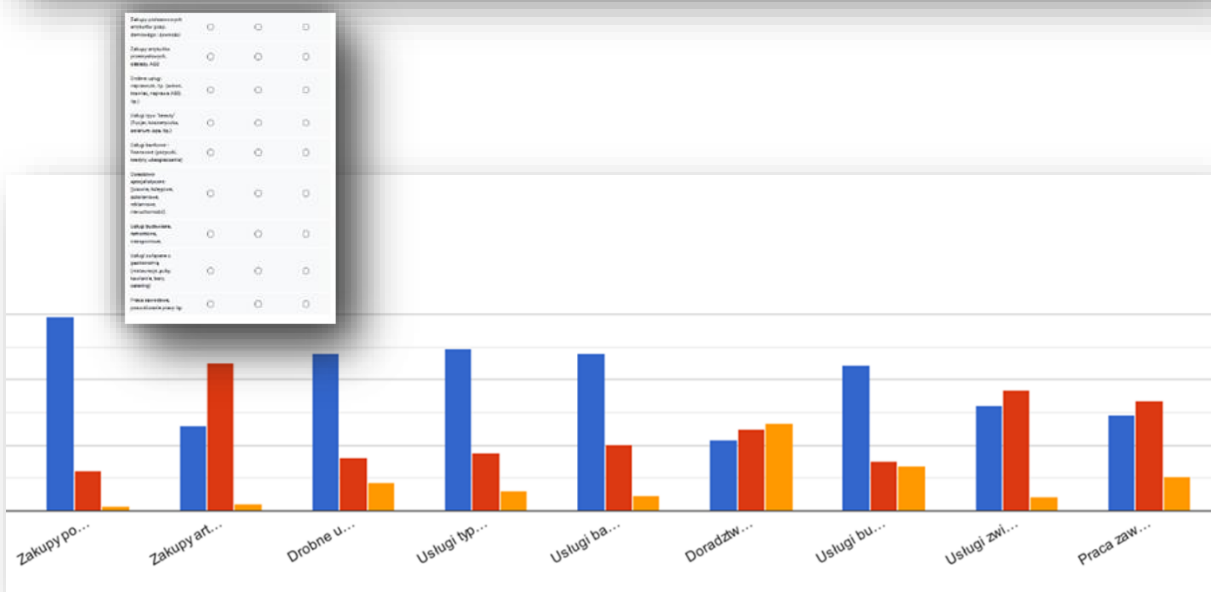
- ☐ Lepsza i szersza oferta edukacyjna (zobowiązania zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki)
- ☐ Tworzenie nowych miejsc pracy
- ☐ Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia
- ☐ Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju gospodarki rolniczej (rolnictwo, gospodarka wodną, infrastruktura transportowa)
- ☐ Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp.
- ☐ Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, zwiększa dostępność mieszkań
- ☐ Aktywniejsza polityka przestrzenna: realne wsparcie dla rodzin, starsi, młodzi (graniki, itp.)
- ☐ Podnoszenie jakości i poszerzenie oferty usług komunalnych (czystość, woda, odpady komunalne, itp.)
- ☐ Pełniejsze włączenie mieszkańców w procesy planowania, decydowania i zarządzania samorządowego
- ☐ Otwarcie strategii i infrastruktury publicznej: szlaki, przystanki, białe, rowerowe, ścieżki sportowe

- ☐ Stworzenie przez samorząd oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe
- ☐ Poprawa warunków środowiskowych: czystość powietrza, jaski, rzeki, lasy
- ☐ Zwiększenie atrakcyjności (oferty) turystycznej
- ☐ Lepsza promocja obszaru, budowanie marki, prestiżu, dobrych skojarzeń
- ☐ Budowanie lokalnego patriotyzmu, tożsamości, dumy z lokalnej historii, kultury, integrowanie wartości lokalnych wartości
- ☐ Poprawa bezpieczeństwa (drogowego, epidemiologicznego, ograniczenie przestępczości, itp.)
- ☐ Atrakcyjna oferta kulturalna i spędzanie czasu wolnego
- ☐ Lepsze planowanie i zagospodarowanie przestrzenne
- ☐ Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (profilaktyka i specjalistyczna)

Dotyczy wybranych usług Powiatu Brzozowskiego

	na terenie Powiatu brzozowskiego	poza obszarem Powiatu brzozowskiego	nie korzystam z tej usługi
Edukacja podstawowa (szkoła podstawowa, przedszkole, żłobek)	☒	☐	☐
Edukacja specjalna (szkoła specjalna, przedszkole specjalne)	☐	☐	☐
Podstawa...	☒	☐	☐
Specjalist...	☐	☐	☐
Usługi kul...	☐	☒	☐
Usługi kul...	☐	☒	☐
Realizacja...	☐	☐	☐
Uprawiani...	☐	☐	☐
Imprezy s...	☐	☐	☐

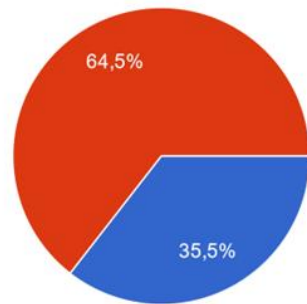

Dotyczy wybranych usług Powiatu Brzozowskiego

	na terenie Powiatu brzozowskiego	poza obszarem Powiatu brzozowskiego	nie korzystam z tej usługi
Zakupy po...	☒	☐	☐
Zakupy art...	☐	☒	☐
Drobne u...	☒	☐	☐
Usługi ty...	☒	☐	☐
Usługi ba...	☒	☐	☐
Doradztw...	☐	☐	☒
Usługi bu...	☒	☐	☐
Usługi zwi...	☐	☐	☐
Praca zaw...	☐	☐	☐

Proszę zaznaczyć swoją płeć

183 odpowiedzi

● mężczyzna
● kobieta

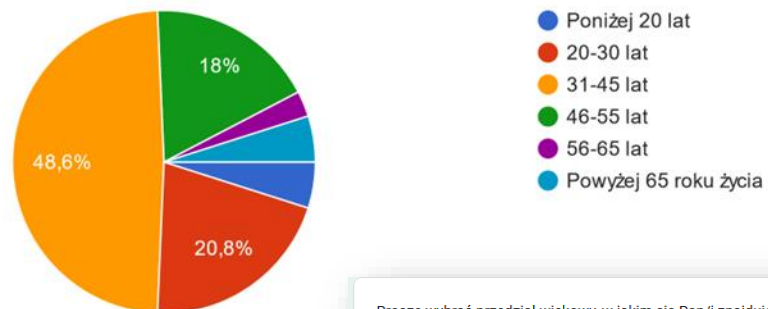
Metryczka

Proszę zaznaczyć swoją płeć *

- ☐ mężczyzna
☐ kobieta

Proszę wybrać przedział wiekowy, w jakim się Pan/i znajduje

183 odpowiedzi

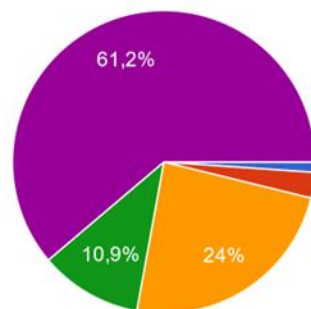

Proszę wybrać przedział wiekowy, w jakim się Pan/i znajduje *

- ☐ Poniżej 20 lat
- ☐ 20-30 lat
- ☐ 31-45 lat
- ☐ 46-55 lat
- ☐ 56-65 lat
- ☐ Powyżej 65 roku życia

Proszę wskazać swoje wykształcenie

183 odpowiedzi

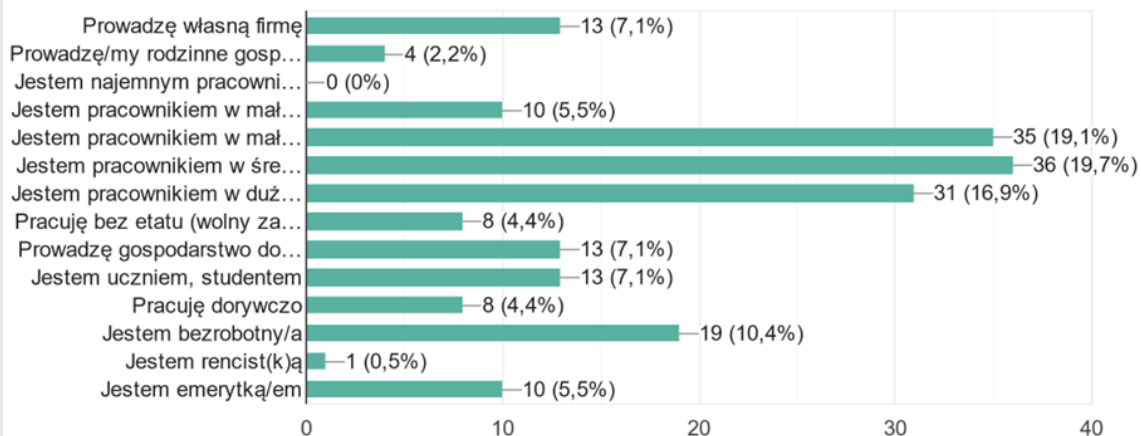
- Podstawowe
- Zasadnicze zawodowe
- Średnie (ogólne lub zawodowe)
- Niepełne wyższe (pomaturalne, licencjackie)
- Wyższe

Proszę wskazać swoje wykształcenie *

- ☐ Podstawowe
- ☐ Zasadnicze zawodowe
- ☐ Średnie (ogólne lub zawodowe)
- ☐ Niepełne wyższe (pomaturalne, licencjackie)
- ☐ Wyższe

Proszę wskazać Pana/i sytuację zawodową

183 odpowiedzi

Proszę wskazać Pana/i sytuację zawodową *

- ☐ Prowadzę własną firmę
- ☐ Prowadzę/my rodzinne gospodarstwo rolne
- ☐ Jestem najemnym pracownikiem w gospodarstwie rolnym
- ☐ Jestem pracownikiem w małej (mikro-) firmie, do 9 pracowników
- ☐ Jestem pracownikiem (małej firmie, 10 do 49 pracowników
- ☐ Jestem pracownikiem w średniej firmie, 50 do 250 pracowników
- ☐ Jestem pracownikiem w dużej firmie, powyżej 250 pracowników
- ☐ Pracuję bez etatu (wolny zawód, freelancer, umowa zlecenie/ dzieło)
- ☐ Prowadzę gospodarstwo domowe – nie pracuję zarobkowo
- ☐ Jestem uczniem, studentem
- ☐ Pracuję dorywczo
- ☐ Jestem bezrobotny/a
- ☐ Jestem rencist(k)ą
- ☐ Jestem emerytką/em

Raport diagnostyczny obszaru powiatu brzozowskiego

**Załącznik nr 2:
Raport z badania opinii lokalnych
liderów**

OPEN THE BOX

RAPORT PODSUMOWUJĄCY

BADANIE ANKIETOWE: LIDERÓW

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU BRZozOWSKIEGO

ETAP DIAGNOZY

Ankieta udostępniona online wytypowanym interesariuszom Powiatu brzozowskiego. Ankieta dostępna w terminie od 15 do 28 kwietnia 2024 r. (2 tygodnie).

Celem badania było poznanie opinii interesariuszy na temat uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, aktualnych potrzeb oraz przyszłych kierunków rozwoju obszaru.

W badaniu wzięło udział 16 osób.

BADANIE LIDERÓW

Strategia Rozwoju Powiatu Brzozowskiego ETAP DIAGNOZY

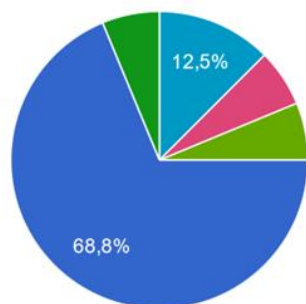
W związku z przygotowywaniem realizacji **Strategii Rozwoju Powiatu Brzozowskiego**, zwracamy się z prośbą o **wypełnienie niniejszej ankiety**, jako elementu diagnozy obszaru.

Jest Pan/ i jednym z liderów/ek społeczności lokalnej na terenie powiatu. Posiada Pan/i wiedzę i ma duży wpływ na ich rozwój, przez co Pana/i zdanie ma szczególne znaczenie z punktu widzenia rozwoju obszaru. Celem badania jest poznanie Państwa opinii na temat uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, aktualnych potrzeb oraz przyszłych kierunków rozwoju obszaru. Wasze opinie będą wykorzystane przy planowaniu przez powiat kierunków rozwoju.

Ankieta ma charakter anonimowy. Jej wypełnienie zajmie około 5 minut.

Proszę wskazać gminę, w której Pan/i mieszka

16 odpowiedzi

- ☒ Brzozów
- ☐ Domaradz
- ☐ Dydnia
- ☐ Haczów
- ☐ Jasienica Rosielna
- ☐ Nozdrzec
- ☐ Rzeszów
- ☐ Niebylec

Proszę wskazać gminę, w której Pan/i mieszka *

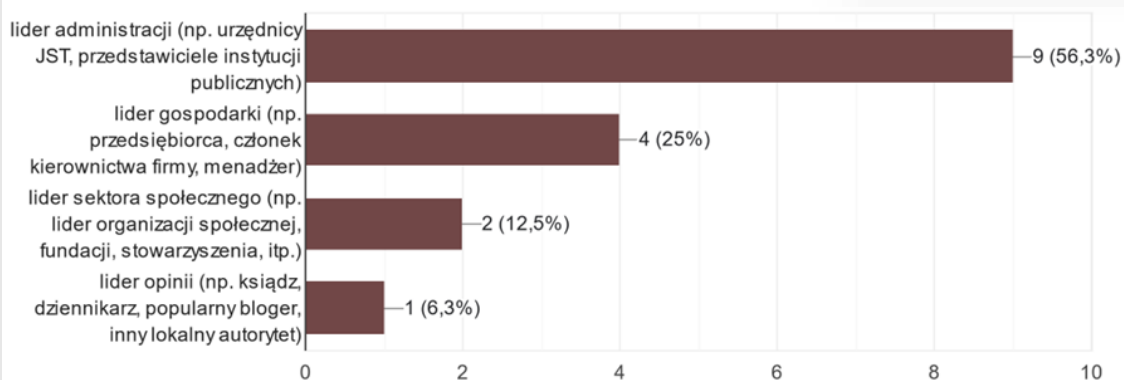
- ☐ Brzozów
- ☐ Domaradz
- ☐ Dydnia
- ☐ Haczów
- ☐ Jasienica Rosielna
- ☐ Nozdrzec
- ☐ Inne:

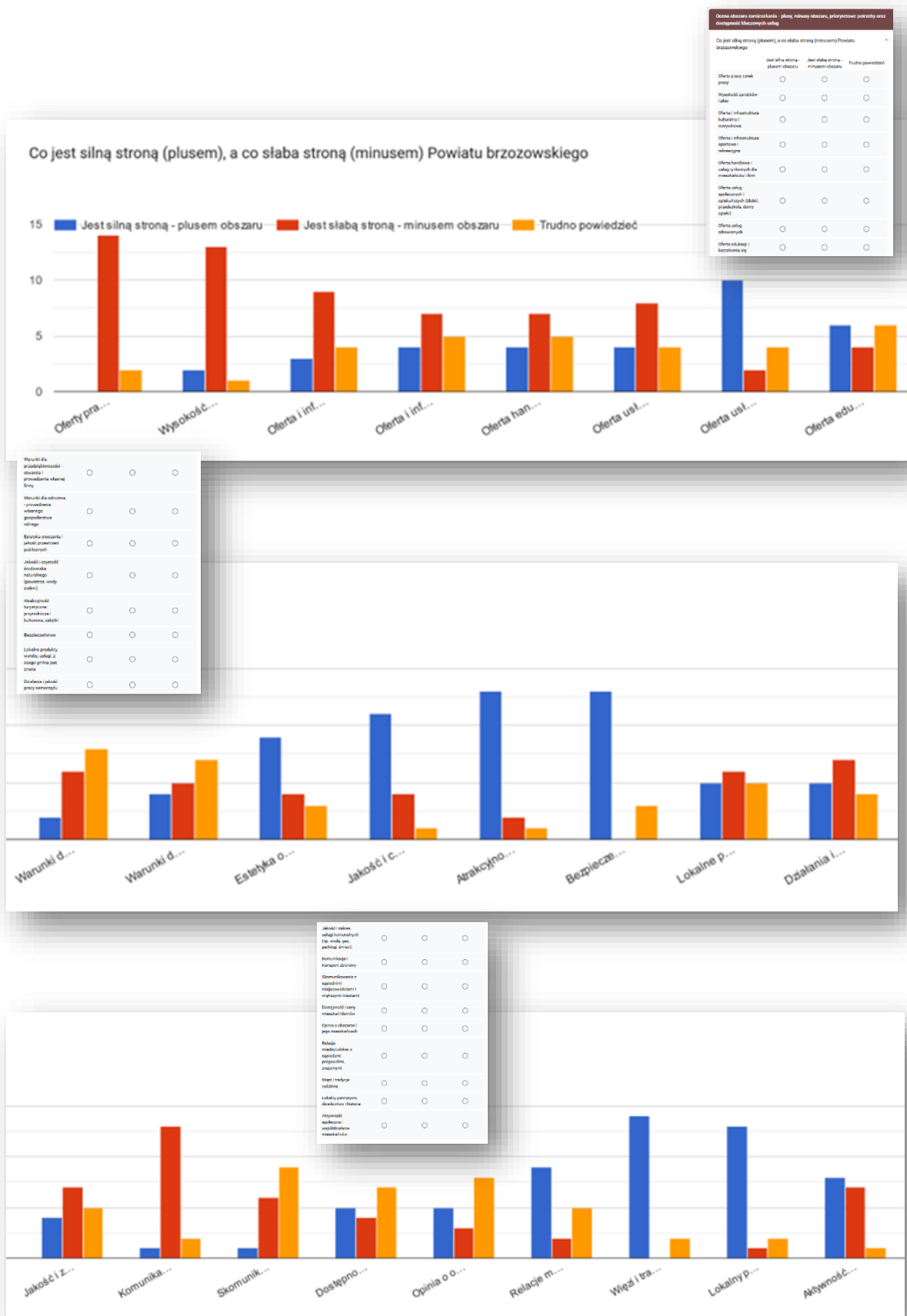
Proszę zaznaczyć, do jakiej kategorii liderów Pan/i się zalicza

16 odpowiedzi

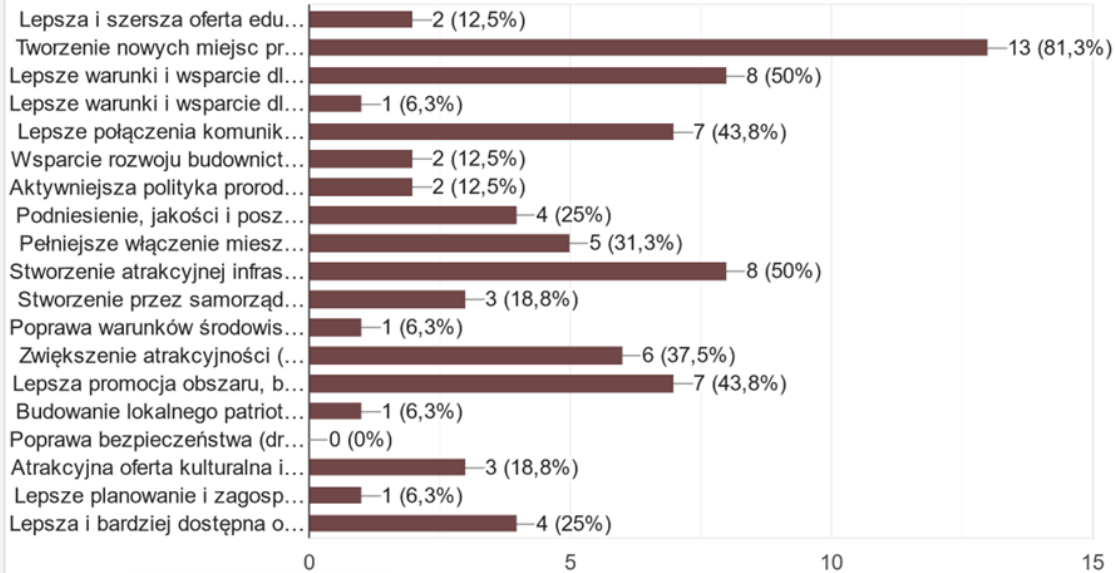
Proszę zaznaczyć, do jakiej kategorii liderów Pan/i się zalicza *

- ☐ lider administracji (np. urzędnicy JST, przedstawiciele instytucji publicznych)
- ☐ lider gospodarki (np. przedsiębiorca, członek kierownictwa firmy, menadżer)
- ☐ lider sektora społecznego (np. lider organizacji społecznej, fundacji, stowarzyszenia, itp.)
- ☐ lider opinii (np. ksiądz, dziennikarz, popularny bloger, inny lokalny autorytet)

Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Powiatu brzozowskiego w pierwszej kolejności, żeby poprawić warunki życia...? Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych
16 odpowiedzi

Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Powiatu brzozowskiego w pierwszej kolejności, żeby poprawić warunki życia i zachęcić mieszkańców (zwłaszcza młodych) do pozostania bądź powrotu?

Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych

- ☐ Lepsza i szersza oferta edukacyjna (szkolnictwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki)
- ☐ Tworzenie nowych miejsc pracy
- ☐ Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia
- ☐ Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju gospodarki rolniczej (doskonalenie, gospodarka wodą, infrastruktura transportowa)
- ☐ Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i z zagranicą (drogi, itp.)
- ☐ Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, włącznie dostępnymi mieszkańami
- ☐ Aktywniejsza polityka prorodzinna: realne wsparcie dla rodziców (dzieci, szkolenia, granty, itp.)
- ☐ Podniesienie jakości i poszerzenie oferty usług komunalnych (przebiegi, woda, odpady komunalne, itp.)
- ☐ Pełniejsze włączenie mieszkańców w procesy planowania, decydowania i zarządzania samorządowego
- ☐ Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury publicznej: chodniki, przystanki, ścieżki rowerowe, stacje sportowe

- ☐ Stworzenie przez samorząd oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe
- ☐ Poprawa warunków środowiskowych: więcej zieleni, czystość powietrza, jezior, rzek, łąk, itp.
- ☐ Zwiększenie atrakcyjności (oferty) turystycznej
- ☐ Lepsza promocja obszaru, budowanie marki, prestiżu, dobrych skojarzeń
- ☐ Budowanie lokalnego patriotyzmu, tożsamości, dumy z lokalnej historii, kultury, integrowanie wartości lokalnych wartości
- ☐ Poprawa bezpieczeństwa (drogowego, epidemiologicznego, ograniczenie przestępczości, itp.)
- ☐ Atrakcyjna oferta kulturalna i spędzanie czasu wolnego
- ☐ Lepsze planowanie i zagospodarowanie przestrzenne
- ☐ Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna)

Gdzie najczęściej korzysta Pan/i z poniższych usług?

na terenie Powiatu brzozowskiego poza obszarem powiatu brzozowskiego nie korzystam z tej usługi

Gdzie najczęściej korzysta Pan/i z poniższych usług?

	na terenie Powiatu brzozowskiego	poza obszarem powiatu brzozowskiego	nie korzystam z tej usługi
Szkolenia podstawowe (dot. wykształcenia ogólnego)	☐	☐	☐
Szkolenia z zakresu przedsiębiorczości	☐	☐	☐
Wykłady i seminaria	☐	☐	☐
Usługi w zakresie doradztwa i konsultacji	☐	☐	☐
Usługi w zakresie pomocy technicznej i inżynierskiej	☐	☐	☐
Usługi w zakresie pomocy prawnej	☐	☐	☐
Usługi w zakresie pomocy psychologicznej	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia ogólnego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia specjalnego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia artystycznego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia sportowego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia naukowego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia artystycznego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia sportowego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia naukowego)	☐	☐	☐

Zakupy podstawowych artykułów (dot. domowego użytku)	☐	☐	☐
Zakupy artykułów przemysłowych	☐	☐	☐
Zakupy artykułów konsumpcyjnych	☐	☐	☐
Usługi w zakresie doradztwa i konsultacji	☐	☐	☐
Usługi w zakresie pomocy technicznej i inżynierskiej	☐	☐	☐
Usługi w zakresie pomocy prawnej	☐	☐	☐
Usługi w zakresie pomocy psychologicznej	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia ogólnego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia specjalnego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia artystycznego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia sportowego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia naukowego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia artystycznego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia sportowego)	☐	☐	☐
Realizacja i monitorowanie projektów (dot. wykształcenia naukowego)	☐	☐	☐

Raport diagnostyczny obszaru powiatu brzozowskiego

**Załącznik nr 3:
Raport z badania potencjału
instytucjonalnego**

OPEN THE BOX

RAPORT PODSUMOWUJĄCY

BADANIE INSTYTUCJONALNE

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU BRZozOWSKIEGO

ETAP DIAGNOZY

Ankieta udostępniona online przedstawicielom Powiatu brzozowskiego. Ankieta dostępna w terminie od 15 do 21 kwietnia 2024 r. (1 tydzień).

Celem badania było zbadanie zaplecza instytucjonalnego samorządu, kompetencje i umiejętności współpracy. W efekcie badamy całościową gotowość i zdolność realizacji zadań i projektów strategicznych z punktu widzenia instytucjonalnego.

W badaniu wziął udział wybrany samorząd.

BADANIE INSTYTUCJONALNE

Strategia Rozwoju Powiatu Brzozowskiego ETAP DIAGNOZY

W związku z przygotowywaniem realizacji **Strategii Rozwoju Powiatu Brzozowskiego**, zwracamy się z prośbą o **wypełnienie niniejszej ankiety**, jako elementu diagnozy obszaru.

W ramach ankiety badamy **zaplecze instytucjonalne** samorządu, kompetencje i umiejętności współpracy. W efekcie czego badamy całościową gotowość i zdolność realizacji zadań i projektów strategicznych z punktu widzenia instytucjonalnego.

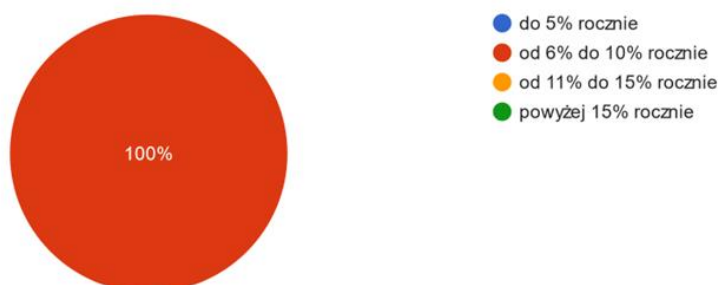
Wypełnienie ankiety zajmie około 10 minut.

Potencjał instytucjonalny

W tej części dzielimy się informacjami dotyczącymi rozwoju w ramach Waszego urzędu (starostwa)

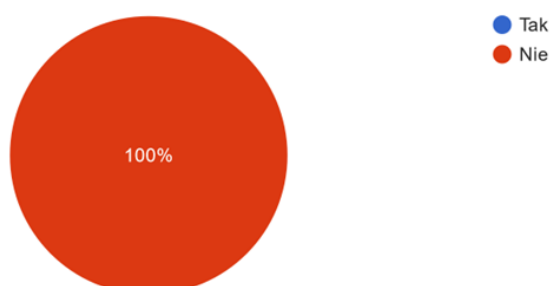
Średnia rotacja kadr w Państwa organizacji (urzędzie) w ostatnich 5 latach wyniosła

1 odpowiedź

Czy w Państwa organizacji (urzędzie) istnieje plan szkoleń będący wynikiem badania potrzeb szkoleniowych lub kompetencyjnych pracowników?

1 odpowiedź

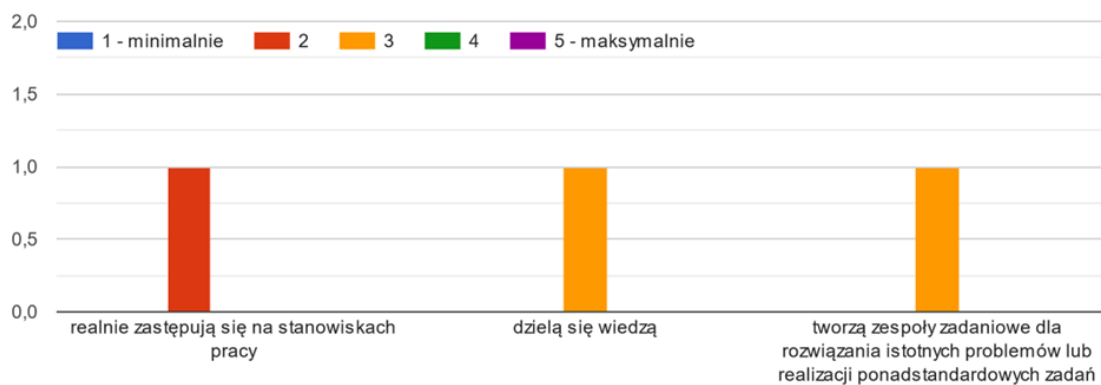

Jak często pracownicy Państwa organizacji (urzędu) uczestniczą w szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje (innych niż BHP)?

1 odpowiedź

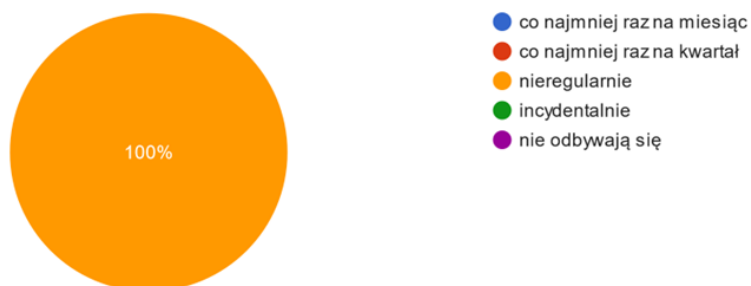

Pracownicy zatrudnieni w Państwa organizacji (urzędzie)

Jak często w Państwa organizacji (urzędzie) odbywają się cykliczne spotkania kierownictwa z pracownikami?

1 odpowiedź

Usługi publiczne: Starostwo powiatowe

W tej części dzielimy się danymi liczbowymi i jakościowymi dotyczącymi funkcjonowania Waszego urzędu (starostwa)

Liczba pracowników ogółem: 2023

1 odpowiedź

96

Liczba pracowników ogółem: 2024 (na dzień 31.03)

1 odpowiedź

92

Liczba rekrutacji w roku 2023 (suma)

1 odpowiedź

2

Liczba rekrutacji w roku 2024 (suma) (na dzień 31.03)

1 odpowiedź

0

Liczba osób, które zakończyły pracę w starostwie w roku 2023

1 odpowiedź

3

Liczba osób, które zakończyły pracę w starostwie w roku 2024 (na dzień 31.03)

1 odpowiedź

2

Liczba osób, które rozpoczęły pracę w starostwie w roku 2023

1 odpowiedź

5

Liczba osób, które rozpoczęły pracę w starostwie w roku 2024 (na dzień 31.03)

1 odpowiedź

1

Informacja na temat warunków i potrzeb lokalowych i sprzętowych

np. poprawiających warunki pracy w starostwie

1 odpowiedź

konieczność wymiany sprzętu komputerowego, brak pomieszczeń socjalnych

Informacja na temat potrzeb kadrowych

np. konkretnych stanowisk czy działów

1 odpowiedź

specjalista od projektów

Informacja na temat rodzaju usług, dla których identyfikujecie potrzebę wzmocnienia

np. usługi prawne, zamówienia publiczne, projekty unijne, planista, itd.

1 odpowiedź

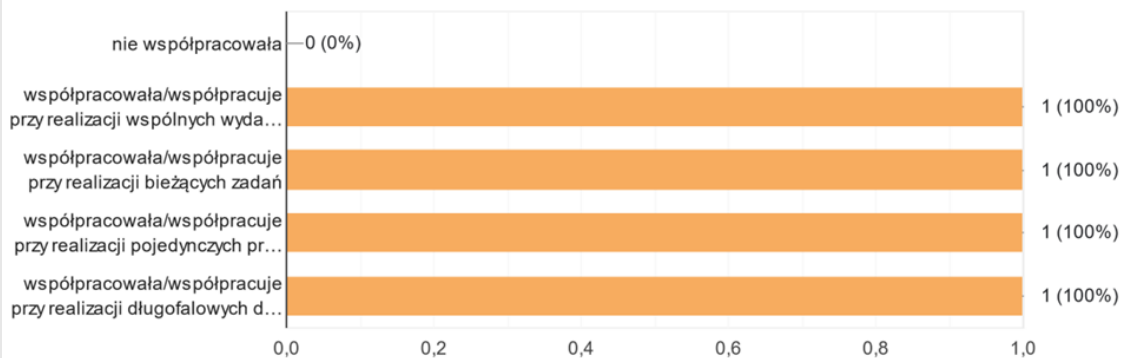
projekty unijne

Współpraca między samorządami

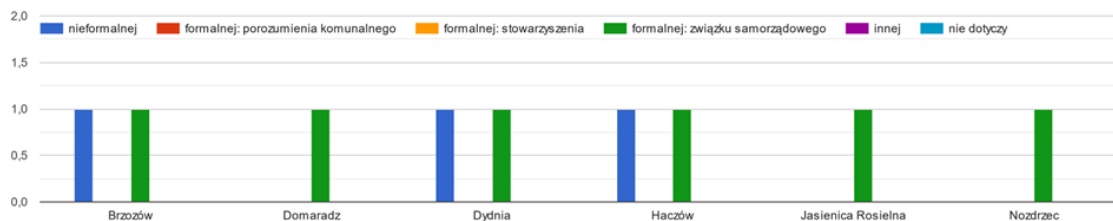
W tej części dzielimy się informacjami dotyczącymi poziomu współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego z obszaru

Czy samorząd współpracował przed przystąpieniem do procesu opracowania strategii z gminami z obszaru?

1 odpowiedź

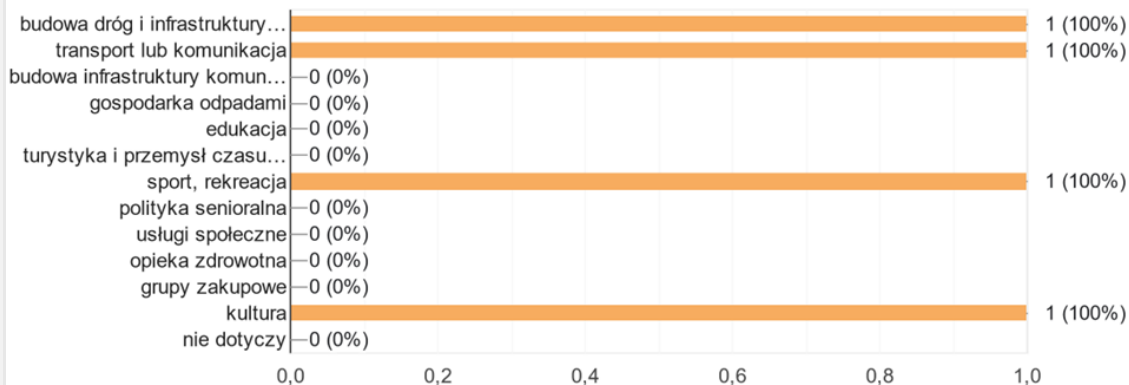

Z którymi samorządami i w jakiej formule organizacyjnej samorząd współpracował dotychczas z gminami z obszaru?

W jakich obszarach tematycznych i w jakiej formule organizacyjnej samorząd współpracował z gminami z obszaru?

1 odpowiedź

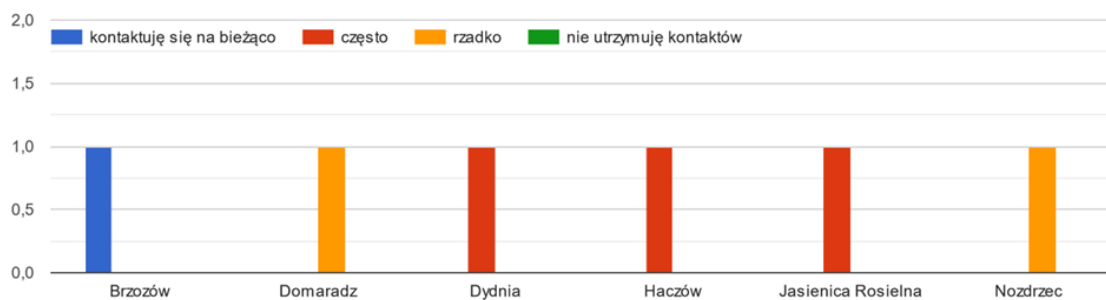

Które z przedsięwzięć realizowanych dotychczas z gminami z obszaru uważasz za najbardziej udane i dlaczego?

1 odpowiedź

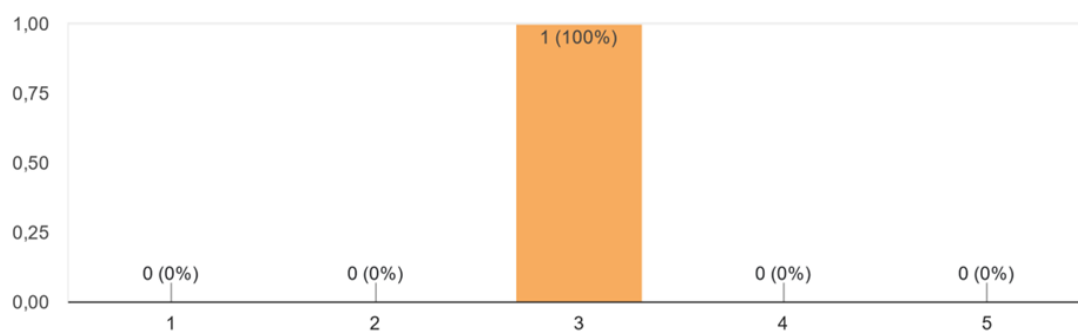
Organizacja imprez kulturalnych i rocznicowych

Z którymi gminami i jak często utrzymujesz kontakty (telefoniczne, komunikację mailową, spotkania cykliczne, sporadyczne)?

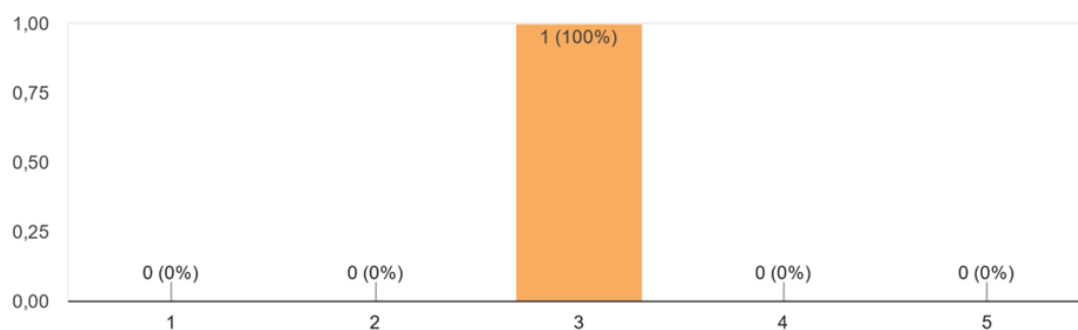
Ogólną atmosferę współpracy z gminami z obszaru oceniasz jako:

1 odpowiedź

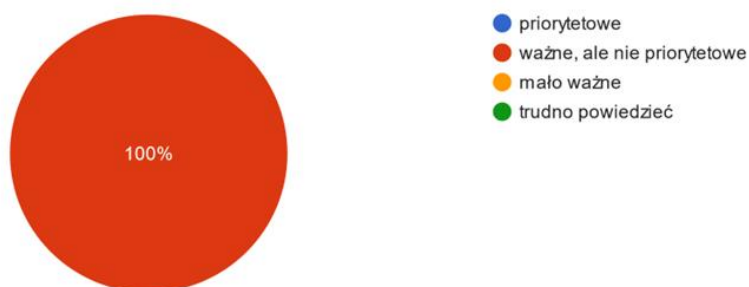
Jak oceniasz poziom zaangażowania władarzy samorządu w prace nad strategią?

1 odpowiedź

Działania podejmowane w ramach prac nad strategią uważasz za:

1 odpowiedź

Jakie są Twoim zdaniem kluczowe korzyści z punktu widzenia prac i wdrażania strategii?

1 odpowiedź

Rozwój powiatu i możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych, aktualna analiza stanu powiatu

Jakie są Twoim zdaniem największe wyzwania z punktu widzenia prac i wdrażania strategii?

1 odpowiedź

Uzyskanie szerokiej partycypacji społecznej w tworzeniu i realizacji strategii.